

172

11^e
XI-4-1

Universidad de Granada
Facultad de Derecho
Historia del Derecho
Estante: M
Tabla: 49
Número:

12404416.

BIBLIOTECA HOSPITAL REA
GRANADA
Sala: B
Estante: 049
Número: 120

945 "13"
061.6 (45)

XI 4. 1

HISTORIA

DE BELLO ADMINISTRATO IN ITALIA PER

Annos xv. & confecto ab Illmo ac R^{mo} Car^{le}

AEGIDIO ALBORNOTIO

PONTIFICIS MAX. INNO. VI.

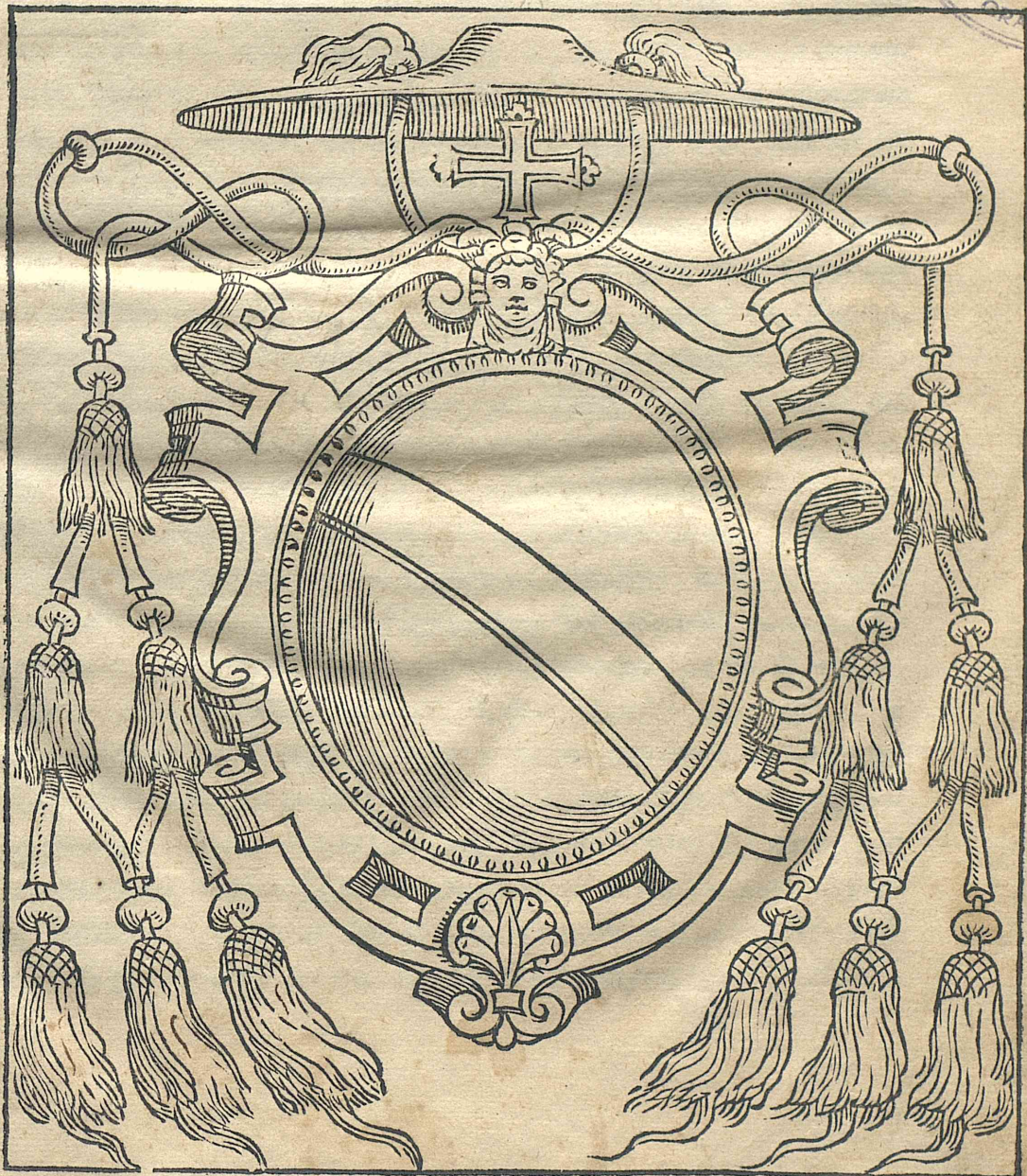
Qui Auenione Tunc Residebat,

LEGATO,

sacri & insignis Hispanorum Collegij, quod Bonon. est, fundatore,
PRO VINDICANDIS IN LIBERTATEM OMNI-
bus Urbibus, Quæ antea in ditione erant & imperio

S. R. E.

Ab Ioanne Genesio Sepulueda Hispano scripta.

Universitat
 Facultat
 Història
 Idioma
 Números

HISTORIA

DE BELLO ADMINISTRATO IN ITALIA PER

Annos xv. & confecto ab Illmo ac R^{mo} Car^o

ARCIDIO ALBORNOTIO

PONTIFICIS MAX. INNOC. VI

Qui Nuntius Tunc Residebat

LEGATO

facti & insignis Hispanorum Collegij, quod Honoris est fundator

PRO VINDICANDIS IN LIBERTATEM OMNI

bis Urbibus, Quae antea in ditione erant & imperio

S. R. E.

Ab Joanne Genesio Sepulveda Hispano scripta

MICHAEL PORRES DE SALAZAR

Sacri Hispanorum Collegij Rector Vexillifero, &
Antianis. Tribb. Senatui, Pop. q̄ Bonon. S. D.

*V*M excusum rursus typis commentarium, quem
de rebus gestis à Illustrissimo, ac Reuerendissi-
mo Cardinale S. R. E. Aegidio Albornotio
Hispano conscripsit ante multos annos Clarissi-
mus, ac eruditione omni instructus Io. Genesius de
Sepulveda, dum hic cōmorabatur, ut bonis artibus,
ac disciplinis operam daret, editurus essem, ac cogitarē mecum gloriam
annuam diuini illius uiri, quam assecutus est in Italia, dum Pontificis
Max. legatus, qui tunc in Gallia erat, Innocentij Sexti summa cum
potestate, urbes, quæ ante in ditione & imperio fuerant S. R. E. re-
cipere studeret, cum uestra libertate, & dignitate esse in primis coniun-
ctam, statui non alienum esse, tum à mea, omniumq; meorum collegarum
erga uos singulari beneuolentia: tum à uestra amplitudine, si liber hic
uestro auspicio in publicum exiret: continet enim magna ex parte ea,
quæ non minus fortiter, quam etiam prudenter Cardinalis Albornotius
gestit contra crudelissimos tyrannos, qui urbe ista occupata per uires
maiores uestros durissimo seruitutis iugo oppressos tenebant. O quan-
ta lætitia exultasse illos tunc credibile est, cum se è manibus tam nefas-
riorum hominum ereptos uiderunt, ac subiectos S. R. E. ita tamen sub-
iectos, non ut seruirent, sed in tutela potius essent ipsius, quo quid o-
ptabilius, quid utilius esse potest? iucundam igitur lectionem huius com-
mentarij omnibus uobis fore existimo recordatione illorum temporum,
quibus libertas primum uestræ ciuitati restituta fuit: nam & si postea
eam patres uestri amiserant, facile tamen fuit, ut rursus eam recupe-
rarent; iacta enim ipsius iam erant fundamenta; nec tam facile erui po-
terant: semperq; Pont. Maxx. S. q; R. Eccl. hoc in primis curæ
fuit, ut ciuitatem istam pro multis in se meritis tuerentur, ac fouerent.
Delitescbat liber hic in nostra bibliotheca, nullusq; præter nos ipsum
legebat; Admirabamur nos Card. nostri Albornotij singularem for-
titudinem, & summam sapientiam; magnam etiam capiebamus uolupta-
tem ex eo, quod magno applausu, & lætitia in urbem istam uestram ab
uniuerso pop. triumphans cum ingrederetur, exceptus fuit; Quid? quod

A ij

MICHAEL PORRES DE SALAZAR
fui ut aliquod monumentum apud uos relinqueret suæ erga uos beneuo-
lentia, postquã sanctissimis legibus Remp. uestram instituisset, regio-
nemq; omnem pacatam reddidisset; effecit etiam, ut, quæ iam sublata
uidebantur ob diturna bella, & calamitates, rursus in ista præclara
urbe bonæ florent artes, ac disciplina, quæ literis continentur; earum
enim omnium ut erat peritissimus, ita erat studiosissimus; Collegiumq;
suo sumptu, in quod nobilissimi uiri ex uniuersa Hispania delecti recipe-
rentur, extruxit, atq; instituit. E quo postea tam multi prodire insi-
gnes uiri, ut si singulos enumerare uelim, uix possim longissima oratione,
nedum tam breui epistola omnium nomina complecti. Hi Regibus no-
stris in maximis rebus gerendis operam olim nauarunt, nauantq; etiam
nunc. Videte igitur quantum nos uobis debeamus (tantum equidẽ, quan-
tum & uos Cardinali Albornotto omnium uestrorum commodorum
& libertatis auctori debetis) postquã celebritate urbis uestræ, & gym-
nasij adducti Catholici, ac Serenissimi nostri Reges (quos maiestatis
causa nomino) nullius opera in administrandis urbibus, & prouincijs
usi sunt libentius, quam eorũ, quos sciebant, sciuntq; in Collegio isto Bo-
noniensi educatos, & institutos. Multũ certè etiã uobis debemus, quòd
in tuendo, & augendo Collegij nostri patrimonio studium uestrum
nobis nunquã defuit; per uosq; factum est, ut ocio hoc literario cõmodè
frui possimus. Accipite igitur tanq; nostræ erga uos obseruatiæ signum,
libellum hunc, quo res tunc gestæ in hac urbe, & regione, alijsq; fini-
tims narrantur; nosq; uti facitis, amate; Valete. Bononiæ decimo
cal. Aprilis M. D. LIX.

MICHAEL PORRES DE SALAZAR
Michael Porres de Salazar Rector, Melchior de Malburgo V. I.
Doctor, Matthæus de Ruera V. I. Doctor, Ioannes Montagna
in iure Pontificio Doctor, Antonius Calderon de Celis, Ioannes
Garcias de Brignas, Alfonsus Lopez de Poiatos, Ioannes de Par-
redes, Ludouicus Campi Aznar, Stephanus Zarco, Ioannes Lo-
pez de Arriaram, Ioannes Perez Cagnuto, Ioannes Lopez de Ver-
ricano, Michael Dominguez Molon, Ioannes de Retana, Antonius
Felices de Cerezuela, Antonius de Raia, consentientes editionem
hanc approbarunt. Absunt uero a Collegio, Ignatius Lopez de Gar-
denas V. I. Doctor, Petrus Martinez Membrilla in sacra Theolo-
gia Doctor, & Ferdinandus Rodriguez in iure Pontificio Doctor.

AD ILLUSTRUM, VIRVM
D. D. LVDOVICVM CARRILLVM ALBORNO-

tium, in Librum, de rebus gestis Aegidij Albornotij, Io.

Genesij de Sepulueda Cordubensis praefatio.

VM Illustrum Virorum res gestas, & fortuna
nae omnibus rebus dominantis temeritatem consi-
dero, ut praecclare imprimis cum his actum esse ui-
deri solet, quibus illustrium factorum suorum illu-
stres scriptores contigere: sic eorum conditio mihi
quadam tenus uidetur miseratu digna, quorum glo-
ria post praecclara ab ipsis uiuentibus edita facinora, obruta obliuione
in obscuro iacet. Quam calamitatem maioribus nostris, idest Hispani-
is scriptorum inopia contigisse, satis Mena conterraneus suo carmine
deplorauit. Quid enim miserabilius, quam post plurimos labores, ingen-
tiaque exhausta pericula, summam uirtutem suo praemio fraudari?
Est uero, cum aliarum uirtutum comune praemium honor, tum magni-
tudinis animi, teste Aristotele, maxime proprium. Qui honor, eo
cuique uberior defertur, quo ad plurimum hominum, plurimumque aetatum
memoriam, eius laudes monumentis literarum propagantur. Senserat
hanc iniuriam multos annos Aegidius Albornotius, uir sine contro-
uersa suae memoriae decus, & gloria: qui cum pacis, bellique artibus
uiuens, summam claritatem adeptus esset, nemo tamen eius praecclare ge-
sta, nisi auare, & dum alias res agit, memoriae tradiderat: donec
prouenire grati homines in collegio Hispaniensi, quod eius auspicijs
Bononiae nobilibus generis nostri iuuenibus literarum studia aemulan-
tibus conditum est. Qui ut tantum uirum, deque se optime meritum ab ea
iniuria uendicarent, perlectis, ac consideratis epistolis Pontificum, ac
Aegidij ultro citroque missis; quarum maxima copia in collegij scrinijs
etiam nunc asseruantur; quosdam uelut commentarios eius rerum gesta-
rum summo, ut credibile est, labore confecere. Cum uero nuper eruditi
iuuenes mei sodales in Aegidiano collegio, qui dum, ut ego interpre-
tor, mutuae inter nos beneuolentiae indulgent, ingenio meo, quod equi-
dem intelligo quam sit mediocre, tantum tribuunt, quantum ego nec

agnosco, nec postulo, a me familiariter petissent, ut historiam totam
hanc in suam ueluti quaedam formam redigerem, quamuis ego, & meae tar-
ditatis conscius, nec ignarus, quod Cicero testatus est, historiam nec
institui nisi preparato otio, nec exiguo tempore absolui posse, diu equi-
dem repugnaui, sacrarum literarum, & Aristotelicae doctrinae stu-
dio seueriore, quod me multos iam annos tenet, occupatus. Sed cum tan-
to illi magis urgerent, & mihi uelut ingratitude exprobrantes Aegidij
erga nos merita commemorarent, accessit summi & grauisissimi ui-
ri auctoritas Bernardini Caruaial Cardinalis, qui Sanctae Crucis in-
scribitur: qui ut est, cum Illustrum uirorum, suiq; similium, tum in pri-
mis Aegidij Albornotij laudum (ut ita dicam) adulator, id mihi
munus missis literis iniungere tanti putauit. Prouinciam ergo non tam
perficiendi spe, quam negandi uerecundia suscepi. Et subcisuias horas,
quas literarum graecarum studio, in quo aliquandiu uersatus sum, im-
pendere solebam, huic operi destinauit. Quod Ludouice Carrille Al-
bornotie tibi potissimum iustis de causis dicamus. non ob id tantum,
quod quidem magnum est, quod inter Principes Hispanos ita generis
claritate, & omni uirtute, nulli cessurus excellis, ut ad illustranda scri-
pta nostra, nomen tuum per se satis fore uideatur: sed quia, cum tu sis
Albornotiae familiae Princeps, ac proinde gloriae, ac laudum Aegidij
legitimus haeres, nefas duxi, quidquam a me rerum gestarum huius di-
uini uiri memoriae prodi, quin sub tuo patrocinio in lucem emitteretur.
Vt dum te hoc officio colimus, quod quatuorlibet est, certe Princi-
pes, & honestum sibi, & gloriosum putare solent, ipsi quoq; Aegidio,
cui ob ingentia eius in nos merita hoc officium praestamus, hac quoq;
parte gratificemur. Quem nemini suorum gestorum historiam nuncupa-
ri, quam tibi, malle credibile est. Suscipe igitur opus grato animo, &
maiorum tuorum illustra facta recognosce, ut haec legendo, simul tuae
generis gloria fruaris, simul ad aemulandam illam uirtute (quod facis)
tanto magis exciteris. Ita te quamlibet rudis, & nuda narratio iuuare,
& opus quoquomodo scriptum aliqua ex parte delectare poterit, cum
se tibi parum labore nostro commendabit. Quamquam mehercule tes-
tari possum, multum me in id operae posuisse; non modo, ut orationi la-
tinae aliquem nitorem adderem, licet ne hanc quidem partem, quantum

in me fuit, neglectam reliquerim, ignarus quantum ea opera fuerim con-
 secutus, sed multò magis in reuoluendis illis scriptis, ut aliqua saltem lo-
 corum, ac temporum ratio constaret, & pleraq; quæ desyderabantur,
 exciperem. Qua mihi parte hæret, ac diu laboranti, dum implorata
 auxilia comparantur, opus intermittitur: & quod otium huic impen-
 debam, uertendis e græco in latinum, exponendisq; quibusdam *Aristo.*
 uoluminibus tradidi. Quæ propediem edere cogitamus: donec *Gomes-*
tius Carrillus frater tuus *Vir* preclarus, & qui magno animo ma-
 gnaq; sapientia *Cöchensem* ecclesiam *Thesaurarius* moderatur, quo q;
 alumno collegium nostrum meritò gloriatur, a me literis consultus
 multa e fidelibus monumentis excerpta suppeditauit, quæ me magnope-
 re iuuarüt. Qua occasione inuitatus, cū quæ intermiseram, reuocassem,
 absoluta ut recognoscerem, ac edere inciperem me hortati sunt, cum alij
 mei sodales *Aegidij* eiusq; gloriæ amantißimi, tum in primis *Iacobus*
Pontius de Leon nostri collegij *Reclor*, *Vir* integer et grauisßimus,
 qui, ut de eius multiplici doctrina taceam, cū priuatus, tum maxime
 in eo magistratu constitutus suo se nomine, suaq; clarissima familia
 perquam dignum exhibere perseuerat. Horum igitur auctoritatem se-
 cuti, ut obiter immaturæ forsitan editionis inuidiam auctoribus leue-
 mus, librum quem ipsi nondum maturuisse putabamus, ac iusto fortasse
 crudiozem emisimus. hac tamen fiducia, quod tibi dicatur, tutiozem
 ab iniurijs in manus hominum proditurum. *VALE.*

Universitas
Facultas
Historia
stante
Tabula
Numero

in me fuit in gloria...
secundum...
coram...
excepit...
magna...
debet...
notandum...
tunc...
quasi...
alium...
vult...
re...
absolutum...
me...
Pontifex...
qui...
in...
per...
cum...
vult...
credens...
ad...
N.A.E.

LIBER V

IO. GENESII DE SEPVLVE,
DA CORDVBENSIS DE REBVS GESTIS

ÆGIDII ALBORNOTII LIBER PRIMVS.

ÆGIDIVS ALBORNOTIVS, Natione Hispanus, patria Conchensis, ex clarissima Albornotiorum familia, patrem habuit Gasiam Aluarum Albornotium principem uirum, & multis populis dominantem, qui genus ab Alfonso quinto legionensium rege, perpetua stemmatis claritate repetebat. Matrem Teresam de luna, quæ eadem summo loco nata genus ducebat a Iaimo rege Aragonum. Is cum iam inde ab ineuntibus annis litterarum studio deditus, magna futuri profectus præbisset documenta, ætate adultior in Tolosanum, florentissimum id temporis gymnasium, a patre, optima spe concepta, mittitur. Vbi ingenij felicitate, pertinaci erga litteras studio, eodem processit eruditionis, ut breui inter paucos iuris pontificij peritissimos, nec extremo loco numeraretur: quam doctrinam cum eximia morum sanctitate & singulari religionis obseruãtia illustrasset, in patriam reuocatus nactusque familiaritatem Alphonsi Castellanorũ regis, qui Algeziras urbes quondam nobilissimas haud procul sitas a freto herculeo a mauris recepit, summis uirtutibus hominum de se uicit opinionem. Regi adeo charus & sanctimonia uenerandus, ut interfuturus ille sacrificijs a nemine mallet, quam ab Ægidio iam sacris initiato rem diuinã patrari. Quibus artibus cū a rege summam gratiam inuisset, haud ita longo interiecto tempore, Archiepiscopatu Toletano amplissima dignitate, ab eodem auctus est. Non multo ante prælium illud nobilissimum, quo ab hoc Alphonso uictus est & fugatus Benamarinus rex maurozum potentissimus, qui bellum hispanis illaturus innumerabilem penè exercitum in beticam traiecerat. Quod prælium rex inuictus Ægidio rem diuinam facienti religiosissime interfuit. Et cum Christi corpus adorasset & uenerabundus ab eius manibus assumpsisset, ab

B

LIBER

eodem sese arma indui poposcit. Cuius ille præcatus, ut res feliciter eueniret, non modo corpus ferro, sed animum etiam summa spe ac ingenti fiducia armavit: dum fortiter gestorum, inuidæq; ipsius maiorum uirtutis admonet, & multa non in ultra impietatis in deum Christum exempla commemorat. & commisso certamine regem alios hortantem, ipse lateri proximus adhortationibus incendebat. Sed parta uictoria, receptisq; Algeziris, quæ fugato Benamarino, paruo negotio uictori cesserunt, dum Gibraltare obsideret, morbo correptus Alfonsus diem suum obiit: Regnumq; dissimillimus filius, atq; adeo pestis humani generis, Petrus ille excepit, cui facta crudelis cognomen merito peperere. Hic initio rerum, nondum ferina sauitia sese efferente, Aegidium (ut par erat) eodem familiaritatis loco recepit, quem apud Alfonsum obtinuerat: eiusq; adhortationes & monita admittere uisus est: Adeo, ut hoc magistro morum, non paruam spem sese hominibus principio rerum exhiberet: Sed cum se paulatim pestis detexisset, cum uirtutibus, cœpit odisse magistrum. Nam cum primum castigationis dolorem animo repugnante, tamen altius suppressisset, paulopost uictus insita feritate, iusta consilia detrectabat: & cum cætera grauissimè pateretur, illud ferre non potuit ab Aegidio sibi toties exprobrari: Quod fastidita Blanca uxore pudicissima, cuidam Mariæ de padilla effrenata libidine assuesceret. erat enim Aegidius, cum omnis generis uiciorum acerrimus insectator, tum libidinis uel maxime: a qua tantum abhorruit, ut famam constet, nunquam cum hoc crimine, quo ad uixit, fuisse pollutum. Rex ergo dissimilimum hominem sua sponte palam exosus, pellicis quoq; (quæ grauem censorem capitaliter oderat) precibus incensus, necem Aegidio molitur. Ille uero cognitis insidijs, quæ gratiosum in primis hominem diultere nequuerunt, causa simulata, missionem efflagitat: quam cum uix ad tempus impetrasset, Concham urbem patriam peruenit: ubi parumper comoratus, comparataq; profectio, ad clementem sextum pontificem maximum Auenio

nem, sedem id temporis Ecclesiæ Romanæ, contendit. a quo libentissimè exceptus summoq; in honore habitus, paruo interiecto tempore, Cardinalis factus est. CLEMEN TI SVCCES S I T in pōtificatu Innocentius sextus, uir integerimus, singularis constantiæ & seueritatis, apud hunc Aegidius sanctitate & moribus persimilis, multo etiam magis gratia & auctoritate ualuit: quandoquidem iam non sapientia tantum, & pacis artibus censebatur, sed magnis etiam uirtutis indicijs spem concitauerat, non minus præsentem se animo ad bella gerenda futurum, quam acri ingenio fuisset ad literas capeffendas.

OPPRIMEBATVR eo tempore a tyrannis magna pars Italia, quæ Ecclesiasticæ ditionis erat: instimulante ad id, non modo fauente, Ludouico Bauaro Imperatore, quem propter ipsius scelera, Innocentius quoq; post superiores Pontifices anathemate reuinxerat. quippe cum occupasset cum multis alijs oppidis Viterbium Ioannes Vicus: Ariminum, Pisaurum, Fanum, Malatesta de malatestis: Vrbinum Antonius Philaretus. Ac ne singulos persequare, quota pars erat imperij ecclesiastici, quæ a tyrannis non teneretur, ad eas igitur ciuitates recipiendas, quæ superiorum Pontificum negligentia magna ex parte amissæ fuerant, & si quædam alia Innocentium stimularent, poscentibus nonnullis earum id ipsum per legatos, multum tamen Aegidij uirtutem consiliumq; inuitasse creditū est. plerisq; igitur rebus opportunè congruentibus, Pontifex nihil cunctandum ratus, Aegidium ad se uocat, consilium suum exponit: multos esse in Italia populos ab Ecclesia per uim tyrannicam alienatos, cum magna rei ecclesiasticæ iactura & Pontificum dedecore: fore, nisi serpenti indies malo quam primum occurratur, ut cæteri eorū exempla secuti ab ecclesia propediè desciscant: tanto magis, cum Ludouicus Imperator Ecclesiæ infestissimus hostis, eas ad defectionem sollicitare nunquam desistat. commemorat deinde, quantam ipse, & Cardinalium collegium, spem & præsidium in eius sapientia, fide, ac uirtute collocauerint. summam eius belli contra tyrannos administrã

LIBER

di ad eum communi omnium sententia ac consilio deferri. Proinde se honestissimæ simul & honorificæ rei accingat. Quamperactū non se credere tantæ uirtuti, & industriæ difficilem fore, nonnullis iam ciuitatibus tyrannorum sæuitiam deprecantibus, quæ sint ad expeditionem necessaria, dispiceret. Milites omnis generis, pecunias, commeatus, abundè se suggesturū pollicetur. Quibus rebus ille amissas ecclesiæ opes ualeat restituere, & sibi immortalem gloriam comparare. Hac oratione delectatus Aegidius, quod uideret oblatam sibi occasionem in difficili quidem honestissima tamen causa uirtutem suam & consilium ostentandi: prouinciã libenti animo suscepit. Quin etiam gratias se habere respondit pontifici, quod sibi potissimum eas partes iniungeret. nam & si rei onus sentire, nihil tamen sibi potius, nihil antiquius esse, quam ecclesiæ ac Pontifici suum officium impartiri, cuius rei causa nullos labores, nulla discrimina, deprecari sibi iam pridem induxisset, bonam spem conciperet. daturum se operam, sperareq; ut debellatis tyrannis, omnes ciuitates, quæ unquam ecclesiæ paruissent in eiusdem redigerentur potestatem. In habendo igitur delectu uix mense absumpto, iustum exercitum diuersarum nationum Gallorum, Theutonum, Cimbrorum, Britanorumq; Aegidius comparauit. usus ad hoc magna ex parte opera Gomecij Albornotij nepotis ex fratre Alvaro Garsia Albornotio, uiri strenui & rei militaris bene periti. Proficiscenti addidit se comitem Luppum archiepiscopus Casaraugustanus, uir sapiens & alto consilio, quæ Aegidius multis magnisq; beneficijs deuinxerat, suorumq; consiliorum arbitrum adhibebat, secutus est, & Alfonsus Toletanus Pacensis episcopus, auctus ea dignitate a pontifice Aegidij precibus exorato. Erat enim ei ueteri fidaq; familiaritate coniunctus. Quin etiam ab hispania huius expeditionis fama celerrima nonnullos exciuit. In primis Blasium Fernandum, & Garsiam, Albornotium, Aegidio consanguinitate propinquos, qui iam sub Alfonso rege castella militantes suæ uirtutis præmium, amplos honores fuerant conse-

cuti: & post Aegidio operam egregiam, ut suis locis referemus, in bello gerendo nauauerunt.

ERAT ea tempestate archiepiscopus, princepsq; idem mediolanensis Ioannes Mathei filius, in huius fauore concipiando magnum fore momentum ratus Aegidius, Mediolanum iter suscepit, quo cum appropinquare nuntiaretur, archiepiscopus, multis honestissimis uiris, ac ferme nobilissimo quoq; longius praemissis, ipse obuiam cum magno comitatu ad duo millia ab urbe passuum officij gratia procedit, ac demum splendide magnificeq; hospitio accepit. Edicto per urbem, ut Aegidio eiusq; uniuerso exercitui cibaria abunde sine ullo pretio suppeditarentur. Aegidius literas, quas a Pontifice attulerat principi reddit. Harum summa fuit. Aegidium legatum, quem a latere suo in Italiam cum exercitu mitteret, ad recipiendas a tyrannis urbes, quae ditionis essent ecclesiasticae, ipsi etiam atq; etiam commendare: quicquid fauoris & auxilij in eum contulisset, sibi fore quam gratissimum: non se solere acceptorum beneficiorum memoriam deponere, aut esse in referenda, uel cum foenore gratia parciolem. Postero die, qui fuit decimus septimus cal. Octob. cum lecta epistola princeps adesset, Aegidius insuper pontificis mandata exponit, quanta, quamq; iusta esset Pontificis indignatio in tyrannos, qui nullo, nec christianae religionis, nec legum humanarum respectu, ecclesiasticas urbes occupassent: ad hos depellendos magnam in ipsius Archiepiscopi fide spem Pontificem, cum eam expeditionem moliretur, collocasse. proinde obtestari, ut Christi uicario, omnia de ipso sibi promittenti, ne deesset: Ecclesiae, cuius ipse bona pars esset, laboranti, & in ruinam praecipiti succureret. Quibus auditis, princeps multa simul animo agitantis, pugnantem uidelicet cum petitione honesta, eo timore, ne debellatis tyrannis, ipse quoq; Bononiam, quae ibidem ab ipso occupata ad ecclesiam pertinebat, amitteret, semper se, respondit Pontificis uoluntati fuisse obsequentissimum, quo tamen ea res

LIBER 9

ardua pergrauisque esset, ad deliberandum se diem sumpturum. Postridie reuersus, incertum, an rei honestate uictus, an quod a Pontificis uoluntate non auderet dissentire, respondit, bellum quidem, quod contra multos simul & potentes tyrannos quique partim iam in armis cum manu non contemnenda essent, iniretur, difficilimum uideri: se tamen, quemcumque euentum fortuna tulerit, quicquid in se opis & auxilij fuerit, in ecclesie dignitatem libenti animo esse collocaturum. pergrata fuit Aegidii principis responsio, eo magis, quod intellexerat, paucis ante diebus Francisci Estensis & Malatestarum ad Archiepiscopum legatos Mediolano discessisse, & proxime a Ioanne Vico & a tyrannis Forliuij, Rauennae, Fauentiae, aduenisse, quid legati cum Archiepiscopo egissent, ualde metuebat: nec non dubitabat a tyrannis suo aduentu commotis, ad captandum principis fauorem, hos fuisse dimissos. licet Archiepiscopus interrogatus aliam ceterorum aduentus causam simulate reddiderit, nam Principum Fauentiae & Forliuij legati, ex consilio (ut creditum est) Archiepiscopi, alijs fortasse recusantibus, Aegidium conuenerunt: quasi ad ipsum fuissent legati, renunciantes, Principes suos paratos esse imperata facere, si modo aequa conditio, citraque detrimentum offeratur, quibus Aegidius haud ignarus, quo animo dicerentur, pro tempore quae uisa sunt, spe pacis interiecta, respondit, triduo ibi commoratus facile intellexit, Archiepiscopum uereri, ne si ipse per Flaminiam iter faceret, Bononia, quae nullo, aut paruo praesidio tenebatur, in discrimen traheretur, hanc ut ei sollicitudinem explicaret, simul quod allatum erat Malatestam, qui bellum tunc gerebat cum Gentile Moliano, cum mille quingentis equitibus, haud procul a Ferraria castra posuisse, quicum ad praesens confluere, non erat consilium, iter se in agrum Pisanum capturum, Archiepiscopo, id ipsum suadenti, secreto affirmauit: petitque ab eo duos uiros auctoritate graues, consilio praestantes sibi dari: quorum opera in legatione mittenda ad Io. Vicum uteretur: quique simul ipsum de Archiepiscopi uo-

luntate erga Summum Pontificem edoceret, ut intelligeret nullam sibi ad resistendum spem esse debere a Principe Mediolanensi. Datus est cū Occino a secretis Gulielmus iuris legumq̄ scientia clarus: ambo consilio ac uirtute præstantes. Proficientem Archiepiscopus muneris ergò duobus poculis argenteis, tertio aureo, magni prætij prosecutus est.

CVM ad oppidum qui sanctus Dominicus appellatur, peruenisset, legatos a Marchione Estensi obuios habuit; qui omne eius studium operamq̄ polliciti, ita excusarunt, quod promissa auxilia Hugoni misso rogatum suppetias non præstirisset ut iusto eum metu excludum, non uoluntate defuisse ostenderent. Nam præterquam, quod Malatesta propius Ferrariã castrametatus esset, multos etiam ciues in ipsius caput conspirasse: daturum tamen operam, ut quod uerbis professus esset, re aliquando declararet. Accepta Aegidius excusatione, respondit, gratiam se habere Marchioni Estensi, quod eo animo esset erga se, Summumq̄ Pontificem: fore, ut eum instituti consilij nunquam pœniteret. Hoc responso legatis redeuntibus, Legati quoq̄ a Malatesta Ariminensi ad Furnum nouum (quod oppidum est in agro parmensi) agmen consecuti, cum huiusmodi mandatis adsunt: agro animo se se tulisse, quod Aegidius a Flaminia iter auertisset: qua id ratione fecisset magnopere mirari: tanto magis cum ipsius studium animusq̄ in ecclesiam nunquam fuisset dubitabilis: quibus tamen uerbis cum iniqua postulata addidissent, re infecta, sed cum pacis futura spe, redierunt: tandem itinere non intermisso quinque diebus castris Florentiam peruenit: fuitq̄ a Florentinis splendide ac magnifice exceptus: nulloq̄ officio sociæ & amicæ ciuitatis prætermisso, centum quinquaginta equites ei auxiliij causa, hæc ciuitas decreuit.

IA M. hinc Aegidio, quos uiros ab Archiepiscopo Mediolanensi accepisse, demonstrauimus, legatos ad Ioannem Vi

LIBER I

cum mittere, placet. quibus mandat, ut exposita Archiepiscopi uoluntate ac consilio, erga susceptam expeditionem, Pontificis suisque uerbis ci renuntient, oppida, uicos, castella, quidquid demum occupasset, quod iure ad ecclesiam pertineret, Pontifici sine ulla mora restitueret: habiturus si ita fecisset, omnium præteritorum malorum a summo Pontifice ueniam: sin recusaret, aut quouis modo tergiuersaretur, ut Ecclesia Pontificisque hosti bellum indicerent, & minis conterrerent. A Florentia Aegidius magnis itineribus Senas ire contendit. huius .n. ciuitatis primores cognouerat uehementer tumultuare: dum alteri Ioanni Vico, alteri Pontifici Maximo stude-
rent: cuius aduentu, operaque, & prudentia Episcopi Senensis celerrime effectum est, ut composita seditione omnes in Ecclesia partes adducerentur; & communi consilio centum auxilia-
res equites Aegidio ea ciuitas daret. Interea allatum est hosti-
les copias non longe abesse a Meuania & Monte Faliscorum: quare ea oppida non continendis præsidij muniri placuit.

INFLVXERAT Italia temporibus illis perditorum ho-
minum multitudo: qui a Germania non domicilij, aut
nouas sedes captandi gratia, ut Cimbro olim fecisse legitur,
sed bellandi prædandique studio conciti, Montem Regalem &
Comitem Laudinum duces sequebatur. His belli gerendi ea
ratio erat, ut singularum ciuitatum agros hæcenus infestarent,
otiumque earum sollicitarent, donec populi magno præcio ab
eis pacem redimere, cogerentur: qua immanitate cum in po-
pulos Ecclesiasticæ ditionis potissimum usus constaret, non
tamen Aegidius ad præsens eos bello lacessere in rem fore, duce-
bat: ne si Ioanni Vico id ipsum magnis præmijs pollicitationi-
busque suadenti socia arma iunxissent, hostium numerus magna
multitudine augetur. Erat .n. ea societas, nam sic uulgo di-
cebatur, armatorum octo ad modum millia: quorum tria tan-
tum pedibus cæteri omnes equis militabant, quin potius in
suas partes adducere omni ratione enitendum ratus, Carolo

Aduadula

Aduadulæ, & Io. Alberto, uiris magna, & authoritate & prudentia, negotium dat, uti Germanos adeant, eorum animos tentent, quid consilij cœpissent explorato, conentur a Io. Vico ad exercitum ecclesiasticum auertere. De conditionibus uero pacis & societatis nihil se inconsulto paciscantur. Subhæc Perusini exorta inter ciues magna seditione, legatos publicè ad Aegidium mittunt, qui ipsum edocerent, quanta in dissensione populus ille uersaretur. Quæ cum accedentibus odiorum, ut fit, in dies nouis causis, magis ac magis aleretur, positum esse in eius aduentum, ac authoritate ne ciues cum ciuibus conflagrant. Propterea comprecari, iter ad ipsos quantum maxime posset acceleraret. Fore eam rem populo perusino magnopere saluti, Aegidio non mediocri fortasse usui ad bellum gerendū. Cui petitioni, cum Aegidius libenter acquieuisset, magna cū celeritate Perusium contendit: exceptusq; cum ingenti lætitia pacem breui inter ciues composuit: atq; omnium animos in ecclesiæ, & Pontificis studium conuertit.

INTEREA legati, qui fuerant ad societatem missi re infecta redeuntes, hoc tantum responsi a Germanis attulerunt. Statuisse se libere uagari, nec cuiusquam imperio, aut uoluntati se addicere. Quod responsum, cum Aegidius ad concilium retulisset, cui adhibuit primos quosq; Perusinae ciuitatis, omnes in eam sententiam uenerunt. In primis habendam esse rationē, ne Germanorum societas se se hostibus aggregaret, ad hoc unam potissimam uiam patere. Si cum tuta adduci non poterit, aliqua saltem eius pars cū Duce Monte Regali magnis pollicitationibus, & qualibet grandi mercede conduceretur, ut altero Ducum conciliato, alterius opes non forent extimescendæ. Sed de his rebus legatione missa, responsum est a Germanis. Se fide data acceptaq; & iureiurando sanxisse, nulla societatis partitione facta, omnes eandem semper belli fortunā experiri. quibus responsis legatis redeuntibus, tertio Aegidius ad montem Regalem legatos cum his mandatis mittit. quando societati nullis præmijs persuaderi posset, ut aut tota

C

LIBERI

aut aliqua ipsius pars sub signis ecclesiæ militaret; dum liberè uagari, ac neuiquam se iungi iureiurando statuisse, profiteretur, ab eo postulare; primum, ut copias quæ agrum Tudertinum infestarent, inde quamprimum abduceret, deinde ciuitates ditionis ecclesiasticæ ne bello, neue alia iniuria lacefferet; postremo rogare, ne hostibus suis, Pontificisq; presertim Io. Vicco præstaret auxilium. Quæ si ita fecisset, magnam illi secum, & cum Pontifice Maximo, gratiam futuram, acturumq; se pollicetur cum summo Pontifice, ut fratrem eius, hominem ecclesiasticum & utriusq; iuris non imperitum, cū honestis redditibus episcopali dignitate augetet: sin minus hæc impetraret, quæ tam iusta & honesta essent, cum non minus hostes ecclesiæ ulciscendi, quam amicos & clientes conseruandi curam suscepisset, non se se commissurum, ut horum iniurias neglexisse, uideretur. Ad hæc Mons Regalis paucis respondit. Iusta esse Aegidij postulata, & accepta conditione, nihil se deinceps acturum pollicetur, quod intellexerit, Aegidio Summoq; Pontifici molestiam, aut incommodum allaturum, statimq; exercitum a Tuderto promotum in Picenum perduxit. Hæc eodem tempore Aegidio responsa factaq; referebãtur, & legati, quos ad Io. Vicum miserat, redibant, qui hæc responsa ab ipso reportarunt. Aegidij postulata graua se, & periniqua censere, & in quæ sine magna opum suarum iactura, suoq; dedecore descendere nequiret. Pacem tamen cum eo, ac Summo Pontifice, certis conditionibus libentissime esse facturum. Quibus conditionibus, cum eas per iniquas esse constaret, minime acceptis, Aegidius, cum primum per anni tempus posset, eum bello persequi, statuit. Tunc uerò affecto autumno, parte exercitus Romam missa quæ populum in officio contineret, locum hibernis deligendum, & omnia quæ usui belli futura uiderẽtur, comparanda existimauit. Abolita igitur inter perusinos discordia, sua præsentia, animisq; in Pontificem confirmatis, populũ eo nomine liberali oratione collaudatum hortatur, ut in eâ sententiâ & fide persisteret, tum quod in se tam officiosi extitissent, gratias egit, Postremo Florentinorum, ac Senensium exemplo
cōmemorato,

commemorato, petit, ut ipsi quoque se aliquo auxilio iuuare officij ducerent. Tunc Perusini per primores ciuium omnem suam operam fidemque polliciti, equites ei ducentos dant, quibus loco pratoriae cohortis uteretur. Hijs copijs Aegidius auctus, nec dum tamen Io. Vico militum numero par, in Montem Faliscorum, quod oppidum, quia nec ab hoste longe aberat, & erat in edito colle situm, hybernis opportunum censebatur, hyemandi causa xviij. die ante calendas Decembris contendit.

TRIBVS ibi mensibus traductis, cum nec pecuniae a Pontifice submitterentur, nec commeatus conuecti suppetere, coepit exercitus fame laborare: nec enim ab Aegidio in maius tempus rei frumentariae potuerat prouideri: quandoquidem ad numerum inopiam, ea quoque mala acciderant, ut Patriarcha Aquilegiensis, & Episcopus Tudertinus, cum reliquis, qui exercitui commeatus supportare fuerant polliciti, fidem metu hostium exclusi fallerent. Naues etiam quae a Corsica & a Sardinia frumentandi causa missae redibant, interciperentur. Quo malo, cum multi milites discedere cogerentur, ecclesiasticus exercitus in dies minuebatur. In tanta omnium rerum iniquitate, Aegidius Pontificem de cunctis certiore facendum ratus, Episcopum Pacensem cum mandatis & litteris mittit, ut ipsum edoceret, quam in angusto res esset, & in quanta non commeatus modo, sed militum etiam indigentia exercitus uersaretur. Quibus malis ni subueniretur mature, timorem esse, ne deficiente ecclesiastico exercitu, atque indies decrescen- te, hostibus contra, ex his rebus maiorem audaciam, maioresque spiritus sumentibus, eae quoque ciuitates, quae hactenus ecclesiae sine controuersia paruissent, discrimen adirent. Se uero eo semper animo persistere, conscribit, ut pro Pontifice, & Ecclesia nullum laborem, nullum discrimen esset deprecaturus. Sed nec Imperatorem sine exercitu bellum gerere, nec exercitum sine stipendio, aut contineri, aut reparari posse. In eam se necessitatem esse compulsam, ut caeteris absumptis ex instru-

LIBER

menti sui uasis argenteis aureis ue nihil sibi reliquum fecerit, omnia aut distraxisse, ut oppignorasse. Multum praterea aris alieni contraxisse, ut milites in officio contineret, et parum profecisse. Magnam etenim partem ex hybernis, cibariorum inopia discessisse. At sibi a monte faliscorum copias idcirco non esse promotas, quod dubium non esset in tanta militum paucitate, si inde discesserit, hostem, qui quotidie infestus adesset, oppido potiturum. Quod ad ducendum bellum, natura situs magnam faceret occasionem. Cuncta tamen damna posse resarciri, si ab ipso pecuniarum, quantum satis esset, suppeditaretur. Iam. n. se in Aetnriam, ac Galliam cisalpinam dimississe, qui militum delectum haberent. Paucis interiectis diebus allatum est, Vrbeuetanos, quae ciuitas, cum tota Pontifici pareret, tamen in duas factiones, Mufatam & Marchulinam scindebatur, intestino bello acriter agitari. Nam extra multa data, acceptaque uulnera, plurimos ciues interfectos fuisse, nunciabatur. Ad quas discordias sedandas, uirum auctoritate grauem & rebus gestis insignem mittit, qui ciues graui oratione castigatos, ad concordiam omnibus rationibus hortatus est. Et cum perpetuam pacem impetrare, difficile esset, factis in annum inducijs, obsides utriusque factionis principibus imperauit; accepitque.

DOMESTICIS seditiōibus leuati Vrbeuetani, bellum omnes Io. Vico inferendi, cōsiliū inire cōperunt. Quo cognito, Ioannes Vicus adeo commotus est, ut collatis omnibus uiribus, in Vrbeuetanos totum bellum conuerterit. Quibus superatis, expugnataque urbe, multis promiscue necatis, in primos quosque ciuitatis multifariam sauitum est. Postremo magna ui peccuniarum uniuersis imperata, quosdam secum captiuos duxit, qui postea libertatem ab eo octo millibus ducatorum redemerunt. Quo tempore Vrbeuetani bellum aduersus Ioannem Vicum moliebantur; eodem Viterbij, cui Petrus Vicus Ioannis frater praerat, ingens animorum cōmotio facta est. Quidam. n. ex primoribus ciuitatis, conspiratione in tyran

num facta, cum trecentorum armatorum manu, quam occulte coegerant; magno clamore excitato, populum ad libertatē uocare cœperunt. Quo cognito, Petrus Vicus extemplo amicorum cohorte, quos satis paratos habuit, comparata, forum occupauit, ubi acre prælium commissum est, ac demum populares in fugam coniecti, quorum multi comprehensi, & supplicio affecti sunt. Inter quos quatuor ex nobilitate securi percussi, alij uero timore perterriti fuga mortē uitauerunt, quorum omnium bonis publicatis, magnum inde Io. Vicus pecuniarum numerum congeffit. His rebus fiebat, ut eius indies authoritas ac opinio cresceret, & exercitus aueretur. Quæ cū Aegidio, non sine ingenti eius dolore, nunciarentur, nondum tamen cum hoste prælio decernere, a quo tam longe numero militum superabatur, ex usu esse ratus sese hybernis continebat, expectans, dum auxilia, quæ a Pontifice mittenda erant, se, cum cætero exercitu cōiungerent. Sed cum diutius hæc morarentur, longumq; uideretur expectare, nec suam pati dignitatem ut impune Io. Vicus agrum faliscorum, crebris incursionibus, quotidie uastaret; fluctuans animo, ac tota mente agitans, si qua ratione æquari posset, quod uiribus deerat, hoc cunctis consilijs præferendum statuit. Intellexerat robur exercitus Io. Vici in equitatu esse. Cum huius primoribus magno præmio, ac magnis pollicitationibus, per occulta colloquia pacisci conatur, ut copias ad se traducerent, Quod horum plerisque persuadere, tanto minus fuit difficile, q; multorum populorum tyrannum, ac hostem ecclesiæ deserentium defectio; non magni facinoris inuidiam, sed pietatis potius speciosum titulum, apud honestissimos quosq; & christianos homines habitura uidebatur. Quingenti igitur equites, signis repente sublati, ad Aegidium transierunt, quorum defectio. Io. Vici audaciam usq; adeo fregit, ut Vrbeueteri contentus, nullam deinceps incursionem facere auderet, Aegidius uero cum iam uirium non pœniteret, relicto in Monte faliscorum firmo præsidio, cui Carolum Adoadulam præfecit, milites ex hybernis educit, cœpitq; hostem bello prouocare.

LIBER

TEMPLVM erat Laurétio dicatum haud procul ab Vr-
beueteri, opere ac natura ita munitum, ut arcis locum,
speciemq; præberet. Hoc, quia Ioannes Vicus alta fossa circum-
ducta, ualido militum præsidio firmauerat, Aegidius in pri-
mis expugnare statuit: Ac Iordani cum parte copiarum id ne-
gotium dat. Is properè ad motis machinis, ac tormentis dis-
positis, se ita strenue gessit, ut quo die oppugnari cœptum ab
eo est, eodem quoq; fuerit expugnatum. His autem, qui tem-
plum custodiebant, uenia data, & abeundi facta facultate, Cō-
charatum, & Albertatum Richasulum, ac Benedictum Or-
marium cum centum quinquaginta militibus custodia loco
relinquens, ipse cum reliqua manu Vlsinum oppidum proficis-
citur. Quæ cum Ioanni Vico renuntiata essent, cum pediti-
bus nonnullis, sed omni equitatu urbe egreditur, experiundi
gratia, an templum sicut celeriter fuerat amissum, ita prope-
re posset recuperari, Templum prætergressus cum nemo se illi
obiecisset, speculatores mittit, qui cognoscerent, ecquid pro-
pè lateret insidiarum, qui renuntiarunt, haud inde procul ho-
stium uisa quinque signa. Quo metu subsistere agmen iubet, nec
est ausus ultra progredi. Ecelesiastici uerò nunciato, quo loco
Ioannes Vicus extra oppidum uagaretur, ei se celeriter osten-
dunt: & commisso prælio, cum acriter utrinq; pugnaretur, qui
templum tenebant, hostes à tergo adorti, tantum eis terrorē
incussere, ut turbato ordine, multis occisis, pluribus uulnera-
tis, & uno signo amisso, cæteri in fugam uerterentur: cum
quibus Io. equo saucio in oppidum sese recepit. Corsidium dein-
de oppugnari placet, quoniam ex eo oppido ecclesiasticos cō-
meatu prohibere facultas erat. Ergo a circumiecta manu ubi
tela iaci cœpta sunt, & propugnatoribus nudatus murus, ad
motis scalis milites conscendunt, & ui oppido celerrime po-
tiuntur, qua oppugnatione oppidanorum nonnullis occisis,
cæteros nulla affectos iniuria Aegidius in suam fidem recepit.
Paulo post urbem Toscanellam cum arce (oppidanis, ad dedi-
tionem oppugnatione, & Corsiliensium exemplo compulsis)
recepit. Interea pecuniarum a Pontificæ præmissis subsidijs,
equites

equites etiam trecentum peruenere; missa sunt itidem auxilia à Ioanne Archiepiscopo Mediolanensi, quæ prætereunti Aegidio fuerat pollicitus, quæ res ut exercitum ecclesiasticum numero uribusq; auxerunt, ita hostibus magnum iniecere terrorem. Prorsus, ut multi tyrannorum auxilijs, quæ Ioanni Vico submiserant, reuocatis, in suas quisq; res omnes curas intendere cœperint, & necessaria ad sui defensionem comparare.

CVM septingentis æquitibus, peditibusq; pro numero equitum Io. Vicus in oppidum, quod Aquam pendentem appellant, ab Vrbe ueteri profectus est, reparandi exercitus gratia, & quod locus ille opporrior ad trahendum bellum uidebatur: quo cognito Aegidius Andreæ Salamoncello, uiro magni animi, & consilij, cuius in bello gerendo singulari opera sæpe usus est, imperat, cum equitatu, & parte copiarum eum anteuertat, ac itinere prohibere contendat. Qui celerius omni opinione, quod iussus erat, executus, uiam occupat, & procedere pergenti hosti sese acie directa opponit: quam pugnam cum Io. minime detrectasset, infestis signis acriter utriusq; concursus est: pugnatumq; diu est equo marte, hos cladis nuper acceptæ indignatione, illos pristinae uictoriæ gloria accendente: postremo Io. multis suorum amissis, cum reliquis fuditur fugaturq;, coactusq; est iterum in Urbem ueterem sese recipere: postero die ad Arcem abbatiaæ producto exercitu, ubi oppugnare frustra tentasset, uisumq; esset oppidum inexpugnabile, obsidione cinxit: quam cum diutinam fore, oppidani intelligerent, & sibi perniciosam, desperatis Io. Vici rebus, sese Andreæ dederunt. Quorum exemplum secuta multa oppida finitima, quæ sita in montibus, fuerant a Io. Vico præfidijs munita, admoto tantum sibi exercitu ecclesiastico, se Aegidio dederunt. Tunc uero multarum ciuitatum, quæ tyrannis seruebant, legati ad Aegidium uenerunt. Gratissimum sibi primo fuisse nuntium, quando Aegidius cum exercitu in Italiam aduentare, nunciatus esset: nam tunc demum suæ libertatis spem aliquam concipere ausos fuisse, Victorias dein
de ab eo

LIBER

de ab eo de hostibus partas uehementer gratulari, nam & si plerasq; urbes ecclesie amissas a tyrannis bello recepisset, magis tamen ex suo, quam uel Pontificis usu euenisse, se se non ignorare. Cum ille amissas urbes, ipsi libertatem, quo nihil melius esse in rebus humanis, recuperassent. Proinde suis malis edoctos, quam sit calamitosum tyrannis seruire, se suaq; Aegidij Pontificisq; fidei ac potestati tradere. Quicquid imperasset, libentissime se esse facturos, tantum se a uiolentia ac iniuria tyrannorum tueretur. Aegidius liberali oratione legatos prosecutus, eorum animos sermone sic confirmauit. Pontificem ut id bellum susciperet, non magis amisse partis ecclesiastici imperij indignationem, quam infœlicium ciuitatum, in quas scelestissimi homines tyrannidem exercerent, miserationem impulsisse. Sperare sese quam maxime a facinorosis hominibus, hostibus ecclesie, qui omnia iura diuina, humanaq; uiolassent, tantorum scelerum pœnas quam primum sumpturum. Ac omnes ciuitates, quæ aut ui tyrannica inuita suppressa fuissent, aut sponte hæcenus seruientes, aliquando resipiscerent, in libertatem uindicaturum. Satis .n. liberos esse, qui ecclesie tantum ac summi Pontificis legibus inseruirent. Quod si qua ciuitas, eo stultitie ac dementie procederet, ut oblatam libertatem recusaret, ei non impune, non magis quam ipsis tyrannis fore. His responsis legati lætabundi descendunt. Aquorum sententia Cornetani tam longe aberant, ut pro Io. Vico, se Pontificis hostes esse hæud obscure profiterentur. Quo cognito Aegidius, ne eius ciuitatis pertinacia exemplo quoq; nocere posset hos omnium maxime bello persequi, & prima quaq; temporis opportunitate agrum Cornetanum uastare statuit. Quare Iordanem & Blascum nepotem suum Romam properare iubet, & copias quæ hybernandi ac præsidij gratia eo misse fuerant, in agrum Viterbiensem deducere.

QUOD consilium ubi Ioanni Vico nunciatum est, Reuerentissimum Victorium quem unice diligebat, & quod erat ad neccandos dolos mirus artifex, magnificiebat, cum centum quinquaginta

P R I M V S.

xi

quinquaginta equitibus Cornetanis subsidio mittit. Is non ignarus quantam ecclesiasticis ad bellum gerendum, opportunitatem Mons Faliscorum faceret, consilium inire cœpit, ut Carolo, quem oppido præfectum ab Aegidio diximus, cum præsidio circumuento, interfectoq; oppido potiretur. Ratio hæc fuit. Arx erat munitissima, quæ à Monte Faliscorum circiter tria millia passuum aberat, Arx Castellacij appellata: cū huius arcis præfecto consilium communicat, monetq; uti literas, nunciumq; secreto per speciem proditoris ad Carolum mittat, quibus polliceatur in arcem ipsum cum armatis accipere, si ad diem dictam magno cum silentio paulo ante lucem præsto fuerit; quibus, cum Carolus, magnæ sibi gloriæ oblatam occasionem, quam diu captauerat, ratus, rescripto annuisset, præstituto die, qui fuit undecimus ante calendas Maias, Reuerius Victorius ipse, cum magno equitatu peditatuq; proxima silua occultatus Carolū expectabat, ut prætergressum à tergo adoriretur. At Carolus, qui hostis pollicitis fidem non sine suspitione insidiarum habebat, consilia ad omnes casus comparabat. Nam militibus paucis ad tutelam oppidi relictis, cum cæteris omnibus bene instructis, ac ordine seruato, de tertia uigilia proficiscitur. Signo accepto, equites decem cum centum & quinquaginta peditibus præmittit, qui fidem arcis præsidis periclitarentur: ipse cum reliquo agmine, haud ita longo intervallo, in uia subsistit. Præfectus antecursores prope arcem conspicatus, cœpit magna uoce ecclesiam inclamare, simulq; ab arce in eos tela conijciébatur. Quo signo hostes subito exsilua exorti concurrunt; nec multis paucos, circumsistere, & comprehendere fuit per difficile. At Carolus, qui auribus animoq; intentus euentum rei subueritus, expectabat; exaudito clamore & hostium insidijs intellectis, aduolat, & impetu facto hostem in se conuertit, & cum diu fuisset acriter dimicatum, tandem insidiatores profligati se fugæ mandarunt, quos ecclesiastici infectati, multis interfectis, equites uiginti, cumq; his arcis præfectum, ceperunt. Reuerius accepto uulnere cum paucis euasit. Carolus his gestis, ac suorum paucis amissis in Montem

D

LIBER

Faliscorum se recepit. Hac clade Aegidius, Cornetum defensoribus multum exhaustum fuisse arbitratus, confestim eò rapit agmen; cœpitq; magno impetu oppugnare, ut iniecto terrore, oppidanos ad deditorem compelleret; quod cum parum procederet, erat. n. oppidum militibus differtum, misso iterum auxilio a Ioanne Vico, cui præerat Ludouicus eius frater, peruastato agro, copias inde abducit, & in Celenum, Vetralam, & reliqua oppida, quæ circa Montem Faliscorum Io. parebant, conuertit; magna itidē his populatione incōmoda inferendo.

CV. M. præsidium Romanum se cum reliquo ecclesiastico exercitu coniunxisset; inter duos uiros nobiles, alterū Romanum, Germanum alterum, tanta seditio in castris exorta est, ut à Romanis Germanisq;, dum suo quicq; fauent, ad arma conclamato, aliquandiu fuerit pertinaciter prælio dimicatum, quod nullius oratione commonitione ue, ante dirimi ualuit, quam nonnullis interfectis, pluribus uulneratis, reliquæ copiae ex Aegidij imperio, se ex transuerso, inter uolantia tela, facto impetu, intulissent. Ad hunc modum seditione sedata, moxq; facta pace, & gratia inter utrosq; reconciliata, Aegidius copias proprius Viterbium mouet: & crebris incursionibus magnū hostibus timorem inferebat. Interea Ioannes Vicus urbem repetit, cum nullo eam ecclesiastico præsidio teneri, intellexisset, ac nemine prohibente ingressus, magnam in locupletes auaritiam, & crudelitatem exercebat. Nam qui, imperatam magno numero pecuniam, denegassent; omnia in eos exempla cruciatus edebat. Cuius immanitatis latius fama dissipata; quarundam ciuitatum animos ab ipso multum auertit; Viterbiensium in primis. Horum enim pleriq;, quorum fuerunt, qui arcem custodiebant, auxilio Aegidij, qui propè aderat, freti, die quodam sub solis exortū ingenti clamore sublato, ecclesiā incæperunt conclamare: quo audito Aegidius propere arma sumere, machinas admoueri, scalis arcem conscendere iubet. Omnia tamen tyranni promptitudo ac diligentia irrita fecit, qui antequam ceteri oppidani conuenirent; qui clamorem

excitarant, ex templo comprehensis, & magno supplicio affectis, cæteros ab instituto deterruit, & qui arcem tenebant animis consternati, eam tyranno reddiderunt. Simulq; milites disposuerat, qui subeuntes ecclesiasticos a muris repellerent. At Aegidius cum Viterbium, nisi longiore obsidione, haud facile expugnari posse, intelligeret, ne dū ibi tempus terit, alia oppida indiscrimen traherentur, populabundos agros, exercitum propius Germanorum societatem, de qua supra dictum est, promouit. At ex itinere cum Urbem ueterem oppugnare, si forte resisteret, moliretur, portis patefactis, omnes oppidani obuiam ei procedunt, Urbemq; tradunt. Ingressum, cum oppidum uacuum habitatoribus reperisset, magna eius ciuitatis miseratio incessisse fertur. Nam ex numerosa multitudine, qua oppidum illud non pridem abundabat, uix trecenti homines, qui arma ferre possent, numerabantur. Postridie re diuina rite perpetrata, cum omnibus benedixisset, pacem perpetuam inter Mussatos & Marculinos, factiones, ut diximus, contrarias, fecit. Iubetq; omnes ciues, qui a Ioanne Vico eieci fuerant, suæ ciuitati restitui. Vrbeuetanorum exemplum Tusculani secuti, mox legatione missa se Aegidio dederunt.

IOANNES Alerianus Ameriam tum temporis tyrannus erat; qui licet amicitiam cum Ioanne Vico confirmasset, nō tamen ab Aegidio palam audebat desciscere. Huic igitur Aegidius paulisper in Vrbe ueteri commoratus, denunciatum mittit, ad se quam primum uenire properaret. Habere, quæ cum eo de re communi colloqui uellet. Qui si renuisset, sibi eodem loco, quo Io. Vicum futurum. Ille uero, cum se humiliorem scirer, quam ut Aegidio resistere posset, & Io Vici opes affligas uideret, dicto audiens Urbem ueterem peruenit, multa meditatus, quibus dum Aegidio frustra persuadere conatur, ut se ministro in populo Amerino gubernando uteretur, Io. Albertus & magnus præfectus legati clam missi Ameriam perueniunt. Qui populū omnibus rationibus hortati, ut se Pontificis imperio redderent, adduxerunt. Tunc Aegidius magna

LIBER

proposita pœna, interdicit Io. Aleriano, imperatq̄, ne mille omnino passibus propius Ameriã de cœtero appropinquaret. Interea societas in agro Tudertino uagari ab exploratibus renuntiat; quam rem ægre ferens Aegidius legatos ad principes eius mittit. Quod in eum locum copias cum magna ecclesiæ clientum iactura deduxissent, inique eos agere. Qua id ratione fecissent, mirari sese. Postremo rogare, agmen inde sine ciuitatum ditionis ecclesiasticæ iniuria submouerent. Ad hæc Germani pauca, sed insolenter responderunt. Nemini suæ uitæ rationem, in Italia ignotam esse debere; quibus cum cœtera desint uectigalia, præda ac rebus bello partis uitã ducere necesse esset. Multas ciuitates pacem, ac suorum agrorum incolumitatem magna ui pecuniarum à se redemisse. Proinde, si uellet Aegidius se sollicitudine, populos ecclesiasticos ea molestia subleuare, earum ciuitatum sequeretur exemplum, quæ pecunias numerassent. Et magnam uim pecuniarum petunt. Hanc germanorum insolentiam grauitè admodum tulit Aegi. Præsertim quia suspicabatur, germanos Io. Vici uoluntatem secutos in id audaciæ ac improbitatis aduersum se processisse. Cum ille uictus necessitatibus, unam ex filiabus suis Anibaldo Montis Regalis fratri cum grandi dote spondidisset; existimans sic uniuersam societatem posse in partes suas adduci. Ergo legatos iterum ad societatem cum his mandatis mittit. Mirari sese quæ causa ipsos sua, ecclesiæq̄ Romanæ amicitia repudiata, eò iniuriarum & in tam iniqua postulata compulisset; cum se hoste non contemnendo, amico fortasse non inuiti, eis liceret uti. Tanto magis cum Mons Regalis superiore anno, fide data, pollicitus fuisset, societatem se, ab inferenda iniuria ciuitatibus ecclesiasticis, contenturum. Nam quòd sibi pecuniarum uim extorqueri posse, putarent; non modo iniuste eos facere, sed etiam imprudenter. Neq̄, n. earum ciuitatum, quas pacem a se magno precio redemisse iactarent, & suam conditionem similem esse. Illas nanq̄ multo plus, si resistere uellent, in nouum exercitum conficiendum, fuisse collaturas, & cum magno, tum uniuersi populi, tum singulorum incòmodo, a pacis negotijs

a uocandas, se uero in armis esse; & ea pecunia honestius, libere
 tuusq; nouum militem ad propulsandas iniurias, si opus esset,
 conducturum; quanquam ad id satis superq; roboris, ac uirium
 sibi esse in ueteri & exercitato milite sperare. Se ita esse, sem-
 perq; fuisse animatum, ut ultro nunquam nouum hostem esset
 quaesiturus, lacessitus autem dignitatis suae ac ciuitatum, qua-
 rum patrocinium a Pontifice suscepisset, commoditatis ratio-
 nem haud segniter habiturus. Proinde iterum iterumq; roga-
 re, monereq; per Deum iusti belli semper fautorem, ultoremq;
 iniusti, ecclesiasticis finibus nulla amplius illata iniuria, cedere
 maturent. Quae si fecissent, magnam se illis gratiam habiturum,
 & quae Monti Regali superiore anno fuisset pollicitus, quam
 primum opere praestitutum, Sin minus impetraret, ita sibi per-
 suaderent, rebus se suis, & ecclesiae clientibus, socijsq; gnauiter
 esse consulturum. Quibus auditis germani, partim rei honesta-
 te, partim timore uicti, per ecclesiasticos terminos a maleficio
 temperantes in agrum Senensem iter suscipiunt. A quibus ex-
 torta pecunia, deinde a Florentinis, in Pisanos terminos per-
 uenerunt. Paulo post germanorum discessum Aegidius Eugu-
 bium, cui Io. Cancutius imperitabat, legatos mittit. Qui om-
 nibus modis oppidanos, ut Pontificis fidem sequantur, cohort-
 tentur. Quibus responsum est ab Eugubiensibus, sese paratos
 esse imperata facere, & prima quaes occasione oppidum Aegi-
 dio tradituros. At cum interiecto tempore, diem de die profe-
 rentes a promissis discedere uiderentur, iterum Aegidius lega-
 tionem, subsequenter copijs mittit. Tunc uero Eugubien-
 ses nulla facta mora, patefactis portis oppidum arcemq; lega-
 to tradunt.

QUANTVM quoq; ditionis ecclesiasticae, Stephanus occu-
 parat. Is, ut iusti imperij titulum tyrannidi praetenderet,
 cum Aegidij quaestorem numorum inopia premi intellexisset,
 cum eo mille numum aureorum pactus est, ut opidi redditibus,
 in mutui compensationem, sibi frui liceret quadriennio. Exi-
 stimans, scilicet, id conuentum Aegidio ratum fore. Qui tamen,

LIBER

cum pactum rescivit, improbata re, Stephano, ut intra sex dies oppido cederet, denuntiatum mittit. Ille dicto audiens cum imperatum fecisset, numos cepit instanter a questore repetere. Tunc uero Aegidius dimidium ei reddere cœsuit: reliquos, quia satis costabat ex uestigalibus Pontificijs plus etiam ab eo fuisse perceptum, non item.

HIS gestis in montem Faliscorum uersus ab Vrbeueteri promouit, relicto illi, custodis loco, & cum potestate oppidanis etiam iuris dicendi Albertatio Richasulo, cui ducenos equites & quadringentos pedites attribuit. Harum rerum fama diuagata, complures ciuitates, quæ principio Ioanni Vico coniurauerant, de deditioe ad Aegidium legatos mittunt. Quarum defectione Ioannes Vicus uehementer fractus animo, cum nec ab his, nec a Germanorum societate spes esset, tot continuis acceptis incommodis, rebus denique desperatis, legationem & ipse, de se dedendo, & quæcunq; occupasset, ad Aegidium mittit. Et in fidei testimonium, alterum dare filium obsidis loco pollicetur. Preces addit magis, quam pacta. Quoniam ita tulisset fortuna, ut imperio & opibus amissis, ad quas res non dolo irrepisset, aut prorupisset ui, sed aut iubente Ludouico Bauaro, quasi suo iure posset, aut ipsorum populorum uoluntate, & superioribus pontificibus quadamtenus consentientibus, euectus esset, in summam omnium rerum inopiam redigeretur, ab eo petere, nisi forte Ioannem Vicum post omnia, uitali quoq; aura interdicendum statuisset, deposita sua clementia & mansuetudine, quam in aliorum malis cognouisset, tantisper, dum in ipsum sauiet, si tamen conseruandum decreuisset, obsecrare, aliquam saltem misero uitam trahendi, alendiq; infelices cum coniunge liberos, reliquam faceret facultatem. Oppidulum permetteret cuius pensiuicula ad priuatæ uitæ necessitates parca mediocritate suppeteret; accepit conditione Aegidius, & precibus acquieuit. Acceptoq; obside, Ligerium Androtum ciuem Perusinum, cuius fidem summam coniunctam pari prudentiæ erga se perspexerat, qui

Viterbij

Viterbij preturam gereret, cum ducentis equitibus pramittit. Postero die luppum Archiepiscopum Casaraugustanum, & Alphonsum Episcopum Pacensem, cum equitum duobus millibus, & multis peditibus, qui oppidum reciperent, submittit. Qui portis patentibus ingressi, claves portarum, turrium, arcisque traditas acceperunt. Postridie Ligerius Androtus, ut iussus ab Aegidio fuerat, aduocata oppidanorum concione populum, qui frequens conuenerat, in hunc modum ad pacem hortatus est.

NON se dubitare, quanta, eo die, cum expectatione populus Viterbiensis ad indictam sibi concionem conuenisset. Nam praeter multa, ac propè innummerabilia incòmoda, quæ cunctis, qui bellum gerunt accidere necessum esset, duo esse maxima mala, quæ homines potissimum urgere soleant. Quoniam, ut bello pendente, illam cunctis inesse perpetuam curam, summumque timorem, ne quomodo, aut à quo uis hoste tandè superentur, sic postremo uictis illum restare timorem difficilimum, atque haud scire, an omnium maximum, quali uictoria in uictos dedititiosque uictor sit usus; cuius cū iure belli summa sit facultas in eos animaduertendi, quos iusto bello deuicerit, neminem latere à multis, in eos etiam, quos iniuria debellassent, ita fuisse atrociter sauitum, ut meritò omnes uicti, euentum uictoriae deberent exhorrere. Viterbienses autem, si nulla antiquorum exempla; quorum esse plena omnia, mouerent: at certe recentia supplicia, quæ ille Ioannes Vicus, (praesto. n. aderat) de Vrbeuetanis, superioribus diebus à se uictis sumpsisset, conterrere debuisse. Qui Ioannes Vicus ex his, qui expugnato oppido in potestatem ipsius uenissent, alios securi percussisset, alios egisset in exilium, omnibus magna ui pecuniarum imperata, quorundam bona prorsus diripisset. Et ea quidem omnia iure belli ipsum sibi licere putasse. Quæ Viterbiensibus, quàm Vrbeuetanis tanto magis fuisse extimescenda, quanto iustius bellum Aegidius gereret, quàm Ioannes Vicus Tibi. n. inquit, lo. Vice, quoniam huic contioni, quam nos
ad populum

LIBER

ad populum Viterbiensem Aegidius habere iussit, interesse, nec nobis inuitis, uoluisti, aliqua sunt audienda, minime quidem fortasse auribus tuis iocunda, sed uera usq̄ adeo, ut ne tu quidem possis inficiari. Si tu .n. qui de miseris Vrbeuetanis; quòd urbem suam tibi non proderent, dum sibi eam, ac summo Pōtifici conseruare conarentur, quod facere omni iure tenebantur, tam graues pœnas summere, non graue putasti, qui tot in ciues Romanos dudum cruciatus edebas, quicumq̄ imperatam a te pecuniam dare, aut posse, aut uelle negassent, aut quicquam facere ad nutum tuum renuissent: si tu inquam, qui modo deorum ope, quibus aduersis bellum gerebas, & Aegidij uirtute ac prudentia uictus iaces, hanc urbem deuicisses, uictorq̄ ingressus concionem aduocasses, quo animo, credimus, hos omnes fuisse conuenturos? Certe alios cum bonorū publicatione exilia, alios capti metuentes, minime autem cōscios, relegationes tantum sperantes, aut quantamuis pecuniarum multam. Vos autem, uiri Viterbienses, Aegidius uictor pro sua clementia ac mansuetudine, omnem metum gaudio letitiãq̄ iubet hodierno die commutare. Et hanc uictoriam non tam ipsi Pontifici, quam uobis partam putare. Libertatem modo uestram uobis, otiumq̄ perpetuum, si bona uestra cognoueritis, restitui, existimare. Nullam uobis pecuniarum imperat uim, nulla iniqua tributa imponere uestre ciuitati cogitat. Tantum à uobis petit, quod uos cunctis uotis, si sapitis, exoptare debetis; pacem ametis perpetuam, otium quietum diligatis. Quas res hoc uno assequi potestis, si fidem ecclesie, ac summo Pontifici debitam perpetua cōstantia obseruabitis; & eos patrie iudicabitis hostes, quos rebus nouis studere cognoscetis. Quæ ut faciatis uiri Viterbienses, non magis uobis fides ipsa, quæ est omnium uirtutum fundamentum, & diuina humanaq̄ iura, quibus estis obligati, quam propria uestra, ac pecularia commoda persuadere debent. Ea uero quot, quantaq̄ sint in pace degentibus, tunc magis perspicietis, cum incommoda, & detrimenta, quæ bellum comitantur, alta mente, & intētis oculis fueritis contemplati. De quibus multa mihi hoc

in loco essent

in loco essent fortasse dicenda, nisi satis superq̄ uestra uos mala hoc tempore docuissent, quam sit miserum bellum sustinere. Quod est, n. calamitatis genus, quod uestra hoc tempore ciuitas non persenserit? Pecora uestra hostibus prædæ fuerūt, uillæ incensæ, pagi diruti, agri funditus deuastati: quibus detrimentis ad quam omnes inopiam redacti sitis, ipsi uideritis. Iam uero quotus quisq̄ uestrum numerabitur, cuius pater, filiusue, aut frater, aut ex his, quæ horum loco sunt, aliquis prelio non fuerit desyderatus? Omitto negotiorum intermissionem urbanorum, & rusticorum; quæ uel sola & opulentis indigentiam parere potest. Nihil dico de laboribus, fame, sollicitudine: quæ omnia comites bellorum sunt. Atq̄ hæc quidē infortunia; quanquam per se grauissima sunt; & quæ nullam non ciuitatem debeant a suscipiendo bello detertere; sed quia temporalia intelliguntur, possunt quodammodo leuiora uideri. Illos uero cruciatus æternos, quis non exhorrescit? quis nō cogitando contremiscit? quibus apud inferos torquentur, ac sine fine torquebuntur eorum animæ, qui in huiusmodi bello ac perfidia interempti sunt: formidandis summi Pontificis, christi uices gerentis, execrationibus ad loca damnatorum spiritum deuoti: nisi forte uos, quod absit, christiani nominetenus, adeo estis stupidi, & ab omni humanitate abhorretis, ut nullum esse Deum credatis, nec bonos gloria, nocentes pœna affici putetis: ac demum Christi loco Pontificem esse negetis. Si tamen Deus est, ut est: si Deus curat mortalia: si christus in cœlum aduolans, Pontificem maximum ecclesiæ sue præfecit: quid tandem eos expectare conuenit; qui ecclesiam, quam ille construxit, labefactare conantur; aut conantibus auxilium præbent? Hæc & illa ciues Viterbienses ante oculos ponite: Hæc tota mente uersate; quæ uos seu uictores, seu uictos futuros, indubitata manent, quoties de rebellionē aduersus summū Pontificem faciendā, cogitabitis. Nec speretis cum iterum uicti essetis, ut certe essetis (nemo n. aduersus deum sine sua pernicie pugnauit) tam mansuetum uictorem esse experturos, quam modo Aegidium. Quin potius timendum est, ne præ-

LIBER

sentis uictoris clementia, uestram tunc inuidiam, & futuri indignationem adaugeat. Siquidem quanto modo huius mansuetudo maior in uos est, tanto illius erit tunc in ingratos, iustior indignatio.

QVAE oratio magno populi assensu gaudioq; excepta est. Et a Ioan. Vico, qui praesto, ut dictum est, aderat cum fratribus, & uultu & sermone comprobata. Huius ciuitatis statum deinde sic Aegidius disposuit. In primis Ioannem Vicum cum tota ipsius familia, Viterbio eiusq; finibus in duodecim annos interdicit. Poenam addit quinque millium ducatorum, quoties contra imperium fecisset. Quinq; praeterea factiosis hominibus, & quos fuisse intellexerat; semperq; fore rerum nouarum cupidos suspicabatur; ne impofterum ciuitatis fidem, oeciumq; sollicitarent, ex urbe eiectis, caeteris omnibus dat ueniam, & expulsos a Io. Vico iubet restitui. Tum omni cura in populi gubernationem statuendam conuersa, consules nouem aequo imperio, senatores ducentum creat. Qui ius dicerent, quot satis uisum est, constituit. Cohortem praetoriam, quae praefecti ciuitatis latus clauderet, & magistratus caeteros tutaretur, trecentum armatorum esse uoluit. Et quia Viterbium totius umbriae uelut caput esse uidebatur, operapretium id fore ratus, arcem praemunitam erigendam curauit, quae mediocri praesidio firmata, eam ciuitatem posset in fide continere. Haec cum summo Pontifici nunciata essent, ingens Auenione gratulatio facta est. Quando, Io. Vico tyrannorum maxime formidabili deuicto, spes cunctos incescit, caeteros omnes facile posse Aegidij uirtute debellari. Tunc Pontifex ad Aegidium litteras mittit, laudibus, gratulatione, ac exhortatione plenas. Paulopost Aegidius ab Arnaldo eiusq; fratre Iordane Sutrium recepit, cum arce, quam ipsi ibi de suo aedificauerant: iussis oppidanis, eos sumptus illis rependere. Deinde Interamna urbs, a situ sic appellata, deditioe facta in Aegidij potestatem peruenit. Tunc Narnienses legatos de se dedendo miserunt. Item Celerium, & Cipignanum, oppida in agro Viterbiensi. Spoletani quoq; missa legatione

legatione, eo pacto ne in quenquam animadueteretur, se dedunt. Oppidi arcem Aegidius triplici muro cinxit, medio crebris turribus munito: arcem deinde cum aduerso monte, qui non longe aberat, ponte comisit, & per superinstructum aquæ ductum fontem qui in monte scaturiebat, ad arcem deriuauit, Fontem ipsum lapideo propugnaculo muniuit, ac præsidio firmauit, quo tutius opus ab iniurijs redderetur. Assisium deinde Episcopus Assisensis legatus publice tradit: idem est tunc a Nucerinis factum. Veientana urbs, quam nunc Castellanam ciuitatem appellant, editissimo colle, præruptis undiq; saxis, sita, adeo est natura munita, ut absq; ullo humano opere satis per se reddatur inexpugnabilis. Hanc occupauerat Petrus Vicus: qui perterritus exemplo fraterno, ne contra Aegidium sibi quoq; pugnandum esset, urbem Luce Sabellio uendidit. Sed quia solutio differebatur, deposita est apud Iulianum ciuem, donec precium solueretur. Hæc cum Aegidio nunciarentur, litteris nuncioq; Lucam ad se accersuit: qui cum se ad imperatum uenturum negasset, nec ullum oppidani deditiois præberent indicium, Aegidius detestatus, conceptis execrationibus, Petrum Vicum & Lucam cum toto populo Veientano, uicis incensis, ac deuastatis agris, oppidum obsidione cinxit, ac demum ad deditioem, desperato auxilio, compulit.

BARTHOLOTVS Hispellum diu tyrannide oppressum tenuerat: aliquando tamen oppidani, sæuitiam tyranni pertæsi, eum urbe eiecerunt, seq; Aegidio dedunt. Ille uero coacta manu, ab Vico quodam, quod aberat ab Hispello duo millia, crebris incursionibus agrum Hispelli reddebat infestum. Quod cum esset ad Aegidium delatum, equitum perditumq; præsidio summisso, tyrannum longè summouit. Eodẽ tempore allatum est, in plerisq; Campaniæ, atq; eius oræ maritimæ, ditionis ecclesiasticæ, ciuitatibus quosdam imperandi cupiditate rebus nouis studere, & nonnulla oppida uulgo a tyrannis occupari, eaq; incommoda, culpa, atq; ignauia prætoris euenisse. Quibus malis, cum ignauo & imperito, strenuus

LIBER 9

& prudens prætor, cum armatorum præsidio, ab Aegidio sub
 rogatus fuisset, facile fuit obuiatum. Interim Io. Vicum Cor
 neti Vicarium in duodecim annos Aegidius creat. Non tan
 tum ut fidem instanti præstaret, sed multo etiam
 magis, ut suæ liberalitatis ac mansuetudinis fama per Italiã
 dissipata, reliquos tyrannos, spe tutioris conditionis, ad pacẽ
 & deditiõnem alliceret. At summus Pontifex, ut erat paulo
 feuerior, & Io. Vicum uehementer oderat, nuncio ac litteris
 Aegidij factus certior, rem periniquẽ tulit, eumq; per litte
 ras monuit, ut primo quoq; tempore Io. Vicum Corneti præ
 fectura sub mouere curaret. Nec .n. par esse, ut ei aliquis ho
 nos haberetur, qui ecclesiam tam diu, tantisq; incõmodis per
 tinaciter uexasset: nec uerum esse, eius fidem sanctam fore, qui
 semper infidus extitisset. Ad quã Aegidius in hunc maxime
 modum respondit. Siquidem odio suo, quo Io. Vicum prose
 queretur, indulgere, quam imminentibus difficultatibus con
 sulere maluisset, non modo Io. Vicum nulla dignitate ornatu
 rum se fuisse, sed grauissima de eo supplicia sumpturum; nec
 .n. ignorare, quam male semper ille de ecclesia Romana meri
 tus fuisset. Sed cum supplicium de eo sumptum, qui se suaq; in
 deditiõnem fidei ac potestati ecclesiæ permisisset, cæterorum
 tyrannorum animos a Pontifice auersurum, honor habitus ad
 pacem impulsurus, uisus esset, omne odium & indignationem
 publicæ ac maiori utilitati posthabendum putasse. Imperato
 res clarissimos magno usu id consilium usurpasse, commemo
 rat. Anibalem imprimis, hominem alioquin crudelissimum, de
 quo sic Liuius scriberet, in captiuos ex tradito præsidio, ut fa
 ma clementiæ in principio rerum colligeretur, nihil sæuitum
 est; & qui, post uictoriam ad Trasimenum de Romanis partam,
 captiuos nominis Latini sine precio dimisisset. Cæsarem in bel
 lo Gallico. Alexandrum Macædonem in subiuganda Asia, mul
 to plus clementia in dedititios, quam pugnando, si uera essent
 historiarum monumenta, profecisse. Præterea Io. Vicum mul
 tum affinitatibus cõsanguinitatibusq; ualere, quippe cuius affi
 nes ac propinqui plusquam triginta oppidis multarum uirũ

imperarent, presenti eius conditione quiescētes. Quos tamen, si quicquam grauius Io. Vico contra fidem datam statueretur, omnes suas opes aduersus ecclesiam collatum ire nemini dubiū esse debere: cum in propinqui simul atq; amici ultionem, tum uerò ut se a simili iniuria tuerentur. Non esse comittendum, ut ea hostibus imponatur necessitas, ut desperationem in uirtutem conuertant. Huc accedere periculum, ne Cornetum, & multa alia oppida, quæ factionis Gibelinae, & summi in Io. Vicum studij, eius uoluntate fuissent recepta, non seruata ipsi fide, sibi in ecclesiam rebellare licere putarent. Nam quod de Io. fide timeret, non esse dubitandum, datis obsidum loco carissimis liberis, quin ille ultro nihil unquam esset moturus. Atq; eas potissimum esse rationes, quibus initio Io. Vicum indulgēter habendum putasset, & tunc nihil aduersus id factum inno-

uandum censeret. Quæ si Pontifici non tanti essent, ut

Io. Vicum eo statu uiuere, æquo animo pateretur,

ab eo petere, ac per Deum obsecrare, ne se

ministro ad eum ulciscendum uteretur,

qui, suam fidem secutus, se suaq;

Romane Ecclesie commisisset.

nonnulli dicunt, quod Io. Vicum eo statu uiuere, æquo animo pateretur, ab eo petere, ac per Deum obsecrare, ne se ministro ad eum ulciscendum uteretur, qui, suam fidem secutus, se suaq; Romane Ecclesie commisisset. Quæ si Pontifici non tanti essent, ut Io. Vicum eo statu uiuere, æquo animo pateretur, ab eo petere, ac per Deum obsecrare, ne se ministro ad eum ulciscendum uteretur, qui, suam fidem secutus, se suaq; Romane Ecclesie commisisset. Quæ si Pontifici non tanti essent, ut Io. Vicum eo statu uiuere, æquo animo pateretur, ab eo petere, ac per Deum obsecrare, ne se ministro ad eum ulciscendum uteretur, qui, suam fidem secutus, se suaq; Romane Ecclesie commisisset.

LIBER

IO. GENESII DE SEPVLVEDA CORDV

benſis de Rebus Geſtis Aegidij Albornotij
Liber Secundus.

SIC Umbria recepta, Aegidius omnes suas
curas & consilia cepit in bellum Malatestæ
inferendum intendere. Satis enim consta-
bat, illo superato, facilem fore de cæteris
tyrannis uictoriam. Sed dum ad hoc neces-
saria compararet; ex literis Pontificis co-
gnouit, se apud ipsum fuisse ab Archidiacono Anconitano in-
simulatum, quod cum Malatestis, in ita gratia, fœdera percussis-
set. Adeo uiros optimos, qui calumniaretur, nunquam defuit.
Quam calumniam Aegidius tanto iniquiore animo tulit, quã-
to longius aberat a crimine, quod ipsi obiiciebatur. Ergo Pon-
tifici, rationem consilij reposcenti, ita respondit. Non se mirari,
si cum tot hominum inimicitias ecclesiæ causa suscepisset, non
deessent qui se, factaq; sua criminarentur. Illud moleste ferre, q;
propter quam rem magnam a cæteris hominibus laudem, a
summo Pontifice gratiam quoq; non paruan sperasset, eam
apud ipsum Aegidio pro crimine obiicere quisquam sibi licere
putasset. Non quod pacem ullam fecisset cum Malatestis, nec
enim unquam tantam authoritatem fuisse sumpturum, ut hoc
integrum sibi esse putaret: sed quod ab hoste minime contem-
nendo, per speciem spemq; pacis, bellum tamdiu uitare non
imprudenter sciuisset, dum Io. Vicum satis per se potentem
hostem debellare posset. Cui rei nisi à se mature fuisset proui-
sum, & uterq; tyrannus opes coniunxisset, quod maxime timẽ-
dum fuisse, non esse dubitandum, quin aut neuter eorum un-
quam superaretur, aut bellum difficillimum ac diuturnũ esset
futurum. Sæpe ad se legatos a Malatestis bellum deprecân-
tes uenisse, pacem cum eis fecisse nunquam, spem pacis sem-
per præbuisse. Tunc id agere, ut Malatestas omni auxilio & spe
à Io. Vico destitutos aggredederetur. Quæ si culpanda essent, si
digna censuram uiderentur, nihil se habere, quod pro se posset
respondere

respondere. Hæc responsa Pontifici allata comprobataq; multum, ut par erat, apud ipsum Aegidij opinionem auxerunt. Interea Malatesta cognito Aegidij consilio, uel quia bellum sibi inferendum, superato Io. Vico, coniectura prospicere facile erat, duo de uigesimo mense, quam fuerat bellum initum, legatos ad Aegidium mittit; qui sic cum ipso egerunt. Si pacem secum summus Pontifex faceret, & urbes, quas obtinerent, relinquendas statueret; decem ducatorum millia in singulos annos apostolico fisco dare pacisci, & ad bellum gerendum, Aegidio ducentis equitibus, duobus mensibus auxilio esse. Negante illo licere sibi in ea pacta descendere, duodecim millia ducatorum in annos singulos, equitum trecentum auxilium in tres menses pollicentur. Ad quod Aegidius respondit. Nullas sibi a Malatestis conditiones pacis accipere, dicere uè, Pontifice in consulto, integrum esse, si uelint bellum deprecari, legatos ad Pontificem mittant, seq; intercessore utantur, non se dubitare pro eius iustitia, quin, quæ honeste poposcerint, sint impetraturi. Tunc legati, immo id ipsum ab eo petere, obsecrareq; ut ipse de his conditionibus Pontificem certiores litteris, & nuncio faceret, suumq; consilium & auctoritatem interpone-ret, ac interim bello supersederet. Id cum impetrassent, discedunt. Quod cum esset ad Pontificem ab eo relatum, nullas esse leges pacis respondit, ciuitatibus in tyrannorum potestate relictis. Proinde Malastas, & cæteros Flaminia uel Piceni tyrānos bello insectari pergeret. Qua denunciatione accepta, Aegidius nihil cunctatus, ad bellum, ineunte uere, capescendum, pro rei magnitudine pergit necessaria comparare. In primisq; cum intellexisset; inter Gentilem Molianum, qui Firmanæ Ciuitati imperabat, & Malatestam continenter bella superiori tempore intercessisse; rationem cœpit inire, ut alterius opibus ad alterum debellandum uteretur. Et ad Gentilem molianum legatos mittit, qui in Malastarum inuidiam eius amicitiam captaren: darentq; operam, ut inter se ac Gentilem pax non iniquis conditionibus fieret, & societas coiretur. Ille uero conditionem amplectitur suæ infirmitatis conscius, simulq; ut occasionem

sionē arriperet ulciscendi Malatestas, a quibus multa magnaq̄
 acceperat detrimenta. Pacem ergo his conditionibus accepit,
 ut paucis suo iuri permissis castellis, nec ijs magnis, cætera o-
 mnia redderet Pōtifici, ac obsides daret. Quod factum cū Mala-
 testa resciuisset, hostis iam ecclesiæ iudicatus, cœterorum o-
 mniū inimicitias odiaq̄ instanti discrimini post habēdas ratus,
 pro magnitudine periculi cœpit inire consilia: ac legationibus
 quoquo uersus dimissis ad omnes Flaminia & Piceni tyrannos
 nouos amicos conciliare, confirmare ueteres. Ille uero & ho-
 stes reconciliare; communi periculo omnibus proposito, a cū-
 ctis auxilium petere, suam inuicem opem aduersus ecclesiasticos
 polliceri. In primis habendam sibi rationem statuens, ut Gen-
 tilis Molianus ab amicitia Aegidij auerteretur, atq̄ ad suas re-
 uocaretur partes: triginta ei ducatorum millia per legatos mit-
 tit. Omnia oppida agri Firmiani se illi reddere, & per libero-
 rum conubia affinitatem paciscitur, si datis acceptisq̄ obsidi-
 bus, sese mutuo auxilio aduersus communem hostem iuarent.
 Et cum utriusq̄ eadem esset causa, eundem belli eventum ex-
 perirentur: commune esse periculum docet, utiliore magisq̄
 fidam suam Gentili amicitiam fore, quam Aegidij: qui cum
 bellum pro Pontifice suscepisset, neminem eorum, qui oppi-
 da ecclesiasticæ ditionis occupassent, hostem non esset iudica-
 turus. Nam & si ad præsens amicitiam cum eo gerere simula-
 ret, ut facilius contra cæteros bellum gereret; fore, ut alijs
 superatis ipsum postremo, excogitata causa, uel etiam nō qua-
 sita, omnibus bonis sine repugnantia expoliaret. Quibus audi-
 tis, Gentilis uehementer est perturbatus: neq̄ quid consilij ca-
 peret, satis sciebat. Turpe uidebatur fidem Aegidio datam fal-
 lere, sed magna erant & munera & promissa Malatestæ; consi-
 liumq̄ eius longe tutius reputabat. Et hæc quidem pars pro-
 culdubio uicerat: nisi quidam ex Firmanis ciuibus, quibus Ma-
 latestæ summo erant odio restitissent; qui cum ex populi sen-
 tentia, legati publice ad Aegidium missi, de ancipiti Gentilis
 animo docuissent, Aegidius ad Gentilem legatos misit; qui
 partim pollicitationibus, partim territando, eius animum ab
 incepto

incepto reuocarunt. Qui in fidei testimonium filium atq; nepotem obsides dedit: & duo castella Morosium, & Sanctum benedictum tradidit. Tandem legati missi à Malatesta, re infecta, redierunt. Nec ea tantum res fecit, ut rei bene gerendæ, & Malatestam desperatio non parua, & Aegidium magna spes incesset: sed illud multo magis, quod superiore tempore, idē Malatesta a Germanorum societate, de qua supra demonstratū est, triginta millibus ducatorum pacem emerat: magnaq; præterea stipendia erogauerat militibus, quos ex ea conduxerat: qui fuerant supra millequingentos equites, multiq; pedites, cum bellum aduersus Gentilem Molianum gerebat: quibus sumptibus maxime exhaustū numis esse Malatestam, nemini uidebatur dubitabile. Cum tamen nihilotenus abundare ipsum numero militum constaret, augendum sibi exercitum Aegidius censebat, etiā reclamantibus, eam diligētiam nimiam esse, nonnullis, qui multum in rei militaris scientia sibi tribuebant: dum ad hostis indigentia suspitionem illud adijcerent, eius exercitum necessario ineunte bello esse minuendum, deductis ad oppidorum custodiam militum præsidijs. Quibus rationibus Aegidius respondere solebat: stulti esse Imperatoris ex dubio hostis cōsilio, aut futura infirmitate pendere, dum posset ipsum multitudine militum superare. Nam cum fortuna belli nimis esset anceps, difficilius esse uicto bellum reparare, quam cedentibus suis aut laborantibus, fessiq; integros & recentes ex multitudine submittere. His accedere, quod expugnatis oppidis præsidia imponi ex paucitate subducta, sine magno incommodo non possent. Deniq; temeritatis esse, in hostem exercitatum, consilio fortasse non inferiorem, qualem esse Malatestā, uictoria uelut explorata, irruere, si militum numero supereris. Hoc inuito consilio per Umbriam Latiumq; delectum haberi iubet, ut omnia, ineunte uere, ad bellum in Picenum transferendum essent comparata. Interea Tudertini per legatos imperata facturos polliciti, centum equites cum pari numero peditem subsidio mittunt. His rebus aucto numero, ex hybernis copias deducit, quarum parua parte sibi relicta, reliquis Blascum

Fernandum præficit: iubetq̄ in Flaminiam Picenumq̄ inferre signa, & quæ fieri uellet docet. Hunc ut Petrus Farnesius, Bonifacius Vrbeuetanus, Henricus Fessa, uiri nobiles, & armis exercitati subsequantur imperat. Huius profectiois fama cum celerrime Picenum & Flaminiam permanasset; multi ex ryanis per occultas legationes, aut litteras, pacem, alij alijs conditionibus, ab Aegidio petierunt. Quorum duo maxime opulenti Rodolphus Camerinas, & Ismeducius Severinas, etiam si societatem inierant cum Malatestis, metu tamen perterriti indubitati periculi de deditioe occultum miserunt nuncium. Cum Camerino Blascus appropinquaret, Rodolphus, Io. fratre longius premissis, ipse ad duo millia passuum obuiam progreditur, atq̄ in urbem eum cū exercitu introducit: ipsumq̄ cum oppidis, ac castellis subiacētibus eius potestati permittit.

PAVLO'POST Gentilis quoq̄ Molianus Blascum Fernandum cum exercitu Firmum admisit, eiq̄ oppidum tradidit: Arce tamen in aduentum Aegidij sibi reseruata. His rebus gestis, nec dum tamen Auenioni nunciatis, allatae sunt a Pontifice litteræ, ne Aegidius ab Umbria promoueret, quominus Io. Vicus, cœteriq̄ eius regionis tyranni, inuitante occasione, rebus nouis studerent. Quamobrem consulenti Blasco per litteras an Malatestas iam bello laceffendos censeret, Aegidius respondit. Abstineret a bello in uigesimum diem, tantisper uidelicet, dum de Pontificis uoluntate quicquam certius afferretur. Inter hanc Sollicitudinem, qua Aegidius nimium angebatur; ut qui amplissimam & exploratam uictoriam emanibus emittere iuberetur; superuenere litteræ ab eodem Pontifice, qui rerum in Piceno gestarum certior iam factus fuerat: quibus litteris, laudato consilio Aegidij, & Blasci uirtute, ut pergeret bellum Malatestis inferre, hortabatur: daret modo operam, ne Umbria interea in discrimen traheretur. Qua re delectatus Aegidius Blascum Fernandum per litteras monet, uti oppida inuadat agri Firmiani, quæ occupata erant a Malatestis. Ille nihil moratus, & de tertia uigilia Firmum egressus in Phala

Phalaronem oppidum contendit, & primo impetu tradito simul & expugnato potitur. Sancti quoque Angeli castellum deinde similimodo recepit. Motus etiam, id oppidi nomen est, eiecto praesidio sibi imposito a Malatesta, deditioem fecit. Tria praeterea oppida, quae ab Ancona non longe absunt, a Malatestis deficientia in Blaschi potestatem peruenere. Interea Aegidius profecturus in Picenum, sic Umbriae statum constituit. Iordanem & Angelum quaestorem, quorum in populo Viterbiensi summa erat gratia, ei potissimum ciuitati praeficit, sed & totius Umbriae, Latijque curam & gubernationem iniungit. His quadringentos equites, pedites ducentos, attribuit. Arci Montis Faliscorum, Ioannem Vrbeuetanum praesse iubet. In arce Tuscanellae ueterem probatae fidei praesidem confirmat, cum militum supplemento. Ioannem Albertum Florentinum cum centum equitibus & peditum pari numero in Vrbeuateri custodis loco relinquit. Et ne esset interea, qui aliorum animos ad rebellionem sollicitare posset, per honoris & amicitiae speciem proficiscens iubet, nobilissimum quemque se in bellum subsequi. Ut autem Ioannem Vicum, si minus fides data, at certe cara pignora in officio continerent, Franciscum eius filium uiginti equitibus praepositum secum adducit; relicto fratre, qui datus erat obses, in arce Montis Faliscorum. Fulgineum modo peruenerat Aegidius, & se, cum reliquo exercitu coniunxerat; cum Episcopus Vicentinus, & Senitius Comes Palatinus a Carolo quarto legati adsunt, uti Romam ueniret, impositurus ex more coronam auream Imperatoris capiti: qui ad compescendam Ludouici Bauari insolentiam, authore Clemente sexto P. M. creatus erat. Qua de re non erit hoc in loco ab instituto nostro alienum, pauca uerba facere, quoniam & in superioribus de Ludouico Bauaro facta est mentio, fiet in sequentibus de Carolo.

MORTVO Henrico Imperatore, magna fuit inter electores Imperatoris controuersia, quibusdam Federico Austriae, aliis Ludouico Bauariae ducibus suffragantibus. In tanta

igitur electorum dissensione, candidati ipsi concurrunt ad arma : qua in pugna, cum Ludouici res superior fuisset, maiore exercitu confecto, inuito Io. xxii. qui tunc erat Pontifex maximus, in Italiam irruere parat : ius fore ratus quidquid per uolentiam rapuisset. Primum ergo accepta, ex more, corona ferrea Mediolani, cui ciuitati Vice comites, tunc temporis, auxilio eius inperabant, Romam peruenit. Cui duo ex nobilitate Romana, Stephanus Columna, & Nicolaus comes tunc moderabatur : qui magistratus, Vicarij Imperatoris Romani nuncupabantur. Absente itaq; collega, ab Stephano corona aurea insignitus est ad edes Laterani, iubente clero P. Q. R. Tunc uero magna sumpta audacia, per contemptum, non hominum, sed dei etiam immortalis, antipapam creat, in æmulationem Ioannis xxii. quendam Petrum Corbariensem ordinis minorum, humili loco natum, non indoctum illum quidem, nec ignauum : sed scelestum, & nefarium hominem : & qui contra iura diuina humanaq; reclamante uxore, religionem, quam pessime profanaret, professus fuerat. sed relictus Pisis ; abeunte Ludouico in Germaniam ; capitur a Bonifacio comite Pisano, & Auenionem perductus, & Pontifici traditus, in carcere miserime obiit. Ludouicus autem ipse ; qui nullam occasionem prætermittens, omnes suas cogitationes in Pontificis maximi, & rei ecclesiasticæ perniciem conferebat ; multos tyrannos in ciuitatibus ecclesiasticis, aut ueteres confirmauit, aut denuo præposuit. Cuius hominis impietatem non ferens Clemens sextus, qui fuit tertius a Ioanne uigesimo secundo ; author fit, uti Carolus, Ioannis Regis Vngarie filius, designaretur Cæsar : qui uirtute & opibus suis, Ludouici conatibus obstaret. Is igitur legationem ad Aegidium mittit, cupiens ab ipso potissimū coronari. At summus Pontifex ; ne Aegidius, cum incommodo rei ecclesiasticæ, a tantis negotijs auocaretur ; tres Cardinales cum potestate, eo nomine miserat : qui paulopost, Carolum cōsecuti, peruenere urbem, ipsumq; autoritate Apostolica coronauerunt. Ea igitur res Aegidio iam antea cognita, pro responso legationis fuit. Cumq; nunciaretur Carolus Senas appropinquare,

propinquare, Aegidius officij gratia, simul si posset ab eo quidquam auxilij impetrare obuiam procedit. A quo liberaliter indulgenterq; exceptus; cum ducentum equites auxiliares obtinisset; Fulgineum unde uenerat redijt.

PAUCIS uibi diebus traductis, dum finitima quaedam opulenta reciperet; quorum fuere Nuceria, Gualdum, Casarium; Carolus Germaniam regreditur, percusso foedere cum Principe Mediolanensi: qui cum arma deposuisset, multosq; tum equites, tum pedites dimississet; Malatestæ, ac Franciscus Ordelaus; cæteri q; eius belli socij duo milia equitum, milleq; pedites ex illis mercede conduxerunt. Adeoq; tyrannorum exercitus auctus est, ut præterquam quod multitudine peditum abundaret; quattuor millium numerum equitatum excedere cõstaret. Qua occasione fiduciaq; persuasus Gentilis molianus, quem antea non tam fides, quam metus in officio continuerat, ab Aegidio defecit, seq; tyrannis aggregauit: qui coactis uiribus, magna q; sumpta audacia, non dubitauere sese ecclesiastico exercitui opponere, & sponte ad pugnam prouocare. Prorsus, ut cum Nicolaus Azaiolus, uir rebus gestis insignis & summa authoritate grauis, quem uulgo magnum Architrictim Regis Siciliæ appellabant, conaretur inter utrosq; bellum dirimere; Malatestæ, qui nuper omnibus precibus bellum deprecabantur, tunc uelut explorata uictoria, magno fastu pacem repudiarent. Quo cognito Aegidius etiam si numerum inopia premeretur; qui nimis parcè a Pontifice suppeditabantur, exhausto, ut ipse dicebat, ærario, tamen uel proprio sumptu uouum militem conducere statuit. Et quidem satis opportune accidit, ut sex centi equites, qui Bononiæ presidij gratia huiusmauerant, paulo ante à Principe Mediolanensi dimissi, & conductorem expectantes, in eadem urbe cõmorarentur. His itaq; conductis, peditum etiam habito delectu, suppleuit quidem exercitum, sed adhuc hostibus numero militum impar, connãdum statuit, si qua ratione hostium copiae possent distineri. Ipse igitur suas partitur, Maiori parti Alphonsum Toletanum

præficit & in agrum Ariminensem ducere, omniaq̄ ferro flammâ vastare imperat. Ille non segnius, ac iussus fuerat imperata executus, & obuia quæq̄ populatus, duobus ab urbe millibus castrametatus est: indeq̄ crebris incursionibus agros infestabat: nec quenquam urbem ingredi, egredie patiebatur. Quod cum esset tyrannis perlatum, resq̄ ad consilium referretur, omnes in hanc sententiam iere, primo quoq̄ tempore subueniendum esse Ariminensibus, sed habendam esse rationem, ne interea, reliqua pars exercitus ecclesiastici liberè uagaretur, & ceteræ ciuitates in discrimen traherentur. Quare placet copias bifariam partiri, ut minor pars finitimis oppidis præsidio esset, alteram Galeottus Malatesta in agrum Ariminensem duceret: urbemq̄ obsidione solueret: nec hostibus, si poposcissent, pugnandi copiam facere, recusaret. Cognito Aegidius Galeotti discessu, iubet properè cum silentio castra moueri: & ut se reliquo exercitui coniungeret, summa celeritate contendit; prorsus, ut non prius hostis in agrum Ariminensem peruenisset, quàm copiarum ecclesiasticarum congregarentur. Cum se exercitus in mutuum conspectum dedere, uterq̄ pugnam capescere paratus, instruunt, educuntq̄ acies duces, strenuè ut quidem par est credere, sed quo potissimum modo non est traditum. Tunc Aegidius cohortandos militum animos oratione, præmiorumq̄ pollicitationibus accendendos ratus: in hunc maxime modum, aduocata contione, locutus est.

IUSTISSIMI pijq̄ belli, uiri fortes; quod pro rep. ecclesiastica, proq̄ religione christiana, quæ nobis patria longè charior esse debet, auctore deo Christo contra tyrannos, christiani nominis hostes, gerimus; bona pars diuina ope, uestraq̄ uirtute nobis confecta est. Recepimus Latium, Umbriam subegimus, Aethruscorum dubios animos in fide ac officio confirmauimus. Nec solum ceteri eius tractus tyranni, uobis succubuerunt: sed Io, etiam Vici; tyrannorum & potentissimi & maxime formidolosi; opes, uestræ uirtuti cesserunt. Iam uero ut pijsimo sacroq̄ bello finis imponatur, ut pax sit rebus, ut ecclesiarum status uestra

tus uestra opera a perfidorum uolentia uindicetur, uosq; uestra uirtute digna præmia capiatis, tantum superest, ut Piceni Flaminiaq; tyrannos debelletis. Quæ uictoria quam sit nobis in expedito, numine diuino, posita; si eam hodie uirtutem præstatis, quam superioribus prælijs præstitistis; uel me tacente uobis satis exploratum esse debet. Mihi. n. principio, cum hæc expeditionem comparabam, rei magnitudinē reputanti, multi labores hauriendi, aut magna discrimina subeunda occurrerant. Quippe si tyranni muris fossiq; contenti, nobis sigillatim forent expugnandi, longa duraq; obsidionum fastidia, malaq; animo præsciebam: sin cum uniuersis, coactis uiribus, quod magis fore putabam, prælio esset decernendum, uestræ quidē uirtuti, mihi multis magnisq; periculis cognitæ, summopere confidebam, ac strenuitate recreabar: anceps tamen fortuna belli, dubiusq; euentus, indubitatam multitudinem hostium animo præcipiente, me anxium habebat. Nunc cum res eò deducta sit, ut tyranni; qui uniuersas opes non inuiti consilio contulerant, satis gnari haud aliter suis uiribus nostrum exercitum esse tollerandum; diuisis copijs pugnare cogantur; quid tandem, existimandum est, nisi Deum Christum, pro cuius ecclesia bellum gerimus, uindicem adesse? & suorum hostium animis tenebras obfudisse? ut de regibus Ammoreorum sacris litteris proditum est, quos turbauit dominus a facie israel, & cōtriuuit plaga magna in Gabaon. Qui cum parte copiarum nostrarum confligere rati, solidum exercitum adesse, tunc demū sentient, cum sera pugna pœnitentia subeunte, non nisi fugæ locus erit: quam tamen plerosq; eorum non inuitos arreptum ire certum habeo. Nec enim genus belli nobis ignotum est, aut hostis ignoratur. Cum his est uobis milites dimicandum, qui tyrannos exosi duces, ut hominum fert natura, trahuntur magis ad execrandum bellum, quam ducuntur, nihil magis quā fugere, si id impune liceat, parati. Taceo quod ueterani milites, cum tyrone exercitu pugnaturi estis, Religiosi & animis spiritibusq; ob honestatē causæ pleni & confirmati, cum sceleratis, & suæ impietatis conscientia profligatis. Sed, ut intelligatis milites

gatis milites christi, quanta animi contentione pugnam capessere debeatis, ponite ante oculos quanta rerum momenta discrimine huius certaminis uertantur. Vobis enim hodierno die christus ecclesiam suam, sibi suo, & innumerabilium martyrum sanguine partam committit, ut eam uestra uirtute e nefariorum hominum, impiorumque latronum manibus asseratis, qui si superiores, quod abominor, euasissent, frustra, credite mihi, superioribus preliis uicissetis. Siquidem cum inexplebilem sitim nostro piorumque sanguine faciasent; erectis sceleris socijs, qui uestra uirtute iacent; non dubium est, quin ecclesiam, ac religionem christianam, ipsorum scelere labefactam funditus essent euersuri. At si uicti erunt, ut erunt (non enim uestram uirtutem, & presens numen adesse sentio) lacertam ecclesiam reficietis, captiuam in libertatem asseretis, & christianam religionem ultimum discrimen aduentem, pristinae dignitati restituetis. Cum deo ergo bene iuuante uiri fortes arma capite, uestri laboris certissima premia capturi: quibus enim hoc sacratissimo prelio oppetere continget, hi paratos habebunt angelos dei, qui ipsius militum beatas animas cum gloriosis martyrij coronis excipiant: qui uero pugnae uictores superferint, pro suis quidem quisque facinoribus editis, quae latere minime possunt, digna premia reportabit: omnibus tamen, sine discrimine, pro hac uictoria duplex militiae polliceor stipendium. Sed nec Galeottus Malatesta in cohortandis militibus sibi defuit; quem huiusmodi habuisse orationem accepimus.

CAPTATAM iam pridem nobis facultatem milites cum hoste aperto Marte decernendi, en ultro hodie nescio qua bona fortuna attulit non spectantibus. Video enim hostes educta acie, pugnam capessere paratos: quam cum diu, nobis poscentibus, iunctis uiribus suis, totoque exercitu turpiter detrectauerint; certum habeo, nunc partitis copijs, necessitatis non animorum hoc esse consilium. Atque equidem mea sententia institutum ducis, si militum animos haberet consentientes, non esset

non esset admodum improbandum, qui cum locus effugij minus adesse intelligat, quo se tuto possit recipere, mauult suum exercitum quantulacumq; spe præter ignominiam uinci, quam inter fugam & trepidationem turpiter occidi: sed parum animaduertit, quo genere militum, & contra quos difficillimam pugnam sit initurus. Opponere molitur mercenarios milites; milites autem, imo uero latronum colluuiem, qui nulla gloria accensi, nulla, præterquam prædæ, aut mercedis spe ducti bellum gerunt, qui cum neq; pro sua dignitate, nec pro libertate patria dimicare cogantur, deserunt potius signa, quàm nisi exploratam habuerint uictoriam, ullum martis discrimen sustinere inducant animos; hoc genus, inquam, militum educit in aciem contra uos, quibus utinam pro gloria tantum & decore, non etiam pro opibus, pro libertate, pro salute ante mœnia uestra esset dimicandum. Nec .n. timeo, ne nobis, qui uestræ libertatis duces sumus, fraudi, aut uobis errori sit, quod in nostram inuidiam callida improbitate excogitauit, iactatq; uersutus hostis, dum nobis tyrannidis nomen obiectat; qui uobis uolentibus, atq; adeo magno consensu petentibus, uestrarum ciuitatum patrocinium, contra improborum hominum auaritiam, notasq; fraudes suscepimus, contra eorum dolos, & compilationes: quos religionis; quam omni turpitudine profanant, specioso nomine, suas sordes & scelera prætexentes, non pudet, honestis uiris, ac suæ libidini obsistentibus tyrannidis, quam ipsi affectant, exercentq;, nomine inuidiam facere, & uanis execrationibus detestari. Quasi deum immortalem, quem nos sanctius ac religiosius reueremur, colimusq;, suis sordibus ac criminibus consentientem, & conspirantem habeant & non potius iratum; quòd uideat, suam religionem & ecclesiam, quæ sanctimonia, frugalitate, terreni imperij opumq; despectu, exemplo Christi ac beati Petri tuenda erat, in ambitionem & auaritiam conuersam scelere eorum, quibus commissa esse uidetur; qui sacerdotia, uirtutum olim & sanctitatis non tam præmia, quam exercitamenta, nunc ab ipsis in mercaturæ formam coacta, quo carius emunt, eo turpius ad

LIBER

cōgerendam pecuniam abutuntur. Et si quis imperatam pecuniam pendere renuerit, aut ipsorum libidini parere iussus (ut est hoc genus hominum imperiosum) minus obtemperauerit, hunc protinus sacris interdicit; horrendis deuotionibus detestantur; quibus ignauos homines & supersticiosas mulierculas, deterreri compererunt. idem cum erga uiros fortes, prudentesq̄, nec ignaros quam uana sint ista territamenta, nisi iustissima sint, intellexerunt, terras mariaq̄ miscent, & non tam marte quam pluto agitante bellum inferunt: scilicet, ut beatum Petrum, cuius clauibus se imperare iactant, imitentur; qui in suæ posteritatis exemplum, piscatorium instrumentum, quo solo suam paupertatem tolerabat, iubente Christo, abiecit: ut doceret, præter uirtutem & religionem, omnes res humanas futuro Christi uicario, non modo non esse appetendas, sed etiam abijciendas. Atq̄ equidem horum & habendi, & dominandi inexplebilem auiditatem utcunq̄ tolerandam esse censerem, si ullum modum seruare scirent. Atq̄ adeo legatos, præ hac nostra modestia, sæpe ad eos de pace misimus multa de iure nostro, multa etiam de libertate remittentes: ea offerentes annua tributa, quibus, si scirent auariciæ temperare, satis superq̄ debuerunt esse contenti. Sed dij immortales, quo fastu, qua insolentia respondere? Deditionem sine conditione uolumus. Cedite patria, relinquite opes, manus date, misericordiam supplices implorate, nostrum sit in captiuos summū ius, nostra sit summa in dedititios necis iuxta, & uitæ potestas. Quid turpius ærata mancipia ab importunissimis dominis audire? quid grauius expectare solent? Ita cum sit aut pugnandū, aut misere seruiendum, uel mortem fortibus uiris ante seruitutem ponendam statuimus. Ergo uiri fortes mentores uestræ libertatis, sic hodie pugnate, ut memineritis, huius prælij discrimine uestra, patriæq̄ libertas, opes, salus deniq̄ uerti. Reputantes qualem uirtutem hodie præstiteritis, talem imposteriū statum, fortunamq̄ uos, ac ciuitates uestras habiturum.

SIC

SIC utrinque accensis militibus, committendi praelium signum datur. Magno impetu initur certamen, diuque peruicaciter ancipiti uictoria pugnatum est: donec Galeottus, ut laborantibus suis subueniret, admissio equo, in hostes irruens & ab his fortissime exceptus, uulnerato letaliter equo prosternitur, capiturque. Quod, cum esset passim diuulgatum, fecit, ut ecclesiastici pro uictoribus essent, hostes pro uictis: qui metu dissipati fugam capessunt. Ecclesiastici, fugientes confecti, magnas strages ediderunt. Quo in praelio Blasci Fernandi militis simul, & ducis munera exequentis, uirtus, & strenuitas summopere emicuit, dum hostem repellit, laborantibus suis subuenit, & opportuna appellatione milites cohortatur. Nec minor fuit in Rodulpho Camerinate nec industria, nec animi promptitudo. Quin & Alphonfus Toletanus & Carolus Aduadula precipua eo die laudem meruere. Namque Aegidius ipse non pugnando, sed imperando uincebat, & instructa acie, magis suam censebat decere dignitatem, deum immortalem interea cunctis precibus obtestari, ut res feliciter eueniret, quam ut ipse inter tela uersaretur. Hac parua uictoria, pleraque omnia oppida, quae circum Ariminum sita sunt, partim facile expugnata, partim spontanea deditioe in Aegidij potestatem peruenere. Inter quae Aesim urbem expugnauit Blascus, Maceratam Fedus tradidit sponte, qui ei hactenus imperitauerat: quem oppidanis petentibus, Aegidiuseidem oppido praefecit.

AT Galeottus Malatesta, quem a militibus captum fuisse demonstrauius, adhuc in eorum potestate permanebat. Nec, ut eum traderent Aegidio ulla ratioue adduci poterant, donec sibi, ut promissum erat, duplex stipendium, quae summa erat .xl. M. ducatorum, exolueretur. Non quod de praestatis pollicitis dubitarent, sed impatientes morae, ne solutio in longum traheretur uerebantur: plerisque. n. nota erat Aegidij indigentia, quem superiore solutione decem milia ducatorum de suo erogasse constabat. Quae res cum Aegidio suam auctoritatem minuere uideretur, in haec pacta descendit; ut milites

apud Rodolphum Camerinatem in uigesimum diem deponerent Galeottum, haberentque obsides pro eo Blascum Fernandum Vngarum Saxoferratum, Ioannem Albertum, Albertatium Ricasulum: quibus militibus, si citra praestitutum diem satisfactum esset, traderetur Galeottus Aegidio, sin aliter, redderetur ipsis, essetque eorum in captiuum summum ius summaque potestas. Ergo Aegidius, omni cura in conquirendam pecuniam conuersa, a Perusinis octo millia ducatorum mutuatus est, ab Eugubiensibus tria. Quaestorem praeterea Florentiam properare iubet, & pecuniam sibi longo tempore debitam a Florentinis exigere. Ipse uero quidquid habuit uasorum aureorum, argentoreumque, & annulorum Albergotio Fabriensi uiro id temporis ualde numoso oppignerauit; accepta pecunia quae summam deerat: qua militibus numerata Galeottus Eugubium, ubi Aegidius commorabatur, iussu eius deportatur, daturque custodia.

TANTA clade fractus Malatesta, optimum factu esse statuit, ad Pontificis Aegidijque misericordiam confugere; & quorum erga utrumque summam esse gratiam, aut authoritatem intelligeret, horum maxime precibus ad componendam pacem uti. Ergo paucis interiectis diebus, Nicolaus Azaiolus, de quo supra mentionem fecimus, a Carolo Caesare, & Cardinale Hostiensi nuncius adest cum literis, quibus ab Aegidio magnopere contendunt, uti cum Malatestis, futuris in posterum ecclesiae tributarijs, fidissimisque clientibus, foedus tolerandis conditionibus feriret. Nec uellet antiquam, nobilissimamque familiam, & sibi amicitia coniunctam funditus abolere. Nec grauaretur, si Malatesta ad ipsum uenire uellet, tutam colloqui facere facultatem: fore eam rem sibi gratissimam, & a dignitate ipsius, commodoque rei ecclesiasticae minime alienam. Inquam sententiam cum multa Nicolaus addidisset, ab Aegidio impetrat, uti sua uoluntate, liceat Malatestae ad colloquium uenire: qui postridie eius diei literis Nicolai accitus adest, & introductus ad Aegidium, ad eiusque pedes obuolutus crimen fa

tetur, ad ipsius clementiam confugere, quam nemo unquam frustra implorasset: erratorum ueniam, & pacem petere. Cuius sermone interpellato, Nicolaus hoc ait. A te Malatesta petit, clementissime Imperator (in quo & Carolo Cæsari, & Cardinali Hostiensi nimium gratificaberis) uti ea oppida, quæ in flaminia obtinet, sibi liceat tua uoluntate retinere: nec id quidem ut domino, sed ut Pontificis, ecclesiæq; tributario clienti, reliqua omnia summi Pōtificis tuæq; potestati permittit. Quibus Aegidius respondit. De graui re non se, ni post maturam deliberationem, responsurum. Postero die cum rem ad consilium referens, quid Malatesta postularet, exposuisset, cæterorum huc congruere sententiæ: nullas condiciones pacis a Malatestis esse accipiendas, eis ue dicendas. Nam qui nuper tam superbe pacem renuissent, necessitate eos non pœnitentiã ad pacta descendere. Non esse ambigendum, tanta clade accepta fractos animis uiribusq; omnino suis rebus diffidere, ut qui minime ualeant bellum reparare. Vecordis esse aspiranti deesse fortunæ. Adhæc tyrannorum fidem cum fortuna cōmutari: quippe quorū nihil intersit, quibus artibus dominantur. Ergo optimum esse, Malatestarum familiam ab ecclesiasticis sinibus exterminare. Ad quod ni occasio præsens prætermittatur, nihil negocij superesse. Hæc & pleraq; alia in hanc sententiam dictu satis speciosa iactabantur: quæ tamen Aegidij animum haud satis explebant, multa uariæq; simul agitantem. Quippe ne Cæsaris animum offenderet, & Cardinalis Hostiensis amicitiam paruifacere uideretur metuabat, si uterq; tanto studio, pacem fieri, ab ipso frustra contendissent. Præterea nunciatum erat Patauinos, Perusinos, & Mantuanos cum Malatestis amicitiam coniunxisse. Huc accedebat numorum penuria, qui exhausto Pontificio ærario, ad ducendum bellum minus suppetebant. Quod si Malatestæ æque inopia laborarent, at certe difficile fore reputabat, expugnare Ariminum, Anconam urbes munitissimas, & congestis com meatibus abundantes: & quorum oppidanos tyrannis studentes, cum ipsi ecclesiasticæ factionis homines e proprijs sedibus expulissent, totis uiribus, priuatisq; oppibus

opibus restituros, non erat dubitabile: metuentes scilicet posse, ad ipsos simile malum recidere. Nec parum mouebat, quod ceteros tyrannos, qui collatis cum Malatestis uiribus, ad summam belli non parui erant momenti, horum opibus destitutos infirmos fore, certum erat. His igitur persuasus, simulque ne tantis precibus, rem honestam denegare uideretur, pacem cum Malatestis faciendam statuit: sed quoniam de ea re consulendus erat Pontifex, quanquam à se dissensurum non uerebatur, duorum mensium concedit inducias. Quarum tertius agebatur dies, cum a Pontifice, non alienas à uoluntate Aegidij, literas Petrus Episcopus Tirasonensis defert: quarum hoc fuit exemplum.

In eam sumus inopiam redacti, adeoque ærarium exhaustum est, ut minime ducendo bello sufficiamus: quum etiam, ut tamdiu suffecerimus tuæ, magna ex parte, prudentiæ, atque industriæ ferimus acceptum: proinde bello Italico finem aliquando imponere censemus: quod etiam si rebus tuis gestis comparatum, breue admodum possit uideri, nobis tamen qui summa inopia premimur longum est: sed nec finiendi deest occasio. Malatestæ omnibus precibus bellum à nobis deprecantur. Pacem cum his facito; quibus conditionibus, modo Ancona urbe cedant, nihil præscribimus. Tu quid rei ecclesiasticæ expediat, quidque à nostra dignitate non abhorreat, ut soles, dispicias. Galeottus, quem captiuum ducis, redimat censemus libertatem medietate stipendij militibus duplicati. Pace facta cum Malatestis, cætera tuæ uirtuti, ac prudentiæ inexpedito erunt. Accæteris quidem tyrannis, qui supplices pacem orauerint, æquiores te præbeas licebit: Gentili Moliano, ut sit non inultæ perfidiæ, atque inconstantia exemplum, nullas condiciones pacis, nisi ut finibus ecclesiasticis omnino cedat, dicas. Finito Bello, illa tibi proxima cura sit, uti urbibus oppidisque uiros & prudentes, & probatæ fidei præficias: postremo ut arces murosque dirutos reficiendos cures. Hæc ubi feceris ad nos uenire properato, tua opera atque consilio indigentes. His literis lectis

literis lectis, quæ modo pacem morabantur, pax his conditionibus facta est. Vt Malatestæ, Ariminum, Fanum, Pisaurū, Forumsempronij, in decem duntaxat annos retinerent, singulisq; sena millia ducatorum Pontifici duabus pensionibus, viii. Calen. Ianu. & iii. Calen. Iulias, tribuerent. Reliqua omnia oppida Flaminia, Piceni, Masse Trebaria, Sanctæ Agathæ, quidquid deniq; præterea ditionis ecclesiasticæ occupassent, restituerent. Quod si qua ciuitas earum in ecclesiam interim rebellasset, Malatestæ centum equitum auxilio ecclesiasticos tribus mensibus iuuare tenerentur, & ad præsens tres itidem menses eodem equitum numero auxiliarentur. Galeottus ad hæc, cum triginta millia ducatorum exoluisset, tum demum liber esset. Has condiciones pacis sic constitutas, & sanctissimo iureiurando firmatas, ubi Episcopus Tirasonensis & Albertatius Ricafulus ad Pontificem detulissent, non modo ipse ratas habuit, sed Aegidij consilium in pace facienda, nihilo se minoris, quam uirtutem in bello gerendo facere, non semel in concilio Cardinalium professus est.

FINITO bello cum Malatestis, oppidisque ab ipsis receptis, Aegidius optimum factu fore statuit, copias partiri: ut uno tempore pluribus tyrannis, haud breui abiunctis intervallo, bellum inferretur, quos non putabat prælio dimicatu-
ros, ut qui per se infirmiores essent, sed urbibus contentos, muris se, & uallo à uolentia tutaturos. Ergo cum res non uno impetu, sed agrorum populationibus, oblidioneq; gerenda uideretur, copias in tres partes distribuit: uni Blascum Fernandum præfecit, & contra Gentilem molianum mittit: alteram Alphonsum Toletanum in fines Cæsenatium inducere iubet, eosq; uastare, & urbi infestum adesse; tertiæ Bonifatium Vrbeuetanum præesse placet. Et quia summus Pontifex, qui in extinguibili odio in Ioannem Vicum ardebat, multis sæpe literis Aegidium commouerat, uti eum Corneto, cui ab ipso fuerat præfectus, expellendū curaret, Bonifacio imperat, Cornetum proficiscatur, & quidquid Pontifex iusserit in Ioannem
Vicū,

Vicum, exequatur. Se uero his rebus, quas Ioanni Vico fide data concessisset, hominem expoliandi nequaquam authorem, quod saepe testatus esset, futurum. At Blascus nulla interposita mora, in agrum Firminianum rapit agmen, quem cum decem continuis diebus populatus esset, dispositis machinis, coepit magno impetu urbem impugnare: cuius murum cum partim deiecisset, caeterum propugnatoribus nudasset, iubet milites, qua murus patebat, ingredi: & qua facilius uidebatur ascensus, scalis conscendere. Illi nihil sibi reliqui ad celeritatem facientes, imperata faciunt: quos cum uidissent oppidani intra urbem admissos, ecclesiam una uoce saepius conclamant. At praesidium nihilo segnius intra urbem redintegrato praelio fortissime repugnat, & in tertiam horam certamen trahit: sed tandem uicti hostes in arcem confugiunt: quam cum Blascus duodecimo iam die obsideret, Gentilis expe uictoriae, desperatoque auxilio, cum ne fugae quidem locus esset, se suosque dedit, & Blasci misericordiae permittit. A quo non modo seruatus est incolumis, sed ipso deprecatore impunitatem ab Aegidio impetrauit. Qui cum nunciata uictoria, ac deditioe Firmum peruenisset, ut erat singularis in dedititios clementiae, iussum modo finibus ecclesiasticis excedere Gentilem, munusculis etiam & uiatico profecutus est. Huius urbis muros dirutos refici statim iubet Aegidius, arcemque reparari, quae non mediocriter tormentorum ictibus concussa fuerat. Cum statui ciuitatis huius prospexisset, Blascum qui imperata administraret cum destinato praesidio reliquit, ipse uero Anconam ire contendit. Interea Alphonsus Toletanus fines Cesenates populatus, Sanctum Archangelum, & Saignanum haud ignobilia oppida receperat.

PAVLO post Aegidio ab exploratoribus, quos occulte per omnes tyrannorum urbes disposuerat, nunciatur, Bernardinum Poletanum, quem Rauennam obtinuisse demonstrauimus, audita uictoria de tantis tyrannis, maximo metu trepidare, ac proinde posse facile ad deditioem compelli. Ergo Patriarcham

triarcham Aquilegiensem cum exercitu Rauennam proficisci iubet, portis urbis insistere, ac omni ratione tyranno metum iniicere. Qui cum strenue imperata administrasset, tyrannus deditionem facere parat: qui hac duntaxat excepta conditione, ne urbe pelleretur, magnam uim auri in praesentia dare profitetur: & dum caeteri tyranni pacarentur, centum quinquaginta equitibus ecclesiasticos iuuare. Qua de re consultus Aegidius condiciones accepit non grauate: quibus firmatis Rauenna recepta est, & Ceruia, qua eidem tyranno subiacebat.

AT Franciscus Ordelaphius & Ioannes Manfredus, quorum hunc Fauentia, illum Foriliuij, & Casena tyrannos esse, supra demonstrauius, reliquum bellum sibi potissimum impendere intelligentes, milites undiq; omni studio conquirunt, & auxilia summis precibus implorant. Itaq; societatem illam Germanorum, de qua supra mentionem fecimus, cum duce Laudino magna mercede conducere nituntur: quod cum minus processisset, magno precio eos adducunt, ut Picenum incursionibus praedarentur: eo scilicet consilio, ut ecclesiastici a Flaminia auerterentur, & ad Regem Pannonia, & ad Barnabouem, eiusq; fratrem, qui in principatu Mediolanensi Ioanni Archiepiscopo inde mortuo successerant, subsidia compercatum mittunt. Quibus rebus cognitis, Aegidius Pontificem per literas de statu rei certiolem facit: hortaturq; uti primo quoq; tempore Regem Pannonia & Principes Mediolanenses dimissis literis roget, obtesteturq; ne improbis tyrannis, & ecclesia Christi hostibus praestent auxilium. Porro ipse dispersas copias cogit, & relictis Alfonso Toletano centum equitibus & ducentis peditibus, caetero exercitui Blasum Fernandum praefecit, iubetq; in Aprucium accelerare, & Germanos, qui transitum in Picenum parabant itinere prohibere. Is, cum eo magnis itineribus contendisset, opportuno loco castrametatus, se Germanis opponit: qui cum, ne tunc quidem incepto desistere, animos inducerent, sed ulterius progredi, coactis uiribus pararent. Blasus praelio statim decernere, nisi

quod sine imperio Aegidij non licebat, ex usu rei putabat. At Aegidius factus ab eo sui ex primorum exercitus cōsilij certior literis, consultusq̄ respondit. Abstineret prorsus a pugna, sed occupatis superioribus locis, Germanos sua præsentia deterret, & factis pro re & tempore incursionibus, longius uagari ne pateretur. Neq̄ enim cum his esse in ancipitem pugnam, nisi necessario descendendum, qui si superentur, uictorem nullū, aut certe minimum emolumentum sit consecuturum, sin uictores euaserint, maximam iacturam sint illaturi. At qui si germanos deuicerimus, ulciscemur quidem flagitiosos homines: sed post cruentam uictoriam, exercitu nostro (quod euenire necesse est) minuto, quæ oppida? quos populos propterea ecclesiæ, quo nomine bellum gerimus, recipiemus? Nam si ab ipsis uicti essemus, timendum esset, ne sumptis ex infirmitate nostra, & spiritu & uiribus, iacentes tyranni excitarentur, & longo labore parta, momento temporis amitterentur. Se tamen supplementum missurum conscribit, ut aucto exercitu multitudinis terrore hostem auertat, aut si pugnare fuerit necesse, non sit uictoria dubitabilis. Tunc euocari præsidia iubet, superioribus diebus per oppida disposita: paucis admodum ad arcium custodiam relictis, quæ celerrime ad Blascum peruenire: si mulq̄ legatos ad Germanos mittit, conquestum de fœdere uiolato, quod secum percussissent: quibus mandat, minas precibus addant, & omni ratione nitantur, ab eo consilio deterrere. Interea Franciscus Ordelaphus arrepta occasione, quod uidebat Flaminiam ecclesiastico milite uacua, cœpit ecclesiastica oppida crebris incursionibus infestare. Quo intellecto Aegidius iubet Alphonsum Toletanum cum coacta undecunq̄ manu tyranni uiolentiam compescere: Malatestis scribit, pacta subsidia suppeditent: ad cuius imperatum Galeottus cum centum equitibus mittitur: qui cum ad Alphonsum peruenisset, alia oppida circum uagari & eis præsidio esse iubetur. Ipse uero Quilianum contendit, quippe cui oppido maius periculum a Francisco Ordelaphio imminere cōstabat. At Franciscus despecta etiam tunc paucitate, non contentus incursionibus cœpit Quilianum

pit Quilianum oppugnare: illi uero eruptione facta inopinantes adorti turbant, cadunt & infugam conijciunt. Franciscus cum his qui stragi super fuere se in Forumliuij recepit.

HAC parta uictoria, manuq; non contemnenda coacta; Galeottus se, cum Alphonso Toletano coniunxit, & communi sententia placet Modianam, quod oppidum Francisco subiacebat, oppugnare, cum a primoribus Montis Velij, oppido id nomen est, conditio offertur Alphonso, si octingenti ducati sibi conferantur, oppidum sese ipsi tradituros. Simul igitur & de oppugnando Modianam, & de emendo Monte Velio ad Aegidium referre, satius est uisum. Qui respondit nec esse tempus conterendum in oppugnatione oppiduli, quod in Foroliuij posset expugnari, nec in uenalis oppidi emptione pecuniam profundendam, quippe oppida pecunia facile parta, facile pecunia amitti solere. Eam curam deponerent, & relicto Galeotto cum parte confectæ manus ad præsidium partorum oppidorum, Alphonfus cum reliquis militibus ad Blascum properaret. Quod eo consilio fieri uoluit Aegidius, quo supra euo casse præsidia diximus, cum inter ipsum & Germanos de conditionibus pacis parum conueniret. Nam societas, perditorum hominum colluie crescebat in dies, & tyrannorum studijs efferebatur. Sed tandem aucto ecclesiastico exercitu, in hæc pacta Aegidio petente descenderunt, ut ipse quinque millia ducatorum Germanis numeraret: illi uero citra duodecimum diem fines ecclesiasticos, temperantes a maleficio excederent: nec ante sex menses cuiquam ex hostibus ecclesiæ quacunque ratione auxilio essent: ac de fœdere non uiolando, depositis decem ducatorum millibus, adiuratusq; Comes Laudinus caueret. Quibus ita constitutis, Germani flaminiam uersus proficiscuntur, præcedente cum sexcentis equitibus Perucio Pepo, subsequenti Alphonso cum cætero ecclesiastico exercitu, qui ipsos ab iniuria & maleficio prohiberent, donec finibus ecclesiasticis excessissent. Quo in itinere Comes Laudinus cū Alphonso colloquutus profitetur, si æqua offeratur conditio ecclesiastica. sti

pendia mereri. Quod cum esset Aegidio delatum, non censuit flagitioso & notæ perfidiæ homini habere fidem.

EA cura Aegidius solutus, totum bellum in Ioannem Manfredum conuertit : & quia Blascus Fernandus Firmum redire, atq; ea loca tutari iussus fuerat, Alphonsus Episcopus cū exercitu ad oppugnandam Fauentiam mittitur. Ille uero, adiunctis sibi cum milite auxiliari Galeotto Malatesta & Bernardino poletano, Fauentinum agrum populatus, oppido infestus adest. At Ioannes Manfredus, qui nec animo defecerat, & numero militum abundabat, indignum duxit, in prospectu urbis agros ab hoste se uidente agi ferriq; & oppidum iam prope obsidione cingi : se uero, uelut muris tantum fidentem, intra moenia contineri. Ergo milites hortatus aciem educit, & ecclesiasticis pugnae potestatem facit. Alphonsus uero hostem extra moenia conspicatus, paratum prælio decernere, uix oculis habita fide, suos & ipse hortatus, partarum uictoriarū, & pristinae ipsorum uirtutis admonens, in hostem fiducia plenus irruit: pugnatumq; est diu summa contentione, sed demum hostes terga uertere, & se in opidum recepere. Quo in prælio nō paucis ecclesiasticis, pluribus ex hostibus desideratis, captus est inter ceteros uir quidam non obscuro loco natus, sed eius nomen non est traditum, cuius consilio maxime uti solitum esse Ioannem Manfredum constabat. Hunc ad se Aegidius, nunciata uictoria, adduci iubet : nec hominis conueniendi cuiquam facultatem fieri. Eum uero, qui ipsum cepisset, centum ducatis donari. Eo prælio fractus Ioannes Manfredus, ad Episcopū huiusmodi legationem mittit. Si liceat sibi, saluis opibus priuatis, ab omni publico munere Fauentiæ abdicatum uitam ducere priuatam, opidum se Aegidio dediturum. Quam legationem cum ad Aegidium retulisset Episcopus, hoc ab eo responsum tulit. Qui talia retulissent, eos putare se, per spetiem legationis exploratum in castra uenisse. Eadem .n. Ioannem Manfredum ante illam uictoriam frustra contendisse. Proinde legatos iuberet quàm primum castris excedere. Et si qui præterea uenerint

uenerint, ne pateretur diu commorari: interimq̄ suorum fidelissimum quenq̄ eorum lateri adherere iuberet, qui occulta, & pernicioſa colloquia fieri prohiberet. Ipse uero Fauentiam oppugnare pergeret. Legatis itaq̄ re infecta redeuntibus; Episcopus cœpit Fauentiam oppugnare. Cuius cum partem muri tormentorum ictibus dirutam conspexisset Ioannes Manfredus, & propè esse, ut ecclesiastici subirent, quibus ipse cum paucis militibus resistere non poterat: legationem mittit de se dedendo, & pacem his conditionibus impetrauit: ut ipse Fauentiam, & cætera oppida, uicosq̄, & castella ditionis ecclesiasticæ, quæ ab ipso fuissent occupata statim Aegidio traderet: & intra duos menses proximos, compositis rebus suis, tota Manfredorum familia nunquam reuersura, Fauentia, & eius finibus excederet. Interea obside filio dato, de excedendo intra præstitutum tempus, caueret: & ad hunc modum Fauentia in Aegidij potestatem peruenit.

INTEREA a Iordane præfecto Umbriæ, & a Bonifatio, quem contra Ioannem Vicum missum fuisse demonstrauimus, Aegidio litteræ afferuntur: uastato agro Cornetano, atq̄ oblesso oppido, Ioannem Vicum paratum esse ditionem facere, nisi admodum iniquæ conditiones dentur: proinde quid agendum esset imperaret. Quibus Aegidius respondit, se uerò illius belli inferendi nunquam authorem extetisse, quin dissuasorem potius, multo minus igitur gerendi futurum. Proinde Pontificem consulerent, aut si longum uideretur, quod illi gratum fore existimarent, id efficerent. Victo Ioanne Manfredo, & cum familia de oppido eiecto, ne per occasionem ab officio discederet, proxima cura erat, Franciscum Ordelaphium debellare. His igitur rebus ecclesiastico exercitu in flaminia occupato, Gentilis Molianus cum Rogero filio, adiuncto sibi cum latronum cohorte Guarelino, latrone id temporis famosissimo crebris incursionibus, aut grassationibus potius per occasione factis, cœpit Picenum infestare. Quo nuncio commotus Aegidius, partem copiarum contra eos mittit: a qua compræhensi,
& ad Aegi-

& ad Aegidium adducti, capite pœnas dedere: & sic tandem notissimus ille tyrannus Gentilis Molianus, qui scelus sceleri addiderat, tanta perfidia, tantisque flagitijs condigna morte miserrime obiit. Dum hæc apud Aegidium geruntur; Alphōsus Toletanus, qui exercitum Foroliuij admouerat, cœpit usque ad portas incursiones facere: si posset Franciscum Ordelaphiū ut superioribus diebus Ioannem Manfredum, ad pugnam elicere, qui se hæctenus intra oppidum continuerat. Ille uero, ne exemplo quidem illius perterritus, pugnam detraxit: & pugnatum est summa cōtentione: postremo uictus Franciscus est, & in Foroliuij sese recepit, multis utrinque interfectis, captis nonnullis, inter quos Ioannes Lazarus ex Francisci Ordelsij intimis familiaribus capitur, & ad Aegidium defertur. Qui cum ab eo Aegidius sciscitaretur, quid consilij Franciscus cepisset, quibus opibus fretus, cuiusue auxiliij spe mollem belli sustinere speraret; incertis responsis, nec sibi satis constantibus percontantem illudebat. Tandem, cum Aegidius tormenta minaciter intētare respondit; omnem spem Francisci Ordelsij positam esse in Principibus Mediolanensibus: qua si destitueretur, nihil esse, quod posset eius deditiōem morari: quin & magnam partem militum, quorum opera ad præsens uteretur, magis ecclesiasticorum, qui exitu eos interclusissent, metu quam officio continere. Quibus responsis congruere literæ, a nonnullis ciuibus Bononiensibus, rei ecclesiasticæ studiosis, quibus nunciabatur Aegidio, appropinquare auxilia missa a Barnaboue Francisco Ordelaphio: quin & ipse Barnabo Aegidio scripserat deprecatus, ut se aduersus Franciscum Ordelaphium mitiorē gereret. His igitur malis Aegidius ratus occurrēdū, ad Barnabouem huiusmodi litteras conscribit. Audio uos Ioānis Manfredi, ecclesiæ christi que hostis, qui cum bellū gerimus tyrannidem fouere: iamque missa ipsi a uobis auxilia iter ingressa appropinquare. Et quidem non tantum mea causa moleste fero, quod affectum iam auxilio diuino bellum, mihi ad alias res properanti diuturnius facere paratis: sed uestro etiam nomine nō mediocriter moueor. Nam cum Luchini patris uestri,

Ioannisque

Ioannisq; Archiepiscopi fratris eius summa semper in Romanã ecclesiam fides, summum studium stetisset: nec minor inter Archiepiscopum, meq; amicitia, multis utrinq; firmata beneficijs intercessisset, putabam, sperabamq;, uos illorum non minus uirtutum atq; amicitiarum fore successores, quam principatus, fortunarumq; hereditatem adituros: tanto magis cum omnes opes uestras, & imperium, ac demum quidquid estis Pontificibus acceptum referre debeatis, si principia requiritis a memoria nostra non ita remota: quandoquidem Benedictus xij. principatum Mediolani Luchino patri, & Ioanni patruo uestro, nullo successionis iure debitum primus detulit, existimans eos, eorumq; posteros tanti beneficij memores summo semper studio erga ecclesiam futuros, nec ea eum spes hactenus falsum habuit. Nam ut uetustiora taceamus, nuper Ioannes Archiepiscopus ineunti mihi bellum Italicum aduersus hostes ecclesie magno opitulatus est auxilio: quem Mediolano transeuntem gratissimis preciosisq; muneribus profecutus fuerat. Atq; adeo post ipsius mortem, reputanti mihi fortunæ bellicæ uicissitudines, si quid detrimenti acceptum esset, id resarciendi, uel etiam augendi spes nihilominus in Principibus Mediolanensium reponebatur. Nunc uero quod tantum uos ab eorum moribus, & institutis desciscatis, ut ipsorum hostes pro hostibus habere sustineatis, magnopere doleo. Quid .n. aliud his factis assequimini, nisi ut simul & maiorum uestrorum sententiam damnare, aut uestram inconstantiam turpiter profiteri, & deum spernere uideamini? Quorum altero insignem uobis inter homines infamiam paritis: altero diuinam iram concitatis, quæ solet inimicos suos non leui iactura ulcisci. Vos igitur pro mutua beneuolentia, quæ nobis cum patre patruoq; uestro coniunctissima fuit, hortor, & per Deum immortalem obtestor, turpes conatus reprimatis. Nec unius tyranni, eiusdemq; infirmissimi amicitiam, Pontificis de uobis meritis, ac nostræ necessitudini præponatis. Quæ si feceritis, gratissimo utrūq; nostrum beneficio demerueritis, sin aliter, mementote hominum, ac dei simul iram uobis esse extimescendam.

Alphonso

ALPHONSO Quoq̄ Toletano scribit, laxaret oppidū
 obsidione, ut militibus Francisci Ordelaphij, si decedere
 uelent, facultas esset: & Ariminum uersus agmen reduceret,
 ibiq̄ se iubet expectare. His literis dimissis, iussisq̄ nuncijs ad-
 uolare; Aegidius summam spem in celeritate ponens, si res
 accelerando, antequam auxilia conuenirent, confici posset, cū
 prætoriam cohortem, & manum, quæ tumultuario delectu confici
 potuit, Ancona profectus, magnis itineribus Ariminum ue-
 nit, ubi Alphonsum Toletanum cum exercitu obuium habuit:
 inde Fauentiam peruenit, & firmo præsidio oppidum firmat,
 cui Episcopum præesse uoluit. Ipse nihil moratus in agrum Cæ-
 senatem rapit agmen, ut eo oppido expugnato, quod minus
 firmo præsidio tenebatur, facilius foret Foroliuij expugnatio, so-
 cia ciuitate amissa, & adiecta dubijs militum animis desperatio-
 ne. Vastato igitur agro, & oppido pluribus partibus simul cœ-
 pto impugnari, oppidani ne quid grauius paterentur, se de-
 dunt. Accepta in deditioem Cæsena; Aegidius Abbatē Clu-
 niacensem custodis loco ibi reliquit, cui firmum præsidium at-
 tribuit: ipse exercitum Foroliuij admouet: quod oppidum cū
 oppugnare cœpisset, oppidani uel inuito Francisco Ordelaphio
 deditioem facere parant: is tamen desperatis rebus, & auxi-
 lijs retardatis, haud magnopere repugnauit. Missa igitur lega-
 tione, imperata se facturos, urbemq̄ tradituros profitentur,
 ea conditione, ut nullum, nec capitis, exilij uel supplicium de
 quopiam oppidanorū sumeretur, opum uel irrogaretur multa.
 Quibus cum Aegidius respondisset, cæteros facile se passurum,
 nullo accepto incomodo, in oppido permanere, modo Fran-
 ciscus Ordelaphius urbe statim excederet; accepta cōditio est,
 & oppidum traditum. At Franciscus Ordelaphius Mediolanū
 ad Barnabouem confugit, & sortem suam miseratus, ab eo con-
 tendit, ut agat cū Aegidio, aliquam sibi facultatem relinque-
 ret, qua posset uitam tolerare. Cuius misertus Barnabos, &
 Galeatius fratres huiusmodi ad Aegidium epistolam mittunt.

Venit

Alphonsus

VENIT nuper ad nos Franciscus Ordellaphius, patria pulsus, luctu & mœrore plenus. Qui, multa de sua infœlicissima sorte miserandum in modum questus, ita nos affecit, ut non secus ac eiusdem calamitatis socij cum eo doleremus. Demumq̃, cum se a tanto dolore paulum recepisset, nos obsecrauit; quandoquidem auxilio nostro, in quo summam spem posuisset, causa uestra destitutus, principatu amisso, eo infœlicitatis uenisset, ut præter miseram animam, nihil sibi relictum esset; tecum ageremus, precaremurq̃, uti sibi, quem nuper cum deuicisses uiuum excedere passus esses, aliquam uitam ducendi rationem reliquam faceres: quod & propter mutuam amicitiam, & pro cætera tua humanitate a te impetratum iri non dubitabat. Quippe rem non sine exemplo fore, nam superioribus diebus in Ioannem Vicum, Malatestas, Bernardinũ Poletanum, & plerosq̃ alios a te deuictos, quos ob eandem causam hostes habuisses, summam te usum clementia demonstrabat. Quibus rationibus, quaq̃ fiducia ducti has ad te literas scripsimus, tibiq̃ eum summe commendamus nec iniqua poscentem, & nobis magnis studijs coniunctum; ne homo claro loco natus, nuper potens & opulentus; a quo si tyranni nomen abstuleris, nihil uel in præteritum, quod magnopere culpæ possis inuenias; nunc in opprobrium fortunæ mendicare cogatur. In quem si quo præter cæteros priuato odio uteris, id uti nostræ amicitia condonares, precaremur, relaturi cum reposceris, uel etiam si non posesces gratiam, quodcumq̃ beneficium in Franciscum Ordellaphium cõtuleris. Quibus lectis Aegidius, & consuetudine sua; & Vicecomitum precibus ductus duo oppida Ioanni Manfredò permisit, quæ ecclesiæ nomine teneret, ac eorum redditibus aleretur. Sic confecto bello Italico, cum singulis ciuitatibus probatæ fidei uiros præfecisset, necessariaq̃ adhibuisset præsidia; suscepto sibi Androino Abbate Cluniacensi, Auenionem contendit, exceptusq̃ est honorificentissime, ingenti omnium lætitia. Appropinquanti enim, Summus Pontifex cum uniuerso Cardinalium collegio, ad duo millia ab urbe passuum obuiam, officij gratia, procedunt. Vbi in

palatium Pontificium deductus est, locuplete oratione rerum gestarum Aegidij summam complexus Pōtifex, ipsum pro suggestu magnopere laudavit, & ecclesiae patrem cum magno omnium assensu appellavit: & tandem iubet, eum omnium rerum Italicarum curam cum summa potestate habere: & Androinum, quem successorem habuisse demonstravimus, Aegidio in cunctis quae imperasset obtemperare: siquidem dignū esse eo honore, qui tot laboribus susceptis, tam bene de ecclesia meritus esset: & si quid consulto, factūque opus esset, per eum maxime Italiam optimeque retineri posse, per quem recepta fuisset.

IO. GENESII DE SEPVLEDA CORDVBENSIS DE REBUS GESTIS AEGIDIJ ALBORNOTIJ LIBER TERTIVS.

VINTVM DECIMVM iam mēsem Aegidius Auenione apud Pontificem morabatur, cum domesticis cognatorum seditionibus euocatus, easque sedare cupiens profectioem in Hispaniam comparabat. Qui quo tempore a Pontifice missionem efflagitabat, eo potissimum crebri rumores afferuntur, plerasque ciuitates Italiae uehementer tumultuare, quibusdam hominibus, nouis imperijs studentibus, alijs ueteribus inhiantibus. Quibus rumoribus cum literae nunciisque ab studiosis rei ecclesiasticae eadem nunciantibus consentirent, causam huius mali perquirens Pontifex, ignauiam potissimum esse reperiebat Androini, qui parum administradis publicis rebus idoneus esset, unumque esse Aegidium, cuius uel sola praesentia, tyrannorum uolentia cohiberi, ac populorum incōstantiam stabiliri nullo negotio posset: quippe quae tyranni summopere formidarent, ciuitates diligerent, simul & uererentur. Cum igitur de mittendo Androino successore

no successore Pontifex ad patres retulisset, una fuit omnium sententia, remittendum esse Aegidium, cuius prudentia, uirtusque multis, maximisque periculis sibi æque, atque hostibus nota esset, et cuius harum rerum opinio ad continendos in officio populos satis esset per se potens: modo Aegidius more suo, ne grauaretur priuatis negotiis publicam utilitatem anteferre. Porro in alio deligendo inexpertæ, aut industriæ, aut strenuitatis periculosissime in ea rerum perturbatione peccari posse. At Aegidius, qui, ab officioso itinere comparata iam profectio-
ne abstrahi, iniquo animo ferebat, cum res suas gestas efferentibus gratias egisset, & sua ipse facta extenuasset, quidquid gessisset dei auxilio acceptum referens, qui tyrannis, hostibusque ecclesie impune esse non fuisset passus, multos esse ostendit sapientia, simulque uirtute præstantes, quibus summa eius expeditionis optime, ac tutissime deferri posset: se uero, si nullo magno negotio distineretur, tamen post tot laborum discriminumque cursum, hominem affecta ætate, uelut militem ueteranum eius muneri uacationem emeritum uideri posse. Quanquam, cuiusmodi esset in ecclesiam animi studijque, ne has quidem causas obstituras fuisse, quo minus id quod superesset ætatis bono publico, & ecclesiasticæ dignitati impartiretur, si ipsius opera utilis fore Pontifici patribusque uisa fuisset: non, si eisdem labores remeare, totiesque cum hostibus iterum depugnare iuberetur. Tunc uero necessario se in fratres, & cognatos officio euocari: qui cum magno & pertinaci dissidio ad uulnera usque processissent, ipseque solus tantis malis occurrere ac mederi posse crederetur, non esse committendum, ut ea cura deposita, cognatos ac fratres deseruisse uideretur, qui ipsius aduentum magna cum expectatione operirentur. Proinde Pontificem patresque etiam atque etiam deprecari, ut cum multi ex patribus essent, quibus plurimum rerum usum, & magnitudinem animi longe præsentio-
torem ad id munus obeundum concederet, paterentur, se in summa necessitate propinquis, ac fratribus suum officium impartiri: quod ecclesie, cum licuisset sine insigni criminis nota, libentissime præstitisset. At summus Pontifex, qui in tantis

LIBER

difficultatibus, summam spem in Aegidio collocauerat, quanto ille constantius negotium recusabat, tanto ipse magis desiderio accendebatur, causasque Aegidij potissimum mittendi inueniebat. Neque enim modo presentiam eius animi, felicitatemque in certaminibus reputabat, sed meminerat etiam multo maiora bella consilio eius fuisse confecta, quam alter magnis uiribus pugnando confecisset. Sed nec illud parum mouebat, reputare in quanta saepe omnium rerum indigentia milites continuisset, sustinissetque grauius bella, tum comitatibus parcendo, tum de suo sine cunctatione suggerendo, tum demum iniecta sapienter spe animos militum fouendo. His accedebat, quod ab omnibus iactabatur, Aegidij nomen tyrannis esse formidolosum, & gratia summa in omnes ciuitates ecclesiasticas. Omni ergo ratione conatus in suam sententiam adducere, ostendit denique ac multis confirmat exemplis, si necessitas optionem dederit, cognatos potius, quam aut patriam, aut religionem esse defendendos. Porro ecclesiam cunctorum piorum patriam esse, & religionem; aut certe patria multo cariorem esse debere: quae si sacrilegis, & sceleratis hominibus per contemptum agenda ferendaque permitteretur impune, non esse dubitandum, quin breui religio Christiana summum detrimentum esset acceptura. Atqui a sapientibus illud Ciceronis laudari. Qui non defendit, aut obstitit, si potest iniuria, hunc tam esse in uitio, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Quod si fratres, & cognati intestina discordia agitantur, posse eam seditionem, & per literas, & per amicos principes uiros sedari, eamque curam sibi ipse deposcit, & suam se gratiam, & auctoritatem ad rem conficiendam collaturum pollicetur. Tot rationibus, tantisque precibus Aegidius, admodum alioquin exorabilis, & summi in ecclesiam Pontificemque studij uictus, prouinciam suscepit: & profectioe comparata, magnis itineribus in Italiam contendit. Cuius aduentu adeo omnes, qui rebus nouis studuerant, perterriti sunt, ut non iam de imperijs occupandis, sed magis de capitibus suis, propriisque fortunis retinendis solliciti essent. Admissus itaque sine repugnantia in singula ecclesiastica oppida,

oppida, sumpto supplicio de his, qui tyrannidem affectarant, collaudatisq; ciuitatibus, quod eorum conatibus obstitissent, omnium populorū animos in ecclesiā magnopere cōfirmavit.

HIS rebus gestis Aegidius, qui nullam ecclesiæ iuandæ occasionem præmittebat, totum animum, omnesq; curas ad religionem conuertit: si quomodo abolere posset nefarium illud scelus, quod multum ea tempestate uocati Fraticelli interfacinosos homines, & credulas fatuasq; mulierculas per speciem religionis dissipauerant. Quandoquidem, mortuo miserime in uinculis Petro Colutio, quem a Ludouico Bauaro, in æmulationem Ioannis xxij. Pontificis maximi, Antipapam Romæ creatum fuisse supra demonstrauimus, non defuere scelerti homines, qui Ioannem xxij. eiusq; successores, nec iure, nec sanctè Pontifices factos fuisse contenderent; & in contemptū religionis Christianæ flagitiosam quandam, simul & turpissimam sectam excogitarent. Nam conuenientibus in antris, locisq; abditis, quos in eam turpidinem allexerant, uiris foeminisq;, qui inter ipsos sacerdotes habebantur, ut crimen honestate prætexerent, diuinis laudes Christiano more præcinebāt: quibus in tempesta nocte peractis, sacerdos pro contione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore hominum animos, in eo maxime erat occupatus; colendam esse ante omnia charitatem, quam esse omnium uirtutū caput, sacræ literature testarentur. Porro potissimum hanc inter homines authore deo conciliari posse, si Spiritu sancto inuocato bini, masculus foeminaq; uenereo complexu iungerentur. Cum ergo quam quisq; oculis prænotarāt, extinctis luminibus uitiasset, tunc demum peracta sacra censebantur: quo compressu si qua concepisset, deportari ad se partum sacerdotes iubebant, qui solenni more in loco sacrificijs dicato convenientes, infantulum subiecto igne ad cineres usq; comburebant, quos urna exceptos, ceu rem sacram reponebant: cumq; erat aliquis collegio sacerdotum cooptandus, illis cineribus cum uino epotis initia batur. Credo ut pœnitentiæ nullus locus relinqueretur, & quæ religionis

LIBER

religionis persuasio continere non posset, criminis saltem so-
 cietas retineret. Quod si Pōtificem eorum Maximum mori cō-
 tigisset, ut omnis abesset inuidia, & res non humano, sed diui-
 no consilio agi uideretur, hic erat indemortuo alterius subro-
 gandi statutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad lo-
 cum sceleribus destinatū iussa mater haud inuita deportabat:
 & ubi uulgo astante, sacerdotes consederant, tamdiu illum
 per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miserri-
 mus infans periret: & cuius in manibus animam exha-
 lasset, is Pontifex Maximus diuino numine factus esse censeba-
 tur. Quo in loco admirari succurrit, quō procedat improbitas
 cordis humani, pudoris semel, atq; honesti fines progressa. Tan-
 tam ne feritatem in mortales cecidisse, ut quemadmodum in
 homines sauirent, non modo peccati, sed etiam intellectus ex-
 pertes, excogitarēt. Et si ceteros nullus humani generis amor
 tangebatur, nulla humanitas a tanta sauitia retardabat, non sal-
 tem matres, uel feras multo iam mitiores imitantes, uisceri-
 bus suis pepercisse: quarum plerasq; non siccis tantum oculis,
 sed hilari etiam uultu, filiorum cruciatus, necesq; spectasse cō-
 stat. His ergo, quæ non dubio multorum sermone affereban-
 tur, commotus Aegidius, cupiensq; tanta infamia non modo
 Christianam religionem, sed genus etiam humanum uindica-
 re, Neapolim cum exercitu proficiscitur: qua in regione potis-
 simum ea pestis homines inuasisse nunciabatur. Sed & eo profi-
 ciscendi causis, illa quoq; accesserat, quod multi uiri principes
 eius regni in Ioannam Reginam palam conspirauerant: contra
 quos cum Regina a Pontifice auxilium implorasset, datum est
 Aegidio negotium, uti pacem inter ipsos faceret, gratiamq;
 reconciliaret. Quo cum peruenisset, precibus addendo minas
 facile principes in Reginae sententiam traduxit, pacemq; firma-
 uit. Tunc conquisitis ubiq; Fraticellis (sic enim sacerdotes illi
 nefarij uulgo appellabantur) eorumq; complicibus, factaq; de
 quibusdam quæstione, ac socijs proditis, magna turba compre-
 henditur uirorum mulierumq;: qui omnes ingenti rogo com-
 busti tanti facinoris pœnas dedere, & præsbyteros qui parum
 flagitijs

flagitijs istorum obstitisse comperiebantur, dignitatibus ac sacerdotijs eis abrogatis, muneribus, si quibus publice fungebantur, se se cogebat abdicare.

HIS rebus gestis, Aegidius, cum in flaminiam iter conuertisset, obuios habuit legatos a Ioanne Olegio, Bononiæ id temporis imperitante. Qui cum initio huic urbi a Barnaboue fuisset præfectus, quaesita paulopost causa, Vicecomitis imperata spernere cepit: ac ciuitatem suo arbitrato, suoque nomine non tam moderabatur, quam diripiebat. Hic igitur bello a Barnaboue agitated, ad Aegidium huiusmodi legationem mittit. Bononiam se cum magno ciuium consensu ipsius potestati permitturum, modo suis militibus superioris temporis mercedem numeraret: quæ summa satis magna erat: seque uni cuiquam Picensi ciuitati præficeret: quod se facere dicebat Barnabouis tyrannidem pertæsum, & Bononiensis ciuitatis misericordia tantum: quæ multa indigna magnaque detrimenta auaritia, atque improbitate Barnabouis se inuito perferret: tum etiam adduci se religione, & studio quo ecclesiam prosequeretur, ad quæ iure Bononiam pertinere non ignorare. Audita legatione Aegidius, ne quid uel cupide, uel iniuste fecisse uideretur, non putauit quidquam iniussu Pontificis sibi esse conandum. Nam & si sciret, Bononiam esse iuris ecclesiastici, tamen quo minus repeteretur, obstabat foedus non pridem factum inter Clementem sextum, & Ioannem Archiepiscopum, simul & Principem Mediolanensem. Cum .n. superioribus diebus Bononia ab ecclesia ad hunc Ioannem defecisset, Clemens sextus, qui tunc rerum potiebatur, misso in Italiam oratore, Florentinos, & Martinum Scalam in Mediolanensem concitauit. At mortuo Martino, qui Vicecomitum Mediolanensium conatibus nimium obstabat, Ioannes, captata amicitia huius filij, qui patrem nomine tenus referebat Canis Grandis appellatus, omnes Gibilinae factionis homines in Flaminia, & Hetruria cum eo ad suam amicitiam, societatemque traduxit: ac misso Barnaboue ex fratre nepote Bononiam, qui cum magno præsidio oppidanos in offi-

cio con-

cio contineret, recipiendæ urbis Pontifici spem multum ad-
 mit. Ioannes uero, cum successu rerum Florentinos bello perse-
 qui perrexisset; ipsi, adiunctis sibi Senensibus, & Aretinis Peru-
 sinisq; Vicecomitum tamen, eiusq; sociorum coactis opibus, &
 potentia minime pares, externa auxilia in Italiam cōuocabant.
 Quo cognito Pōtifex Maximus, qui eius belli ineundi author
 extiterat, cum parum esset in rebus spei, atroxq; bellum immi-
 nere intelligeret, nisi malis serpentibus occurreretur, ut Italia
 quieti consuleret, Vicecomitibus Bononiã in duodecim annos
 ea lege permittit, ut illi annua tributa duodecim millia ducato-
 rum Pontifici penderent. Sic facta est pax inter Florentinos,
 & Vicecomites, & utriusq; partis socios. Hac cum Aegidius
 animo repetisset, collaudato Ioanne Olegio, pro ea pietate,
 cuius se in ecclesiam esse profiteretur; nulla se, respondit, man-
 data de rebus Bononiensibus a Pontifice accepisse: eam tamen
 legationem se ad Pontificem primo quoq; tempore relaturum,
 & quæ imperasset administraturum. His responsis redeuntes
 legatos Aegidius, suo more, amplis muneribus profecutus est:
 protinusq; Pontificem literis, nuncioq; de Io. Olegij uolunta-
 te, & ciuitatis Bononiensis, simulq; de immanitate, & auaritia
 Barnabouis certiore facit, & quid fieri uelit, ut se doceat, per-
 quirat. Quod cum Pontifex ad cōcilium retulisset, multum est
 sententijs inter patres discrepatum. Quidam .n. seruare fidem
 Vicecomitibus censebāt, quibus Bononia in duodecim annos
 permilla esset: nec longum esse peractis iam octo, quatuor
 expectare: post quod tempus, sine cuiuspiam perfidia nota, &
 sine repugnantia ea ciuitas ad ecclesiam esset reditura. Cui sen-
 tentiæ alij adijciebant, Vicecomitum potentiam adeo opibus,
 & clientelis increuisse, ut difficile uideretur, traditum oppi-
 dum posse retineri, in quod recipiendum, illos, omnes suas,
 amicorumq; uires collaturos, non esset dubitandum: his acce-
 dere, quod ærarium ecclesiæ adeo superioribus bellis exhaustū
 esset, ut huic ducendo, quod diutinum fore uideretur, suffe-
 cturum non esset. Sed potior apud Pontificem eorum fuit sen-
 tentia, qui fœdus fœdisfrago seruare non censuerunt. Porro

Vicecomites

Vicecomites, præterquam quod primo contra ius fasq̃ alienā urbem rapuissent, post inita pacta, in quæ Pontifex, magis necessitate, quam consilio descendisset: pactum tributum pendere intermisisse, ac idcirco fœdus eum violasse uideri: quæ causæ si minus subessent, tamen Barnabouis tyrannidem, non esse ferendam, qui ciuitatem Bononiensem nullo æquiboniq̃ respectu quotidie compilaret. Nam qui putarent oppidum non posse retineri, timide eos id temporis ecclesiasticas uires metiri, parumq̃ Aegidij, exercitus ecclesiastici imperatoris inuicti, uirtutes intelligere, deq̃ eo nimium ingrante sentire, quem, contra præpotentes hostes, tot ac tantis oppidis ab ipso nuper expugnatis, non putarent Bononiam aduersus quâcunq̃ potentiam, cum fuisset admissus, tutaturum. Quod uero de numerorum indigentia iactarent, posse id malum mutuata pecunia, uel oppigneratis alijs oppidis, resarciri: nihil enim oportere inexpertum relinquere, ut Bononia, Flaminia opulentissima nobilissimaq̃ ciuitas reciperetur. Quæ recepta, non modo ad imperij Ecclesiastici uires, sed multo etiam magis ad opinionē, qua maxime possent cæteræ ciuitates cōtineri, esset adiectura.

CVM hæc itaq̃ sententia uicisset, Pontifex ad Aegidium scribit: si Ioānes Olegius Bononiam sibi traddere uoluerit, ne recuset: cumq̃ eo, ut sibi ex usu rei ecclesiasticæ uisum fuerit, paciscatur. Stipendijs uero militaribus, quæ Ioannes Olegius pacisceretur, erogandis, & si quid Barnabos mouisset, cōducendo nouo militi, queuis oppida oppignerandi potestatem tribuit. Quibus literis allatis, Aegidius ita pepigit cum Ioanne Olegio, ut inuicem suæ potestati permittendæ Bononiæ, militibus Ioannis Olegij stipendia ipse persolueret, atq̃ illum Firmo præficeret. Omni ergo cura ad conquirendam pecuniam conuersa, opportune accidit, ut eo potissimum tempore triginta ducatorum millia Aegidio ex suis uectigalibus, ab Hispania portarentur. Quibus numis, & quod potuit, oppignerato instrumento congerere, ecclesiæ mutuatis; cum stipendia militaria numerasset, exercitus ecclesiasticus duce Comenio Al-

LIBER

bornotio in urbem admissus est. Hæc cum essent Barnaboui nunciata ægerrimo animo tulit: missaq; legatione, multa de iniuria in se ab Aegidio illata conquestus, urbem iure sibi debitam ex pactis a Clemente sexto cum Ioanne Archiepiscopo patruo suo reddi postulat. Quæ nisi impetrasset, iam tunc graue bellum indicere. Quibus Aegidius respondit. Se uero nullã iniuriam in Barnabouem intulisse. Nam & se Pontificis imperata administrasse, & Pontificem suo iure imperare potuisse: si quidem cum multa ipsius crudeliter atq; auare facta in ciuitatem Bononiensem commemorasset, quam ob rem imperium abrogandum ei uideretur, perperam ait percussa fœdera Barnabouem allegare, quæ totiens ipse uiolasset, multifariam quidẽ sed uel eo maxime, quod pacta tributa aliquot annis pendere intermisisset. Quare si iure agere uolet, iudices eligerentur, iuris ac legum periti; qui si iudicassent, Barnabouem iniuriam accepisse, Bononiam ei se absq; mora redditurum: sin aliter, æquo animo contentus esset: nec putaret licere sibi aliena retinere: Pontificem sua repetere iniquum esse. Re igitur permissa honestorum uirorum, illiusq; memoriæ iuris peritissimorum arbitrio, pronunciatum est, Barnabouem iure ab imperio Bononiensi fuisse submotum. Ac tunc demum Aegidius Bononiam inuisere constituit; quod ante hac facere, ad suæ iustitiæ opinionem non putarat interesse: ne si non expectato iudicio, opidum fuisset ingressus, adeo rebus Bononiensibus incumbere uideretur, quasi iure uel iniuria imperium retinere statuisset. Appropinquantibus cum senatu totus ferme populus Bononiensis, summo cum gaudio summaq; gratulatione obuiam procedit: a quibus adeo splendide exceptus est, ut nihil ad summam magnificentiam ea ciuitas reliqui fecerit. Cum ad ædem Petri deductus est, Collinum Gallutium, Iacobum Ramponem, Gerardum Confortum, Albertum Gallutium accintos ensibus, solemniter a Galeotto Malatesta, equites auratos esse iubet; ac demum magno cum populi plausu ad Pontificias ædes ducitur.

Pergratum

PERGRATVM fuit Aegidio officium sibi præstitum a Bononiensibus, ex quorum ingenti gaudio & uultu, tyrannorum improbitatem non fuit factu difficile agnoscere: de quorum administratione perquirens ita reperiēbat, nullam ab his tyrannicam immanitatem fuisse prætermittam. Nam præter ingentem pecuniam sæpe imperatam ciuitati, singulorum etiam multa bona publicata, insidiarum, aut alterius criminis causis excogitatis; ad hæc ex nobilitate honestissimum quencq̃, & eos præcipue, quorum uirtutes tyrannicæ libidini obstitutæ uidebantur, in exilium missos: & ne quid huic ciuitati malorum abesset ex contagione tyrannica, morum etiam noxam non paruam traxisse: nec. n. tantum lenonibus, scortis, latronibus, iuuentutis corruptoribus refertam esse, sed etiam iniquis fœneratoribus redundare. Tantorum ergo malorum iniquitate laboranti Bononiæ ut subueniret, non solum innatus æqui honestiq̃ amor, & miseræ ciuitatis lachrymæ Aegidium adduxerunt, sed illud magnopere compulit, quod iam tunc collegiū scholasticorum Hispanorū in ea urbe, ob florētissimum omniū disciplinarum gymnasium, condere cogitabat, quod esset sui nominis insigne monumentum: occasionemq̃ arripiebat demerendi multis beneficijs populum Bononiensem: ut si quando id collegium quapiam difficultate affectum eius patrociniū implorasset, ipsius in se meritorum memores, ab omni iniuria tutarentur. Omnes igitur, qui iniuria proscripti, uel in exilium missi fuerant, iubet in patriam reuocari. Quorum fuisse accepimus Toniolum Paschalem, Nerium Pilatum, Porinellum Suzolinum, Berturellum Lapum, Guilielmum Pilatum, Beltrandum Guandonem, Ramponem Magardum, Alexium Buellā, Scarabellū Donduciū, Iacobellū Lampasiū, nobiles omnes, & de patria optime meritos. Bona præterea publicata dominis in integrum præcipit restitui. Fœneratores, quicunq̃ soluendo essent, rusticis etiam aut urbanis prædijs distractis, exacta fœnera cogit plene restituere, constituta exilij pœna, si quis in posterum crimen repetisset. Sed quoniam inueterata iam possessione, aliena reddere pleriq̃ grauissime ferebant, quidā etiam

LIBER

in summam inopiam redigebantur, ut utrisq; & creditoribus & debitoribus, quoad fieri posset, satisfaceret, per summam liberalitatem magnum numerum pecuniarum de suo largitus est. Edicitq; tandem, ut scortatores, ganeones, siccarii, & cæteri id genus homines cuncti oppido euestigio cederent, capitis pœna constituta, si quis deinde repertus esset, cuius honestæ uitæ ratio non constaret.

AD hunc modum reddita sibi Bononia, receptaq; Aegidij beneficio pristina dignitate, magno tamen bono carebat, non solum ad pulchritudinem, & ornamentum, sed etiam ad quotidianos usus necessario; nullo siquidem fluuio interlabente Bononiam, sed ne præterfluente quidem proprius passuum tribus millibus, assiduo dispendio longius ab urbe oppidanos excedere ad conficiendum frumentum, necesse erat. Res non modo grauis, sed bellum gerentibus minime tuta. Quo animaduerso Aegidius, ut Bononienses suo beneficio a tanto incommodo liberaret, utq; urbs honestior simul, & munitior redderetur, partem Reni, qui Bononiam a tertio lapide præterlabitur, magno labore, magnisq; suis impensis per mediam urbem deriuauit. Qui fluuius in plurimos magnosq; usus ciuitatis cessit: nam molæ aquariæ frequentes intra mœnia ædificatæ pistrinorum necessitatem, & longius excedendi molitionis causa incommodum substulerunt. Machinæ præterea constructæ sunt ad secandum mira celeritate materiam serra trusatili; quæ, aquæ ui sursum deorsumq; agitata, una multorum hominum operas adæquaret. Quo nec minus utile, & maiore etiã admiratione dignum est frequens Bononiæ machinamentum ad polienda concinandaq; textui fila serica, quo machinamento aquæ impulsu circumacta supra quattuor millia fusorum, interdum miro ordine, & incredibili artificio simul uersantur. Quin ad salutem loci plurimum contulisse flumen indubitato experimento didicerunt Bononienses. Nullis .n. fontium riuus urbem discurrentibus, putealis tantum aquæ copia, & usus erat: qua fluuiatilis tanto dulcior est, tantoq; salubrior, ut huic comparata

parata

parata putealis humano potui damnaretur a medicis. Nam q̄
merces onerarijs cymbis Ferrariam usq̄ secundo flumine de-
portentur, reportenturq̄ aduerso, cōmune id & Bononiæ, &
Ferrariæ emolumentum est.

QVIBVS rebus occupatus Aegidius, dum Bononiæ cō-
moratur, Barnabo, apud quem iura, quatenus modo co-
natibus subscriberent, sancta erant, iniquo animo ferens deijci
se ab spe retinendæ perpetuo opulentissimæ ciuitatis, spreto
arbitrorum iudicio, ad arma recurrit: & quam iure non pote-
rat, bello repetere constituit. Sed quia Aegidio in ea commo-
rante, difficile admodum reputabat urbem expugnari, inito cō-
silio Anchinum Bongarbum cū exercitu in Picenum mittit:
iussu ciuitates ecclesiasticas bello laceffere, ut hoc irritamen-
to Aegidius a Bononia eliceretur. Anchinus celerius omni
opinionem in Picenum rapit agmen, a nullo temperans malefi-
cio, ac tria oppida Corialtum, Buscharetum, Montem nouū
oppidanis haud admodum repugnantibus prius suæ ditionis
fecit, quam plane Aegidio de aduentu eius enunciari potuisset.
Tātusq̄ terror inopinato bello Picentibus incussus est, ut urbi-
bus contenti uix satis ipsarum fiderent muris. Quamobrē epi-
stolas ad Aegidium dimittunt timoris & sollicitudinis plenas,
multa etiam uero periculo adijcientes, quæ rumoribus metus
affinxerat. Quo nuncio Aegidius accepto, etsi Barnabouis cō-
siliū uirum prudentissimum non lateret, tamen laborantibus
ciuitatibus subueniendum ratus, cum populum Bononiensem
aduocata contione ad fidem, & officium longa oratione cohor-
tatus esset, Cometium Albornotium Bononiæ firmo attribu-
to præsidio, iubet præesse; ipse cum reliquo exercitu in Picenū
eo consilio proficiscitur, ut si Barnabos (quod fore non dubita-
bat) Bononiensibus bellum intulisset, liberius cōmodiusq̄ pos-
set suis atq̄ oppidanis auxilium submittere. Magnis itaq̄ no-
cturnis diurnisq̄ itineribus ad ea oppida, quæ capta nunciaban-
tur, peruenit: cuius aduentu Anchinus perterritus, uel quia sic
fuerat ipsi a Barnaboue imperatum, dum Aegidius in recipiē-
dis oppidis

LIBERT

dis oppidis, ne hostibus; quos bello persequi instituerat, per-
fugium essent, est occupatus, comparata fuga, silentio noctis
aufugit. Aegidius uero oppidis sine repugnantia receptis; in
nonnullos oppidanorum animaduertit, quos dedendi oppida
autores fuisse reperiēbat.

INTEREA Barnabos de abscessu Aegidij a Bononia cer-
tior per exploratores factus, cum satis magno exercitu, supe-
rioribus diebus comparato, in agrum Bononiensem peruenit.
Qui, cum uicos aliquot & castella suæ ditionis fecisset, paucis
post diebus, motibus Gallorum euocatus, Mediolanum reuertitur,
permissa huius belli summa Ioanni Bizaulo. Is ad Reni ri-
pam locatis castris; quotidie portis urbis infestus obequita-
bat, dum ecclesiastici numero militum inferiores se urbe con-
tinebant. Quibus rebus nunciatis, Aegidius Galeottum Mala-
testam, & Petrum Farnensem cum duobus equitum millibus,
& quingētis peditibus, laboranti ciuitati propere subsidio mit-
tit. Qui secūda uigilia in urbem hostibus ignorātib; accepti,
tantum roboris oppidanis præsidioq; addiderunt, ut statim
Comecius de conferendis cum hoste cominus signis, cogitaue-
rit: prius tamen non alienum ratus, Bononiensium animos in
fide oratione confirmare, & excitare ad pugnam, contionem
ipsis in posterum diem indicit. Quæ cum frequens cōuenisset,
ipse pro suggestu, cum multa & magna beneficia Aegidij in
iplos commemorasset; illudq; longe omnium maximum, quod
Bononiensem ciuitatem a tyrannica & immani seruitute uindi-
casset, tyrannorum crudelitatem, & in explebilem auaritiam;
quæ mala, non pridem tanto cum suo dolore, non semel experti
essent; iubet ad memoriam reuocare: iniurias sibi illatas, ac-
cepta incommoda perpendere. Quæ mala cum multa indi-
gnaq; fuisse demonstrasset, multo tamen grauiora impendere,
ni uiri fuerint, docet: nam qui nulla laceffiti iniuria, sed sum-
ma cum indulgentia in urbem accepti, sua sponte, ac suo-
opte ingenio se tales præbuisser in eos, qui imperium ipsis nullo iu-
re debitum detulerant, quid ab his sperandum esse defectione
ac rebellionē

ac rebellione exasperatis, deniq; multifariam irritatis? si urbē; qua exacti essent, ui & armis recepissent, an non eos hostili more urbem direpturos? & nobilitate e medio sublata; plebem, si qua gladio superfuisset, in mancipiorum formam redacturos? Porro uinci ut cunq; miserrimum esse, at non pugna sed obsidione superari, multo esse turpius. Nam strenue pugnare uirtutis esse, superare fortunæ: at fossa murisq; hostem distingere, nisi si longe paucioribus non esse uirile. Se uero superioribus diebus non sine maximo suo dolore tulisse eam indignitatem, ut hostes per agros libere ac impune populabundi uagarentur, ac urbi infesti adessent: ipse uero auxilia in dies expectans se intra muros contineret: quæ cum aduentassent, ac spem dedissent, satis superq; uiriū esse ad prælio decernēdū: statuisse se postero die acie dimicare: proinde se Bononienses pro sua salute, proq; sua libertate ad pugnam cōpararent: ac postridie armati & instructi, in forū accepto signo conuenierent: qui si suam fidem ac uirtutem præstitissent, satis scire uictoriam in expedito esse de hostibus: qui non tam suæ uirtuti considerent, quam sperarent inter Bononienses discordiam fore, quos cum uiderint suæ libertatis memores, concordie acie pugnare paratos; incissa spe animis defecturos.

QVA oratione erecti Bononienses, indignatione simul & spe accēdente animos, discedunt. Postridie omnes, qui arma ferre poterant, accepto signo in forum armati conueniunt: quorum parte ad urbis præsidium relicta; cæteri cum auxilijs Gometium sequuntur. Qui cum eo deduxisset agmen, ubi Renus ponte maiore cōmittitur, seq; in mutuum dedisset conspectum; ad hunc modum aciem instruxit. Veteranos milites in fronte collocat. Ad utrunq; cornu equites consistere iubet. Laeuum attribuit Blasco Fernando; ipse sibi dextrum assumit, & leuis armaturæ milites in medio locat. Galeottus Malatesta, cuius potissimum consilio Gometius utebatur, cum oppidanis subsistere iubetur; nec primo impetu inuadere, sed laborantibus subuenire, aut fessis succedere. Equitatus partem iubet extra ordinem

LIBERT

extra ordinem uagari, ut quid facerent molirentur ue, hostes ab editioribus locis specularentur, & si quid opus esset facto, nō turbato ordine inexpedito essent. Sed nec hostes detrectauere pugnam, cuius Dux erat, ut supra memorauimus, Franciscus Estensis. Qui ueteranis ipse quoq; in fronte pugnacissimum quemq; militem opposuit. Gometio, Vincētius Laudensis: Gasia Fernando, Ludouicus Albensis cum equitatu obijciuntur. Signo utrinq; dato magnis animis concurritur. Inicium certaminis equitum fuit. Læuum cornu hostium tantisper ecclesiasticorum impetum tulit, donec Vincentius Laudensis cū plerisq; alijs obruncatur. Deinde ea parte acies inclinari cœpit. Gometius accepto uulnere non prius destitit a prælio, quam largius manante sanguine, uiribus destitui cœpit: tunc uero milites hortatus, ne uictoriam iam pene partam è manibus emitterent, pugna excessit: iusso Petro Fernesio in suum locum succedere. Cui & ipsi protinus uulnus illatum est. Hæc cum essent passim per aciem diuulgata, inclinata hostium acies spiritum recepisse uissa est; maioreq; animo prælium redintegratur. Tum Fernandus, qui in læuo cornu strenue pugnam ciebat, suos hortatus magno impetu in confertissimos hostes irruit, & a sua parte repulit ille quidem hostem, sed dum auidius Loduicū Albensem insequitur, telis obrutus occiditur. Tunc Franciscus Estensis, fessis ac cedentibus suis integros summittit, cōtra quos Galeottus, hæud amplius expectandum ratus, procedere iubet Bononienses. Qui magnis animis irruentes hostes in fugam uertunt: & dux ipse Franciscus Estensis inter fugam, cum in ecclesiasticos, qui uias obsederant, incidisset, uiuus capitur. Quo in prælio cecidere ex hostibus septingenti, millecētum uulnerati sunt: capti nongenti quadraginta. Ex ecclesiasticis circiter ducenti desyderati, atq; omnibus sepulturae datae: ex quibus Fernandus Hispanus in æde Francisci cōditur. Galeottus inter paucos uulnus accepit. In captiuos nihil est sœuitum, quinimo cunctis libertas, primoribus & arma reddita sunt. Huius belli præmium, cum Bononienses, qui diu tyrannica seruitute præssi fuerant, libertatem esse statuissent, tantâ uictoriae partæ

riæ partæ lætitiâ animis eorum incessit, ut placuerit publico decreto diem, quo hostem superassent, posteritati celebrem fieri: statutumque est, id quod etiam nunc perpetua celebritate usurpatur, ut xij. calendâs Iulias, magno proposito præmio, equorum pernicitate contendatur.

I NTER hæc Aegidius longis laboribus curisque fatigatus, febre ardentissima implicatur. Quæ cum ægritudine animi ingrauesceret, tyrannos non lætos modo fecit, sed plenos etiã spe, posse recipi quæ industria & strenuitate illius amiserant: coeptumque est a nonnullis nouis rebus studere. Hoc ubi nuntiatum est, Aegidius uix dum morbo explicitus, nec plane uiribus receptis, conscenso equo in cõspectum suorum uenit. Quo nuncio tyrannorum motus facile supprimitur, & ipse, paucis post diebus uigori redditus plerasque ciuitates obiuit, ut animos sua præsentia atque uerbis in fide confirmaret. Per id tempus de Pontificis obitu nuntius affertur: simulque multorum amicorum literæ redditæ sunt, Aegidium ad Comitâ pontificalia reuocatum. Tanta enim erat Aegidij apud omnes ciuicium uirtutum opinio, ut plerisque omnibus uisum fuerit haud dubitabile, eum, si Auenione adesset, fore candidatorum maxime gratiosum. Quibus ipse in hunc maxime modum respondit. Se uero illorum beneuolentiæ ingentes gratias habere. Cæterum si tunc tẽporis, relicta Italia, Auenionem ire pergat, pleraque oppida, scelere & inconstantia tyrannorum, magnum discrimen aditura. At qui non esse tanti se pontificatu maximo, qui melius fortasse iustiusque ad alium deferretur augeri, ut quæ longo tempore multoque & labore & sanguine parta, sua potissimum præsentia retinerentur, discedendo hostibus tradere uideretur, qui huiusmodi occasionibus imminerent. Darent modo ipsi operam, ut summo uiro & omnium maxime digno summa dignitas deferretur: se ecclesiasticæ rei publicæ suum officium præstiturum. Delatus itaque fuit pontificatus Guilielmo Chrisauro, qui, mutato de more uocabulo, Urbanus est dictus, huius nominis quintus, uir summæ uirtutis, & integritatis. Qui accepto

LIBER

imperio statim ad Aegidium literas mittit laudis & adhortationis plenas, ac multis uerbis suo & ecclesiae nomine gratias agens, iubet se expectare, cupientē, parantemq; It aliā, quod iam ipsius beneficio Pōtificibus liceret, inuisere; & Romā sedē anti quā repetere. Quo magis miror, quosdā memoriā tradidisse, ab hoc Pontifice Aegidium in Italiam fuisse missum: sed & in quibusdam alijs, parum his rationem illorum temporum fuisse exploratam, indubitato testimonio deprāhendimus, quippe multis Breuibus literis a Pōtificibus ad Aegidium missis, quas ipsi perlegimus. Sed narratio redeat eò unde digressi sumus.

I N T E R E A Barnabos Vicecomes, acceptam nuper ad Bononiam cladem, ægerrimo ferens animo, & tantæ urbis recipiendæ desiderio flagrantior effectus; bellum omni ope reparare nuntiatur. Quare Aegidius Francisci Estensis amicitia, & quarundam ciuitatum societatem occupare, in rem fore statuens, Luppo de Luna auunculo hanc prouinciam delegauit. Cuius industria operaq; effectū est, ut cum hoc principe uiro, & cum Patauinis, Veronensibus, Florentinis, amicitia & societas iniretur. Sollicitato Frācisco Estensi eo præmio, ut in decēnium Nonantulæ & Bozano, agri Bononiensis oppidis, suo iure dominaretur. A quibus missis auxilijs, par ostium copijs exercitus comparatur. Huic Luppus de Luna præficitur. Qui, cum aduentare Barnabouem exploratores retulissent, in occursum ducit agmen: & ad oppidum, cui nomen est Salarolo, qua hostibus iter erat, castrametatur. Barnabos haud prælium detraçturus, castra castris opponit. Sed quia, interfluente amne, ne incursiones quidem faciendi facultas erat, aliquantisper prælio abstinerunt: utriq; tamen in alteros irruendi occasionem expectantes, ut, si forte hostes uado traicere cœpissent, diuissos & impeditos adorirentur. Hac cunctatione paucis traiectis diebus, speculatores referunt, impedimenta castris hostiū egressa longo agmine retrocedere. Quod factum, cum timentium hostium, fugamq; parantium indicium ab ecclesiasticis interpretatum esset; placet Luppo amnem, quanta maxima posset celeritate,

tate, ponte committi. Quo sine periculo traiectis copijs, cœpit hostes prælio laceßere: castra oppugnaturus si se intra continuissent. Illi uero, & si timentibus quod audierant ecclesiasticū exercitum multum inualuisse, illud quoq̃ timorem adiecerat, quod tāta fiducia flumen traiecißent, prælio tamen decernere cunctis consilijs anteponunt: quippe cum fuga non modo turpis, sed instantibus hostibus plena periculi uideretur, ac ut castris contenti, fossa ualloq̃ obiectis, bellum traherent, præmissis impedimentis, ac com meatibus erepta facultas esset. Eductis ergo copijs prælium committitur: sed non diu ecclesiasticorū impetum ferentes hostes in fugā uertuntur: quos illi insecuti magnā stragem edidere. Multos beneficio noctis interuenientis fuga subtraxit. Ex ecclesiasticis pauci uulnerati sunt: interfectus unus tantum, sed qui pro multis fuit, Gasias Albornotius Aegidij nepos ex fratre, uir manu forti, promptoq̃ animo, & qui multa suæ uirtutis iam ante præbuerat documenta, & tunc cum in confertissimos hostes irruisset, non ante spiritū emisit, quam multos ex his qui prōptius resistebāt rucidasset. Tam præstanti animo commilitonem in flore iuuentæ sublatū, non sine magno dolore tulit totus exercitus. Illo quoq̃ adicie te molestiam, quod non ambigebatur, patruo, qui ipsum, cum ob generis propinquitatem, tum ob eximias uirtutes loco filij amabat, grauissimum nuncium futurum. Et profectō constat Aegidium nihil unquam grauius ea morte tulisse. Siquidem, cum perempto superiore prælio Blasco Fernando, quem summo opere diligebat, maximam ac penè unicam pōsteritatis spem in hoc summæ indolis adolescente collocasset, non poterat nō ægro animo ferre, hæc se quoq̃ spe iniquitate fortunæ fuisse defraudatum, & in hoc ictu fortunæ, illud quoq̃ uulnus recrudescere. Hæc ubi sunt ad Pontificem delata, casum amici miseratus, huiusmodi quoq̃ literis eum consolari officij duxit.

VICTVM tuis auspicijs, tuorumq̃ uirtute ac industria, fugatumq̃, magna accepta clade, cum exercitu suo Barna-

bouem, non sine magna uoluptate accepimus, & tuorum in ecclesiam meritorum perpetuam seriem non ingrato animo recolimus. Verumenimvero illud nobis fuit permolestum, ac uictoriae laetitiam quodammodo suppressit, quod simul intelleximus Gasiam Albornotium fortissimum adolescentem nepotem tuum eo praelio concidisse. Cuius mortem te aegro animo ferre non miramur. Summa enim uirtus cum florente iuuentute extincta affectis animis merito miseranda uidetur. Sed te fortissimum sapientissimumque uirum minime decet dolori succumbere, quo accepta damna gliscere solent, non resarciri. Adde quod in hoc casu multa sunt, nec ea mediocria solatia, quae merito possint omnem molestiam abolere. Primum quod pro ecclesia; quae nobis .i. Christianis, patria antiquior esse debet, fortissime dimicans, & ut audio, egregie ultus occubuit. Deinde quod uictor suo sanguine uictoriam suis peperisse, uideri potest. Qui, ut unus omnium trucidatus est, ita omnium maxime hostem propulisse constanti uoce nunciatur. Postremo quod honestissimam uitam summam spei plenam, quam nulla deformi nota coinquinauerat, pulcherrima morte, uelut firmissimo quodam sigillo, conclusit, obsignauitque. Sunt enim ut rerum, ita morum quoque uicissitudines, ac interdum qui optime uixerit, uno uitio totam obfuscet, dehonestatque uitam. Profus, ut qui uitam cum laude clausere, ij soli ualeant sine futuri suspicionem laudari.

DVOBUS praelijs fractum Barnabouem, facile ad pacem adduci posse Pontifex ratus, Androinum iam Cardinalem factum ad ipsum, tunc quoque bellum reparantem, legatum mittit. A quo paruo negotio persuasus est, ut iure cederet urbis Bononiae, quod se habere iactabat. Hac ab ipso excepta conditione, ut legatione Bononiensi se Aegidius abdicaret, scilicet ingrata rem huic se facturum arbitratus, si qua ciuitatem impense amare, & multis beneficijs demeruisse constaret, ea se auctore cogere tur excedere. Quod cum esset Aegidio non sine praefatione denunciatum, hoc adiecto, daret id quoque ecclesiae, ne
amatae

amatae ciuitatis grauate deponeret administrationem, sibi uero respondit, minime id fore molestum. Quod si aliqua sua merita in eam ciuitatem extarent, hoc quoque fieri cumulatora uelle, ut pro ipsius libertate ac pace, nihil ferret aegro animo. Et ad Gometium Albornotium praefectum Bononiae conscribit, ut tradita succesori urbe, ad se quam primum ueniret. Quem proficisci parantem, ciuitas non immemor beneficiorum ab ipso acceptorum, communi consilio pulchro simul, & pretioso munere profecuta est, quod esset grati erga ipsum animi testimonium. Hoc corona fuit gemmis in orbem ambientibus frequens, imposita galeae serico intectae: in cuius cono crista erat: a qua imaguncula argentea prominebat similis angelo, dextra gladium, sinistra aureum pomum tenenti, uelut testata Bononia libertatem, facultates, ac demum pretiosissima quaeque bona reddita sibi fuisse gladio, ac uirtute Gomecij. Quo potissimum ministro Aegidius res Bononienses pace belloque administrauerat. Tam gratum fuit Gometio Bononiensium donum, ut eius imagine insignia sua perpetuo decorari gloriosum duxerit, qualia modo uisuntur Bononiae in aedibus collegij hispanorum auspicijs Aegidij conditi, in lapide incisa supra ualvas, quae introeuntibus secundo loco obijciuntur. Interea Aegidius, qui Italiae prospiciendi omnifarias occasiones captabat, quod a curis bellicis dabatur otij, id omne in conseruandam, augendamque pacem conferebat. Itaque ut ciuitates, quas a tyrannis iniuria asseruerat, bonis etiam legibus, ac moribus formaret, sumpta a Pontificibus autoritate (neque enim paucorum dierum id opus fuit) leges condidit, quae constitutiones aegidianae appellantur, tanta sapientia, ut cum magno populorum consensu receptae, parem Pontificijs, & canonicis institutis uim & auctoritatem usque in hodiernum diem obtinuerint.

HIS rebus gestis, finis iam bello italico impositus esse uideri poterat, cum a tyrannis nihil moueretur. Ecce nuntius affertur latronum exercitum, quem Ambrosius quidam Vicecomes ductabat, Flaminiam, & finitima loca populari, depre-
darique

LIBER

dariq̄, a quibus ecclesiasticis oppidis non mediocre periculum atq̄ damnū immineret. His malis ut occurreret Aegidius magnis itineribus ea uersus loca contendit, quæ latrocinijs infestabantur, & se cum Gometio, quem obuium habuit coniuxit. Hoc ubi Ambrosio allatum est, a finibus ecclesiasticis agmen abduxit. Qui nuntius, non tam gratus Aegidio fuit, quam ille molestus, alterum exercitum longe maiorem, qui sub Florentinis meruerat pari furore prædabundum circa agrum Camerinatam debacchari. Britani erant isti, & Panonij, mixta perditorum hominum italorum turba: quibus uel per se satis potentibus, Ambrosium, quem scilicet suarum uirium poenitebat uelle suam legionem agregare, rumor afferebatur. Huic pesti omni ope occurrere Aegidius ante omnia statuit. Quippe non erat dubitabile, eos pro sanis nihil esse facturos, & a nullo maleficio, modo uires suppeterent, esse tēperaturos. In rem itaq̄ fore ratus, ad hos legatos mittit, qui magnis pollicitationibus ac iusta mercede conducendos curarent: sed frustra audos prædæ animos ad sanitatem reuocare tentauit, qui obuia quæq̄ populati per Camerinatam agrum Fulginatēq̄, superatis montibus fines Montis Regalis pertinuerunt. Hic legati iterum ab Aegidio missi, qui nihil uoluit intentatum relinqui, agmen cōsecuti, & si maioribus præmijs maioribusq̄ pollicitationibus negotium tentassent, re tamen infecta redierunt. At illi ad Aquilam, oppido id nomen est, castra posuere, & ingenti abacta præda, cœperunt frustra oppidum impugnare. Nam præsidium paucis ante diebus ab Aegidio missum, tam prompte cum oppidanis restitit, ut non mediocre damnum fuerit ab hostibus acceptum.

TVNC Aegidius, qui omnia prius experiri quam armis rem gerere constituerat; cum intellexisset magnam gratiam Gometio cum plerisq̄ Britanorum intercedere, in eadē militia superioribus annis conciliatam; ipsi imperat eos adeat, coneturq̄ omni ratione adducere in partes ecclesiæ, ac Ioannæ Neapolitanorum Reginae, quæ suorum inconstantiam uerita,
firmo

firmitate praesidio regnum tutari statuerat, ad continendos in officio principes, quorum conatus pauloante repressos fuisse ab Aegidio commemorauimus. Ille uero cum in castra peruenisset, amicos agnoscit omnes ferè qui ordines ducebant, uicisimque agnoscitur ab ipsis: ac post multa dicta factaque, ut solet, amicè, priuatim singulis, quorum summam esse inter ipsos auctoritatem intellexerat, quid uenisset, exposuit, suavitè, precatus est. Quos demum cum persuasos intelligit, concilium poscit. Quod cum frequens conuenisset, quæ priuatim singulis dixerat, publice uniuersis elocutus, facile in sententia animos eorum confirmauit. Ad summam pax & societas his conditionibus conuenit. Vt Aegidio Reginaque sex menses hæ copiarum auxilio essent, atque imperata facerent: acciperentque pro mercede ducatorum centum quinquaginta millia duabus solutionibus. Quod ubi Aegidius rescit Gometio imperat, uti primo quoque tempore agmen illud cæteris copiis coniungeret, & ad Urbem ueterem promoueret, & Anichinum Ambrosiumque, qui paribus copiis coniunctis, eum tractum latrocinij infestabant, & nonnullis oppidis expugnatis, quosdam tyrannos patria exules se secutos spe uana erigebant, bello persequeretur. Ille nihil moratus ad ea loca perduxit agmen, ubi statua hostes habebant: iubetque protinus suos hostilia castra obequitare eo consilio, ut nisi possent hostes ad pugnam elicere, castra oppugnare adoriretur. Tunc uero Anichinus suas uires æquæ æstimatione metitus, nihilque temere agendum ratus, communi consilio, legationem de pace mittit: quæ his conditionibus data est: ut oppida ecclesiastica, quæ occuparat statim Aegidio redderet: utque se, copiasque suas iureiurando obstringeret, ne intra triennium auxilium hostibus, aut Pontificis aut Neapolitanorum Reginae præstarent: neque horum clientibus, quoquo modo iniuriam inferrent. Tunc uero iusta mercede his ipsis auxilio futuri Gometium ducem sequerentur. Inuicem ipsis, qui summa inopia laborabant, ne deprædari cogèrentur, pecuniarum certa summa pacta est. Sed hac paucis post diebus numerata, Britanorum ac Panoniorum animos suspitio incessit, ne
hac solutio

LIBERT

hæc solutio, suam, cuius tempus instabat moraretur: itaq; nõ
 expectato die, amicitia fideiq; obliti, temerarium simul & sce-
 lestum consilium inire cœperunt, ut Gometium in custodiam
 conijcerent, tandiuq; coercerent, donec pactum stipendium si-
 bi numeraretur. Quod ubi est Gometio enunciatur per quen-
 dam è Britanis, arcta & ueteri amicitia ipsi coniunctum, multis
 ipsorum, dictis factisq; nuntio consentientibus, indubitata ini-
 ti consilij signa conspicatus per speciem cõmeatibus, qui parce-
 suppetebant, prospiciendi in Urbem ueterem sese recepit, ut
 præsentem Barbarorum feritatem uitaret: quem sui admoni-
 ti eius cõsilij subsecuti sunt. Hoc cognito Barbari se deceptos
 arbitrati tanto furore correpti sunt, ut cœperint non modo
 undiq; prædas agere, sed agrum urbeuetanum & finitima loca
 igni ferroq; uastare. Tantam immanitatem non ferens Gome-
 tius, coactis undiq; auxilijs, ipsis quoq; Anichino Ambrosioq;
 accitis, parem Barbaris exercitum comparauit: atq; eos perse-
 qui contendit. Qui accepto nuntio in agrum Perusinum diuer-
 terant, ibiq; castra munierant. Quo cum uentum est, ecclesia-
 stici castris adequitando, hostes ad pugnam prouocabant. Illi
 cum diu cunctantes, quod numero iam non modo ecclesiasti-
 cos superiores effectos cognouerant, se intra castra continuis-
 sent, cœptumq; esset fame laborare, silentio noctis castris ela-
 buntur. Hoc ubi est Gometio ab exploratoribus renunciatur,
 ipse cum equitatu prægressus, ut fugientes moraretur, cæterũ
 agmen summa celeritate subsequi iubet: nec longe progressos
 assecuti, a nouissimo agmine lacessunt. Illi uero, multis suorum
 amissis, continenti fuga in quoddam agri Perusini castellum
 se recipiunt, frumento cæterisq; com meatibus adeo uacuum,
 ut obessi uix biduo potuerint famem tolerare. Tandem rebus
 desperatis, permiserunt se Gometio. Qui, sũpto capitali suppli-
 cio de his qui caput, authoresq; tantorum malorum extiterãt,
 ut essent latrocinij ac perfidia non inultæ documentum, cæte-
 ros, accepta fide se primo quoq; tempore finibus italicis sine in-
 iuria excessuros, impune abire permittit.

HIS

HIS ita debellatis nihil superesse uidebatur, quod posset otium pacemq; sociorum & clientum ecclesie sollicitare, præter perusinos, qui quorundã ex primoribus impulsu, rebus nouis studebant: iamq; Assisium ditionis suæ fecerant. Horũ igitur ut motus inuiberet Aegidius, præfecto Blasco nepote, qui Piceni & Flaminie curam gereret, in Umbriam proficiscitur. Et ubi Assisium peruenit, Perusinorum eiecto præsidio, ciuitatẽ suã reddidit libertati. In qua, æde Francisci restaurata, sacellum intus iussit ædificari: & in eo monumentum, quo mortuus conderetur, extrui. Tantisq; beneficijs monachorum collegium profecutus est, ut se ipsi sanctissimo statuto constrinxerint, singulis mēsis, quarta & uigesimaquaq; die, ieiunium animæ iusta se in perpetuum celebraturos: quod officium pari de causa Bononiæ aniuersario sacro præstāt eidem in æde Ioannis in monte. xxv. Augusti religiosi monachi: qui Augustini regulam profitentur. Sed dum Assisij Aegidius commoratur, cupido incessisse animum fertur corporis sanctissimi Francisci uisendi: quod cum uenerabundus conspexisset, & impressa Christi uulnera notasset, exclamasse dicitur, uel solum Franciscum ad confirmandam Christi religionem satis fuisse. Post hæc Perusium peruenit, acceptusq; in urbem, cum authores malorũ partim capitali supplicio multasset, partim in exilium mississet, cæteris collaudatis, ac liberali oratione confirmatis, Viterbium peruenit. Tunc uero cum uniuersam Italiam sua opera pacatam considerasset: nullumq; nec a tyrannis, nec a latronibus periculum imminere, intelligeret: Cometium ad Pontificem cum quatuor nauibus proficisci iubet: & quo in statu Italia esset, nunciare: omnia tranquilla pace frui. Si uellet Romam, quod ante significauerat, inuisere, tuto secureq; iam inde licere. Gratissimum sibi fuisse nuncium aduentumq; Comecij, Pontifex non uerbis tantum, quibus Aegidij uirtuti ac industria gratias egit: sed multis etiam Beneficijs declarauit. Siquidem inter cætera ipsi Cometio, Esculi, quod oppidum est in Piceno, ius & uestigalia in decennium tribuit. Fratres Aegidij, literis & nuncio ab Hispania iubet accersiri, non alijs professus uelle se præfectis ac administratoribus, quam his Italiam tueri ac guber-

nare, statimq; discessu comparato, in Italiam proficiscitur. Cum ad Viterbium uentum est, ubi Aegidius eius aduentum expectabat, paulisper hic commoratus, quindecim annorum administrationis, & uectigalium rationem, quorūdam inuidiā & impulsu reposcenti Pontifici, clauēs urbium arciumq; a se receptarum uix capiente curru, Aegidius pro ratione obtulisse fertur. Cui Pontifex, admiratus eius animi magnitudinem ac constantiam; Et hercle, inquit, Aegidi, tam amissam rem ecclesiasticam haud magno impendio nobis receptam esse fatemur, & tuæ parcitati gratias habemus. Paucis post diebus Aegidius ad urbem Romam Pontificem comitatus, longi muneris uacatione impetrata, Viterbium redijt: ubi mortalitatis memor, ac uelut instantem mortem animo præfagiens, posteritatiq; consulens, testamentum rarissimi exempli, Sanctissimè ac Religiosissimè condidit. & conuocatis amicis, colegij in urbe Bononia Hispanis condendi, de quo mox separatim dicemus, præcipuam curam delegauit: & tribus mensibus quàm Viterbium redierat exactis, uitam cum morte commutauit, Anno gratiæ Millesimo Trecentesimo Sexagesimo quarto. Tanti uiri mortem Pontifex tam accerbè tulit, ut accepto nuncio continuum biduum nihil aliud, quam mœrori indulserit: nec sui conueniendi copiam cuiquam fecerit. Corpus eius, ut ipse iusserat, Assisium elatum, & in æde Francisci depositum est. Inde Toletum, ubi modo ossa eius iacent, paruulo admodum impendio humeris deportatus est. Nam Summus Pontifex hoc tribuit eius meritis, ut quicumq; lecticam quantulocumq; spacio supportaret, peccatorum remissionem perinde consequeretur, ac si Anno Iubilei Apostolorum Petri & Pauli ædem inuisisset. Quod officium Aegidio, cum locupletissimo ipsius meritorum testimonio, ab Henrico Rege qui Petro fratri a se interfecto successerat, suisq; purpuratis præstitutum accepimus.

Finis Libri Tertij & ultimi de rebus gestis
Aegidij Albornotij.

BREVIS COLLEGII D ESCRIPTIO, ET
 quorundā quæ ad ipsum pertinent cōmemoratio.

ED, ut pollicitus in calce Historiæ de rebus gestis Aegidij dicere separatim de Bonon. Hispanorum Collegio, promissum exoluam, pauca hoc in loco de eo uerba mihi facienda sunt: si prius de nobili, & memorabili eius testamento, quo constat, Collegium condi ab Aegidio fuisse iustum, non nihil attigero. Resignato testamento quod conditum est. anno gratiæ M. CCC. LXIII. multa quæ eius sanctitatis, religionis, ac summæ iustitiæ documento esse possunt reperta sunt. Ex quibus quæ memoratu dignissima sunt uisa, & monumentis prodenda, silentio præterire non putavi ex officio fore: cætera qui desiderabunt, petant licet ab eodem testamento, quod iam pridem editum, impressumq; circumfertur. Principio iubet sibi quinquaginta missarū millibus primo quoq; tempore parentari. Centum uirginibus maritandis Toletanæ & Cōchensis diocesis trecenos marapetinos distribui. Qui numus, ut accepimus, id temporis in Castella tanti erat, quanti nūc regalis numus, aut in Italia marcellus. Redimendis captiuis christianis è dominatu mahumetæorum triginta eorundem numorum millia legauit. Porro cum sex sacerdotia, quas capellanas appellant in ecclesia toletana statuisset, duabus dotandis, quas indotatas relinquebat, huic ecclesiæ triginta millia. Præterea cōchensi plerasq; possessiones, prædia suburbana, pascuaq; instituendis in eo templo duabus capellanijs in sacello, ubi parentes ipsius iacent: cui sacello calicem argenteum auratum, ac preciosa, & decora sacerdotalia uestimenta legauit. Ad hæc multa eidem ecclesiæ præciosa, ac in primis pluuiiale suum margaritis distinctum. Item monasterio Francisci in Assissio tres tapetes magni pretij, ac ædificatio ni eius ædis mille florenos. Item Anconæ in ecclesia cathedralica, statuit unum sacellum dicandum Clementi martyri. In eadem urbe in æde Magdalenæ duas capellanas; ibidem monachis prædicatoribus ad ædificandum centum florenos lega-

uit. Heremitis totidem : monachis, quos minores dicunt, du-
centos item ad edificandum. Iam domesticos singulos quanta
pro cuiusq; conditione, liberalitate profecutus fuerit, longum
est enarrare. Hoc quoq; magnificum, quod a suo obitu nouem
continuos dies iubet, quicumq; iustis soluendis interfuissent, ip-
sius sumptibus ali, at duo milia pauperum panno ipsorum or-
dini cōueniente uestiri. Sed de his haecenus : nam ingentia le-
gata, quæ propinquis, ac consanguineis, præsertim Gometio
Albornotio nepoti reliquit, referre non est operæ.

VENIO ad Collegium, quod ex residuo bonorum suorum
magnifice condi iubet Bononiæ, ob florētissimū omnium
disciplinarum gymnasium, & suum uniuersalem heredem in-
stituit : & moriens inuictissimo Hispaniarū Regi, & Cardinaliū
hispanorū Romæ degētū antiquissimo cuiq;, Senatuiq; Bonon-
cōmendauit : a quibus suscepto patrociniō, ut solet esse religio-
sum huiusmodi officium à defunctis iniunctum negligere, in
magnis sæpe necessitatibus ipsorum autoritate seruatum est :
sæpe etiam beneficio auctum. Aedes autem ædificandi, & præ-
dia emendi negotium, datū est Fernando Alvaro Abbati Val-
ladoliti, & Alphonso Fernãdo cubiculario. A quibus in ea par-
te urbis conditæ sunt, quæ meridiei ac occidentis medium
spectat, non longe a porta, quam Aegidius mutato uocabulo
Cæsaraugustæ à nomine amatæ urbis appellauit, cum prius
Vilianæ diceretur, & eam uia, quæ a collegio pertinet ad hanc
portam quadrato lapide strauerat, qui post inde translatus est
ad Reni urbem interfluentis alucum muniendum, consulto Se-
natus Bononiensis : qui pro eo lapide lateribus coctis eam uiam
strauit, professus ut accepimus, publica fide eandem perpetuò
sternendo reficere. Sed in his ædibus ædificandis qui negociū
susceperant, non tam decoris, quam firmitatis uidentur ha-
buisse rationem. Constant. n. parietes omnes coctis lateribus :
qui ut in altitudinem haud admodum sublimes exsurgunt, sic
in latitudinem patent latissimè. Opus est ubiq; concameratū,
ubiq; itidem latericium, ea demum firmitudine stabilitū, quæ
citra resartionem uideatur immortalitatem polliceri. Forma
ædium

ædium, si ad insulam spectes, quam cum binis hortis, & domi-
 bus, quas collegium sibi contiguas possidet efficiunt, in orbē
 potissimum excurrere dicas, nisi quod paucis angulis interpel-
 latur: si ad ipsum uelut corpus collegij scholasticorum usui ac-
 comodatum, quadrata figura est: In huius medio Cauædium
 patet, ratis consitum arboribus, lauris, buxis, & iessiminis uul-
 go dictis. Hoc breuiusculo pariete omni ex parte infra supraq̃
 peristylio committitur. Sacellum quod Clementi dicatum est
 cæteris ædibus altius exsurgit: quod a septentrione commode
 pro ipsarum ratione ædificatum, ingredientibus domum obij-
 citur, è regione. In huius eminentiore turracula horologium
 nuper est fabricatum, quod per singulas horas & tintinabulo
 & gnomone labentis temporis scholasticos non modo, sed ui-
 ciniam quoq̃ latiuscule admonet. Triclinium contra sacellum
 in parte superiore, ante sexdecim annos in usu erat discumbēdi;
 meridiē spectans, à quo per tres fenestras, quandiu uirent agri,
 in Apenninum montem amœnissimus prospectus est, qui con-
 situs omnis generis arboribus se molliter ab ipsa protinus urbe
 incipit attollere. Sed ut incommodum per longiusculos anfra-
 ctus a coquina, quæ ab oriente iacet parte inferiore, in hoc
 Cœnaculum, in quod per uiginti sex gradus conscenditur, ci-
 baria efferendi tolleretur, hoc in alios cessit usus, & alterum,
 anno gratiæ M. D. VI. ab eadem parte, sed paululum in dex-
 tram ingredientibus subductum, eadem fere forma, & iusta
 magnitudine, loco inferiore ædificatum est. Quod lumen a me-
 ridie duabus fenestris admittit: ab oriente focum habet, qui
 assiduo igne tota hyeme triclinium ingenio regionis humens,
 frigensq̃ temperat. Reliquum dispositis mensis undiq̃ ambi-
 tur, nisi qua cælla promptuaria nuper facta recedit. Sub hoc
 triclinium superioribus diebus aptissima simul & pulcherrima
 Cælla uinaria subterraneo loco, sed latericia testudine inte-
 cta, multis operis magnoq̃ impedio constructa est: ducta Cloa-
 ca, per uiam Cæsaraugustæ, qua exsudans aqua, quæ actenus
 optatum opus morabatur effunditur, sordescq̃ doliorum ege-
 runtur. Cubicula omnia infra supraq̃ concamerata angustiori-
 bus, sed latericijs parietibus distinguuntur. Quæ theologis ascri-

pta sunt, orientem spectant, uno excepto, quod uergit ad septentrionem: medicorum occidentem. Qui uero Pontificio, ciuiliq; iuri student, ut sunt numero longe plures, sic cubacula infra & supra in omnem partem dispersa tenent, eademq; uulgo ratione librorum capaciora. Communis bibliotheca, quæ ab oriente sacellum parte superiore contingit, referta est libris non tam pulchris, quam emendatis. Sunt enim uetustissimi magna ex parte, & manu scripti, & quorum nonnullis ipsum Aegidium dum in humanis ageret, usum fuisse constat. Extra id quod Collegij uelut corpus appellauimus, horreum est capacissimum, quo frumentum, & ceteræ fruges conduntur. Huic par Cælla altera uinaria subdita est. Tum lignorum repositorium: iuxtaq; equorum stabulum. Deinde ponè sacellum ambientibus occurit aptissimum Spheristerium: quo in studiorum inducijs licet feriatis sodalibus tuendæ ualetudinis gratia exerceri, ut honesto ludo corpore exercito, & animis relaxatis, integriores, uegetioresq; ad studia redeant. Ab hoc horti alteri proximè excurrunt, dispositis arboribus consiti, uitibusq; ita ambientibus, ut amœna, dum uirent arbores, efficiant de ambulatoria. Sed omnes hæ arbores nouellæ sunt, & locus ipse ædibus Hispaniensibus adiunctus, ante quatuor annos area publica erat, inutilis alioquin & parum decora. Hæc itaq; à Senatu Bononiensi impetrata domui nostræ accessio facta, ducto pulcherrimo muro, qui distinguuntibus pinnis uiam publicam honestat: quæ ut pulchrior aspectu redderetur, aliorum hortorum, qui à meridie atrio, pariete medio, committuntur particula, pacto nobis adempta est. Hæc igitur forma est, hæ ferè partes ædium: quas hoc in loco a nobis, quamlibet crassa minerua describi haud ita uideatur importunum, si quis doctissimos, & eos summa grauitate uiros meminerit, nō dico urbana palatia, sed rustica prædia uillasq; suas, affectatè descripsisse, idq; memoriæ prodere tanti putasse.

CONSTAT autem conditum fuisse collegium circiter annum à redempto orbe: M. CCC. LXV. quod uix dici potest, quanto semper usui, quantoq; ornamento nostris hominibus

minibus fuerit. Ex hoc .n. uiri, quos enumerare longum esset, sapientia clari nulla non memoria prouenere: qui tum singulas ciuitates, tum uniuersam Hispaniã doctrina & consilio summo opere iuuarent. Et uiuunt hodie haud ita pauci, nequis putet effectam huius Collegij feracitatẽ cõsensisse, partim qui docendo, partim monumentis literarum, alij maximarum rerum administratione, sæcula nostra exornant. Quorũ sunt Antonius Nebrisenſis, qui expugnata suo Marte barbarie, quæ ab Hispania latini sermonis exterminato nitore, regnum longe lateq; obtinebat, nuuc Regum Hispaniæ historiam, foelici, & antiquitatem prouocaturò stilo, mandat monumentis. Et Fortunius Garſias Cantaber utriusq; iuris peritissimus. Regius nunc, ut audio consiliarius, & qui in regno Nauarræ magistratu fungitur qui regens appellatur: de cuius doctrina & uirtutibus quid sentirem iampridem quadam epistola ad Iacobum Artheagam sodalem meum, uirum quoq; utriusq; iuris doctissimum testatus sum: quæ (ut uideo) edita in uulgusest; cum illis Commentarijs quæ ipse in .l. gallus: de li. & posth. ff. composuit. Ad hæc Antonius de Burgis Salmanticensis, cui doctorũ consensus primas in iure Potificij cognitione defert. Cuius discessum mirum est, quam agre tulerit Academia Bononiensis, ubi honestissima conditione ius pontificium publice docebat, cum est à Leone decimo Pontifice maximo huiusmodi opinionis fama commoto Romam accersitus; ut eius doctrina, ac iudicio in maximis rebus uteretur. Dignissimus quoq; qui inter præcipuos numeretur Ioãnes Montesdoca Hispalensis: qui, ut taceam quàm in theologia ad Scoticam subtilitatem, quam potissimum æmulatur, proxime accedat, cum huius memoriæ philosophorum principibus, æquo Marte certat de primo loco: quiq; nunc in celeberrimo gymnasio Patuino philosophorum facile princeps, annuo Sexcentorum ducatorum salario, naturalem doctrinã docet. Noster quoq; est Vir theologica doctrina clarus Martinus Garſias Episcopus Barchinonensis: qui (ut rei summam complectar) nulla maiorum suorum claritate adiutus, ex fortuna per quam mediocri ad magnos processit honores, & ingenti ac multiplice uirtute coniu

Et a pari sapientiæ id est assecutus, ut Episcopali dignitati, quã
suis sibi meritis pepererat, non minus decori esse putaretur,
quam ab eadem ipse honestaretur: quæ multorum qui uirum
familiarius cognouerunt, cõstanti nobis sermone relata, spem
dederunt, posse hunc mihi fama tantum notum inter uiuentes
sine inuidia nominari. Nam de quibus ante hunc mentionem
feci, eos ut nominatim referrem, duæ me causæ potissimum
impulere: altera quod alij uiri eruditissimi, & memoratu di-
gnissimi, quanti sint, audiui tantum, hos diuersis quidem &
locis, & temporibus præsens tamen colui, & ijs partim præce-
ptoribus sum usus: altera quod ijdem tum docendo in cele-
berrimis Gymnasijs, magno publice proposito præmio, tum
editis suis operibus, singularem suam doctrinam cunctis homi-
nibus notam fecerunt; ut timor non sit, ne dum horum excel-
lentem doctrinam cõmemoramus nostris indulgenter fauisse
uideamur.

SED cum ceteros, qui ante hanc memoriam florũere ex
industria taceam; ne tot uirtutes & præclaram sapientiam
tanta breuitate, tanq̃ iniquis spatijs coercendo, in plurimos,
eisdemq̃ summos uiros iniuriam uidear intulisse; unum sine
flagio præterire non posse uideor: qui non doctrina tantum,
& sanctitate uiuens excelluit; sed mortuus etiam magnis, mul-
tisq̃ miraculis claruit. Petrus Arbueus hic est, qui uulgo Ma-
gister Epilæ usurpatur, quia fuit sacræ doctrinæ Magister, &
Epillæ, castello id nomen est in agro casaraugustano, natus:
qui cum ob sapientiæ opinionem, & parem morum sanctitatẽ
in ea ciuitate iudex, uindexq̃ hereticæ prauitatis factus esset;
tam cõstãter, tam seuerè, tam deniq̃ religiose crimen hoc scru-
tabatur, & uindicabat, ut sũmã in se hereticorũ inuidiam cõ-
citauerit: eumq̃ ipsis timorẽ iniecerit, ut illi satis sibi persua-
sissent, hoc uiuente, nihil sibi esse de sua salute sperãdum. Itaq̃
desperatis rebus, insidias ei, magnis studijs, tendebant. Quod
cum esset eidem renunciatum ab amicis ut parcius ageret ad-
monentibus, respondisse fertur, nihil se, quid ab hominibus
sibi posset accidere sollicitũ esse, modo Deo immortali & chri-
stianæ

stianæ religioni suum officium præstaret. Ita cum aliquando in
 tempesta nocte templum esset ingressus, nocturnis sacris inter-
 futurus, quo officio sine intermissu, Canonicus fungebatur,
 duo armati ab hereticis summissi, hominem genibus flexis deo,
 more suo, supplicansem adorti trucidant. Qui, cum in Regno
 Aragoniæ nullum effugij locum sibi fore satis tutum intelligē-
 tes, in galliam transfugere statuissent; finibus tamen Aragoniæ,
 quò sapius fugientes peruenerunt, omni studio conantibus ex-
 cedere nō fuit ulla ratione: diuinitus semper, ut ferunt, in ipso
 regnorum confinio torpentibus, & in uestigio hærentibus:
 quod ipsi paulopost comprehensi cum crimine facti sunt, cum
 ad supplicium traherentur. Multos dies sanguinem interfecti
 feruisse, & plurimos eius aspersu, conclamatis morbis, fuisse ex-
 plicitos, constanti uoce fertur. Ergo cum hominum opinio in-
 diuos ipsum referre non dubitasset, tumulus ei ex Pario mar-
 more in honoratissimo templi loco, Senatus Populiq; cōsensu,
 positus est: qui lampadum perpetuo igne illustratur, & ma-
 gna populi pietate colitur. Ad quod multi plerumq; uenerabū-
 di accedentes, fassis precibus, hoc intercessore, honesta sua opta-
 ta à Deo impetrasse crediti sunt: ne singula persequar eius mi-
 racula, que plurima cesaraugustana ciuitas testis locuplentissi-
 ma, predicare solet. Et profectò si grati sumus nec inuidè merita
 libeat interpretari; quòd tot collegia splendide ac magnifice
 in Hispania condita fuerint, in quibus studiosis scholasticis o-
 mnia ad preclaram sapientiam gratis, & abunde suppeditatur;
 Aegidij Albornotij beneficium uideri possit: qui primus hoc
 collegium in florentissimo gymnasio condidit, cuius exemplo
 cætera in Hispania cōdita fuisse non potest dubitari. Certè Io-
 Luppum de Mitina uirum summum & nunquam satis laudatū,
 qui in ecclesia Saguntina Archidiaconus fuit de Almazan, hoc
 spectato collegio, cum legatus à Rege Hispaniæ ad Pontificem,
 Bononiam diuertisset, ad eius formam constat collegium cō-
 modissimè ternis denis scholasticis, studia Theologiæ æmulanti-
 bus statuissè in suburbano Sagunticiæ loco ab hominū cetu omni-
 q; turba, ut Philosophos decet, seposito: cuius nos adolescentes
 aliquā partē fuisse nō modo non penitet, sed etiā gloriamur. Iā

Petrum

Petrum Goncalez Mendocium, Franciscum Ximenez Cardinales & Archiepiscopos Toletanos, quem nisi Aegidiū, æque Archiepiscopum Toletanum & Cardinalem, qua parte uel religionem uel mortalitatem iuuerē, imitatos fuisse credimus? quorū alter Valladolidi, alter nouissime Cōpluti, magna collegia ad huius exemplum construxerunt; ut ante hos Salmāticæ uir inclytus Iacobus Anaia Archiepiscopus Hispalensis. Ex quibus complures uiri eruditissimi, qui reipublicæ Hispanæ multifariam prodesse, extiterē, cum magna eorum gloria, quorum beneficio, eruditione pariter & authoritate aucti essent. Quare sic existimo, cum multiplex, hominibus ad homines cū sua laude demerendos, aliaq̄ alijs uia pateat; nullam esse tamen ad immortalitatem magis compendiarium, ea, quam summi illi uiri ingressi sunt, qui studia litterarum, & mortui tantopere fouent; si mortui dicendi sunt, & non potius immortalitate donati, quorum recte facta, doctorum uirorū sermo quotidie usurpat, & nomine circumsonant aures sapientum, ita nunquam ex eorum animis discedit tantorum uirorum recordatio. Neq̄ uerò eos solum uenerantur, ac loco numinis colunt, qui sui quorumq̄ collegij auctores fuerunt: sed eos quoq̄ suspiciunt, qui uel industria uel benignitate, commodo aut dignitati collegij consulere. Ut nos Bononiæ Petrū de Frias Cardinalem uirum sanctissimum, & de collegio nostro optime meritum: qui cum eius patrociniū antiqua lege suscepisset, idq̄ improbitate & auaritia quorundam scolasticorum labefactum, & penè profligatum, omni cura & diligentia, summaq̄ liberalitate, duobus millibus ducatorum de suo erogatis, in pristinum statū restituit: cuius beneficij memores, instituto maiorum aniuersario sacro quottannis ei pridie calendas Ianuarias libentissime parentamus: ut Bernardinum Caruaial Cardinalem, qui Sanctæ Crucis inscribitur, qui huius quoq̄ collegij patronus in multis sæpe necessitatibus ei laboranti subuenit, & iniurijs laceffitum identidem uendicauit, omniq̄ auctoritate etiam nunc tueri perseuerat: ut deniq̄ (ne singulos persequar) Aluarum Carrillum Albornotium summæ uirtutis uirum & in cuius iuuenili ætate canam prudentiam, & senilem constantiam

constantiam, grauitatemque merito demireris. Et Xanthum mirandam canonicum calagurritanum, artium & theologiae doctorem eruditissimum, qui multos annos Compluti, ubi nos ei preceptorum triennium philosophantes operam dedimus, publico salario dialecticam & physicam doctrinam, deinde theologiam docuit cum magna sua gloria, accerrimus omnium, quos ego unquam uiderim, disputator. Et qui in sophistarum & physicorum scholasticis congressibus, quo tempore haec studia curabat, regnare dicebatur. Sed illam tantam gloriam audio iam ab eodem maioribus suis uirtutibus, & opinione theologiae sapientiae superatam: de cuius uirtutibus acriter & flebili ingenio parcus agere ille timor admonet, ne amatissimo praecceptorum, & cuius in me reciproca beneuolentia multis extat testata documentis, quidquam me indulsisse, inuidiam possit interpretari. Qui duo uiri, cum superiore anno ab uniuersa Hispaniarum ecclesia ob ipsorum praestantiam ad Pontificem legati Bononiae transirent, collegium nostrum libentissime inuiserunt: & alter parentis Aegidij monumentum celebre, & suae familiae magnam ornamentum cum ingenti gaudio praesens considerauit: alter discipulos amantissimos sui laetabundus agnoscit, & uicissim agnoscitur: quibus nec ipsi honori debito habendo, nec officio nostro praestando defuimus. Ad summam susceptam illi huius collegij curam; Romae omni studio a Leone X. Pont. Max. auctoritate & nomine Hispanae ecclesiae contenderunt, impetraueruntque illud nobis optatissimum simul & aequissimum priuilegium, ut quisquis rite ascriptus huic collegio Hispanorum, & ab Hispano condito, iuxta eius statuta doctoris, aut magistri dignitate Bononiae auctus esset, perinde ad ecclesiastica sacerdotia, & ceteras dignitates in Hispania obtinendas idoneus censeretur, ac si Salmaticensi, aut alio quouis celebri Castellae gymnasio doctor, aut magister factus esset. Ceterum satis sumus diuulgati. Venio ad praecipuas collegij constitutiones, quae merito in huiusmodi narratione suam partem uendicabunt.

PRIMUM omnium quattuor sacerdotes, qui praesint rebus diuinis, & sacra procurent, instituti sunt: ij bini singu-

lis ebdomadis quottidie rem diuinam faciunt. Alter cum uulgo reditur ab ultimis lectionibus publicis: ut sodalium qui alteris sacris minus uacauerit, pro ratione studiorum suoq; arbitrato ualeat alteris itersse. Quæ nemo impune negligit, præter Rectorem & æconomum: qui sæpe hoc officio fungendo negocijs tum externis, tum familiaribus excluduntur. Vespertinis autem & nocturnis seu matutinis sacris, omnes quatuor sacerdotes interfunt. Sodales suo uero arbitrato, aut impune absunt, aut non sine præmio interfunt.

QUOD ad Scholasticos pertinet, sodaliũ Triginta unius ad summum Collegiũ esse placuit. Qui tres omnino Aragonenses essent, unus Portugalsis, cæteri omnes Castellani. Prorsus, ut præter Hispanos, nisi in extrema nostrorum inopia, qualis hactenus nunquam fuit, cæteris aditus ad collegium sit interdictus. Quorum item octo Theologiam, quatuor Medicinam, cæteri ius Pontificium profiterentur. Horum uestitus cætera Doctorum Bononiensium similis est. Caputio tamen appellato insigniuntur, quali Salmaticenses, qui a nostris acceperunt, & Complutenses sodales utuntur: nisi quod nostrum tenui filo Amethistinum, illorum crasiore, & colore natiuo, fusco palio concolor est. Patientia item, quæ dicitur staminea, nunc peculiare nostrum gestamen est: quondam cõmune Bononiensium scholasticorum erat. Sed ab illis, ut ingratiũ, & inutile impedimentum, antiquatum: in nobis pertinatius resedit. Quæ nempe molestia, ut dicam quod sentio, citra incõmodum, & indignitatem carere poteramus: & iam diu caruissemus, nisi quorundam moleste antiquariorum importunitas obstitisset. Rectoris uestitus non discrepat a cæteris: nisi quod splendidior est, & magnificentior, ut sericis ac coccinis uestibus dignitatem honestet, & præferat. Nobili ac certe antiquo christianorum genere ortis, duntaxat Collegiũ patet: aliter nemo ulla ratione asciscitur: aut si quis dolo fortassis irreperit (quod diu latere non potest) fide & diligentia conquistoris, qui, cum res poscit, in Hispaniam mittitur, turpiter eijcitur, & crimen magnis pœnis uindicitur.

Bononiæ Antonius Giaccarellus, & Peregrinus Bonardus,
Socj Excudebant. M. D. LIX.